

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 33.

Onsdagen den 11 April

kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel; hvarvid i ordningen förekom:

Punkten 20,

som bifölls.

Punkten 21:

Mom. a.

Utskottet hade hemställt:

att Riksdagen måtte, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts derom afgifna förslag, anvisa ett anslag af 15,000 kronor såsom bidrag till aflönning af lärare i slöjd vid folkskolorna, att utgå med 75 kronor till hvarje folkskola, vid hvilken undervisning i slöjd för gossar blifvit införd, under vilkor att intyg af vederbörande inspektör meddelades, att undervisningen bedrefves i den rigtning, som af Kongl. Maj:t angifvits, under minst fyra timmar i veckan, utan att undervisningen i skolans öfriga ämnen derigenom eftersattes.

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.

Efter föredragning af denna hemställan, mot hvilken reservation inom Utskottet anmälts af Grefve *Axel Mörner* och Herr *Liss Olof Larsson*, lemnades ordet på begäran till

Herr *Danielsson*, hvilken yttrade: Då det är första gången ett sådant anslag som det nu ifrågavarande förekommer i statsbudgeten, torde det vara skäl att se till på hvad sätt detta anslag skulle användas. Om man då går till de grunder, Kongl. Maj:t i sin proposition antydt, finner man, att en slöjdundervisning skulle komma att i väsentlig mån ingripa i folkskolans verksamhet, så att den, beträffande kvinnor, skulle komma att göras obligatorisk,

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

och, hvad sådan undervisning för gossar vidkommer, så att säga uttränga en hel del ämnen, i hvilka undervisning i folkskolan för närvarande meddelas. Beträffande tiden för denna undervisning, skulle den utgöra två timmar dagligen, der skolan är fast, och der den är flyttbar fyra timmar i veckan o. s. v. Jag tror icke, att det är skäl att redan nu införa slöjdundervisning i folkskolorna, utan om en slöjdskola skall inrättas, bör den vara fristående, men icke sammanblandas med folkskolan, ty derigenom skulle man ytterligare belasta folkskolelärarne med en massa ämnen.

Här kan nu visserligen invändas, att meningen ju är att hafva särskilda lärare i slöjd, men af den Kongl. propositionen finna vi, att det ändock skulle åligga folkskoleläraren att öfvervaka och leda det hela. Det skulle i allt fall så betydligt upptaga hans tid, att hans krafter icke kunde motsvara så allsidiga fordringar på hans verksamhet. För öfrigt tror jag, att våra folkskolor ännu icke hunnit den utveckling, att man bör på detta sätt förrycka deras verksamhet, utan det torde vara nödvändigt att folkskolan ännu en tid får verka i samma syfte som hittills. Jag var verkligen betänkt på att yrka afslag å detta Utskottets förslag, men då jag vänder om några blad i utskottsbetänkandet, erinrar jag mig att Riksdagen några år beviljat och säkerligen äfven i år kommer att bevilja ett större anslag till slöjdskolan i Stockholm, hvarför jag trott, att man icke alldeles borde vägra detta anslag utan uppmuntra de församlingar, som vilja inrätta slöjdskolor fristående från sina folkskolor. Under sådana förhållanden ämnar jag yrka återremiss, på det Stats-Utskottet måtte komma i tillfälle att vid detta anslag fästa ett sådant vilkor, att detsamma skulle komma de församlingar till godo, som vilja inrätta särskilda slöjdskolor fristående från folkskolorna. Det har på förmiddagen talats så mycket i denna fråga, att litet hvar torde vara mest belåten med att diskussionen härefter icke förlänges, och jag skall derföre icke tillåta mig att längre upptaga Kammarens tid, ehuru jag skulle kunna anföra vida mera i saken. Jag inskränker mig derföre till att anhålla om återremiss, på det Utskottet måtte blifva i tillfälle att gifva anslaget det syfte, som jag nu i korthet antydt.

Herr Nils Pettersson: Då jag begärde ordet yttrade sig min kamrat i en rigtning, som kom mig att tro, det han skulle sluta med att yrka afslag å den föredragna punkten. Då han emellertid yrkat återremiss, är jag i hufvudsak ense med honom, men icke alldeles i detalj. Jag hyser nemligen icke denna paniska förskräckelse för slöjden i våra folkskolor, då nemligen kommunerna sjelfva önska en sådan undervisning i skolorna och lämpliga lärare finnas. Jag anser således, att kommunerna icke böra vara ovilkorligen förbjudna att införa denna undervisningsgren i sina skolor, lika litet som jag vill, att någon obligatorisk skyldighet dertill skall förefinnas; och i syfte att erhålla en bestämmelse af det innehåll, att kommunerna skola ega rättighet att använda det ifråga-

satta anslaget till undervisning i slöjd vare sig i eller utom folkskolor, yrkar jag återremiss af punkten.

Herr Anders Svensson: Såsom vän af folkskolan yrkar jag rent afslag å denna punkt. Herr Ecklesiastikministern yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet beträffande ifrågavarande undervisning och det mål, som med densamma åsyftas:

Vid frågans praktiska lösning synes man gå två väsentligen olika vägar, i det man å ena sidan söker införa den ifrågavarande undervisningsgrenen vid folkskolan och der sätta den i nära samband med den öfriga undervisningen, medan man å den andra söker nå målet genom upprättande af sjelfständiga, från folkskolan skilda slöjdsbetyg. Det senare torde kunna anses lämpligast, om man vill utbilda särskild skicklighet i ett eller annat yrke och sålunda bar sjelfva yrkesbildningen till mål. Vill man deremot bibringa ungdomen en allmän handfärdighet, så bör slöjdundervisning meddelas i folkskolan och såsom en nödvändig del af det hela ingå bland öfriga undervisningsämnen. Undervisningen i slöjd kan nemligen, om den rätt meddelas, blifva ett allmänt bildningsmedel af stor betydelse, i det att genom väl ordnade öfningar deri både iakttagelseförmågan skärpes och smaken odlas. Derigenom beredes ock en, icke minst för allmogens barn, nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbete, och förekommes en ensidig utveckling på grund af uteslutande bokliga konster, på samma gång som hågen lifvas för en nyttig och ädel verksamhet, hvilken kan afhålla från mången onyttig eller skadlig förströelse.

Slöjdundervisningen för flickor borde, såsom obligatorisk, taga sin början vid öfvergången från småskolan till folkskolan och sedan fortgå jemte den öfriga undervisningen under hela lärotiden, så väl i den egentliga folkskolan som i fortsättningsskolan.

Anordnandet af slöjdundervisning för gossar komme deremot i allmänhet att medföra mera svårighet och fordra större oppoffringar. Denna undervisning borde icke afse bibringandet af insigt och färdighet i något särskildt yrke, utan blott förvärfvandet af någon händighet eller förmåga att bruka de vanligast förekommande verktyg.

I allmänhet borde undervisningen i slöjd börja vid ynglingens inträde i folkskolans högre afdelning. I fortsättningsskolan borde den, der icke särskilda omständigheter lade hinder i vägen, alltid förekomma. Der skolorna voro fasta med daglig läsning för hvarje barn, kunde läsning och slöjd lämpligen så omvexla med hvarandra, att fyra timmar under förmiddagen användes till läsning och två timmar under eftermiddagen till slöjd samt någon öfning i teckning.“

Litet hvar från landsbygden vet, att folkskolan der ännu har att kämpa mot en stor del svårigheter. Stadsrepresentanterne hafva må hända icke någon kännedom härom. Den största af alla dessa svårigheter är utan tvifvel den ojemna skolgången. Man får dock icke föreställa sig att detta härrör af likgiltighet eller afvoghet emot skolan, ty helt andra orsaker ligga härför till

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

grund. Så t. ex. äro under sommartiden en stor del egare eller brukare af smärre hemmansdelar nödsakade att taga sina i skolåldern varande barns hjälp i anspråk för hvarjehanda till jordbruket hörande göromål. Och för den fattiga befolkningen är det mångenstädes rent af omöjligt att ständigt hålla sina barn i skola. Vintertiden uppstå svårigheter till följd af klimatiska förhållanden. Man kan icke begära af ett barn att det skall ordentligt besöka skolan, då det har en mil eller derutöfver att vandra dit i djup snö eller å eljest obanade vägar. När så är förhållandet, torde det vara tydligt, att den tid, som verkligen kan egnas åt skolundervisning, icke bör ytterligare afknappas genom införandet i skolorna af flera undervisningsämnen. Vi må komma i håg att den undervisning, som meddelas i folkskolan, är för en stor del af skolbarnen den enda bokliga undervisning, de under hela sitt lif åtnjuta; och det kan icke förnekas, att denna bokliga undervisning skulle lida mycken skada, om jemte densamma äfven undervisning i hvarjehanda slöjd blefve en folkskolans uppgift. Man har talat mycket om folkets slöjdskicklighet förr i tiden och man har beklagat att denna egenskap numera försvunnit. Jag vill icke bestrida att så är förhållandet, men jag får äfven säga att detta är helt naturligt. För tretio år tillbaka stod icke jordbruket i vårt land så högt som nu. Man egnade icke så mycken tid och omsorg åt boskapsskötseln då som nu. Folket hade derigenom mera tid öfrig att egna åt slöjd, och med den ringa afkastning, som jordbruket i dess dåvarande utvecklade skick lemnade, blef sådant en oafvislig nödvändighet. Nu äro förhållandena helt annorlunda. Nu sträfvar man att fullkomna arbetet så mycket som möjligt i dess särskilda detaljer. Med de stora fabriksinrättningarne kan den enskilda slöjden icke täfla. Man får icke äfventyra något så viktigt som folkskolans lugna och jemna utveckling genom att i densamma införa obligatorisk undervisning i slöjd. Herr Grefve Sparre yttrade, att införandet af denna undervisning icke skulle vålla folkskolan något men och bjöd oss till Elfsborgs län för att erfara detta. Men vi kunna nog vinna erfarenhet i den saken utan att resa till Elfsborgs län. och min erfarenhet säger mig att slöjdundervisning i folkskolorna icke skulle för dem medföra annat än skada.

Hvad jag nu sagt grundar sig icke allenast på mitt enskilda omdöme, utan dessa åsichter hafva äfven blifvit uttalade af personer, som kunna anses vara fullt kompetente att bedöma sådana frågor som denna.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Lyttkens: Med den siste ärade talaren vill jag till alla delar instämma. Jag vill blott fortsätta, der han slutade, och tala om Elfsborgs län, der, såsom vi veta, husslöjden har sitt egentliga hemvist och der den drifves som industri.

Under nuvarande gynsamma konjunkturen står sig en sådan husslöjdidkare ganska bra, men under kritiska tider, då bomullsindustrien ligger nere, är förhållandet ett helt annat. Och huru

det då står till hafva vi, som bo i de angränsande länen, varit i tillfälle att erfara. Den kommun, jag tillhör, och de dertill angränsande blefvo för några år sedan, så att säga, öfversvämmade af kringvandrande fattiga husslöjdidkare, och kommunerna måste till följd deraf att dessa gingo från stuga till stuga och tiggde inrätta särskilda matställen, der de blefvo på kommunens bekostnad bespisade och sedan fingo vandra vidare. Ja, mine Herrar, sådan blir följden af att genom konstlade medel åstadkomma en husslöjd, som öfvergår till industri. Det går till en tid, men denna industri får vanligen gifva med sig när en kris inträffar, och då blir jordbruket mer uppmärksammat. De på konstladt sätt åstadkomna husslöjderna kunna derföre ej vara nyttiga eller naturliga för landet. Vill man emellertid befrämja den husslöjd, som för hemmet och eget behof är nyttig, så böra, enligt mitt förmenande, landstingen, hushållningssällskapen och kommunerna, som bäst känna hvarje orts behof och hjälpmedel, taga densamma om hand. Och det har också redan gjorts i flera provinser, såsom t. ex. i Halland m. fl., der man på sidan om folkskolan inrättat särskilda slöjdskolor, i synnerhet för flickor, der skolbarnen på lediga stunder erhålla undervisning i husslöjd.

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Jag instämmer således fullkomligt med den siste talaren deruti, att det är origtigt att förrycka den egentliga undervisningen i folkskolan, som nu är på god väg att utvecklas från hvad den förut var, nemligen en blott förberedande skola för nattvardsundervisningen, till hvad den egentligen bör vara, nemligen en skola för bildande af goda, kunniga och tänkande medborgare. På det att icke — genom öfveransträngning af både lärare och lärjungar genom mångläsning, försvärande af skolornas ordnande och genom att göra dem för dyra — skolorna skola rubbas och förryckas från deras egentliga syfte, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Hjelm: Ehuru jag på förmiddagen ansåg mig icke kunna med min röst bidra till antagande af den 19 punkten af föreliggande betänkande, sådan den der blifvit framställd, och ehuru jag vet, att det icke låter sig göra att i en stor del af landets folkskolor införa en ändamålsenlig slöjdundervisning, hyser jag dock icke den fruktan, som af åtskillige talare här blifvit uttalad, eller att en sådan undervisning omöjligen skulle kunna på sina ställen i landet förenas med folkskolan. Jag anser, att undervisning i qvinnoslöjd bör nödvändigt finnas tillgänglig för alla flickor i skolan, men ehuru anslaget icke afser sådan, förenar jag mig dock med dem, som yrkat återremiss, och det i den syftning, att i fråga varande anslag måtte beviljas så väl till inom kommunerna fristående slöjdskolor som ock till slöjdskolor, som äro med folkskolan förenade. Jag har vidare icke kunnat undgå att fästa min uppmärksamhet vid ett i motiveringen till denna punkt ur statsrådsprotokollet intaget yttrande, som lyder så:

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

“Slöjdundervisningen för flickor borde, såsom obligatorisk, taga sin början vid öfvergången från småskolan till folkskolan och sedan fortgå jemte den öfriga undervisningen under hela lärotiden, så väl i den egentliga folkskolan som i fortsättningsskolan.“

Jag delar verkligen den här ofvan uttalade åsigt och tror, att det skulle vara af särdeles stor vikt, om åt alla vid folkskolorna varande flickor bibringades undervisning i qvinliga slöjder; ty förhållandet är i allmänhet det, att på landsbygden har bland qvinnorna hågen för dessa slöjder betydligt aftagit och är ej mera densamma som fordom, oaktadt utom förr utöfvade numera en mängd nya fruntimmersarbeten förekomma, och i hvilka så väl som i de gamla öfning borde bibringas flickorna i folkskolorna och derigenom öfverföras till allmänheten. Detta är dock något, som under nuvarande förhållanden är omöjligt att genomföra på landsbygden, så länge gossar och flickor skola erhålla undervisning i samma skola af en och samme lärare, hvilken helt naturligt jemte andra åligganden icke kan meddela undervisning i spånad, väfnad, virkning, spinneri-, sticknings- samt flättningsarbeten.

Deremot finnes det åtminstone på de allra flesta ställen i närheten af skolan qvinnor, som både kunna och äro villiga emot någon ersättning åtaga sig att undervisa skolflickorna i handarbeten, hvilka, enligt statsrådets yttrande, borde obligatoriskt ordnas.

Men jag beklagar deremot att Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet, enligt följande hans anförande, icke vill medgifva att staten skall uppmuntra till sådan undervisnings anordnande. Han säger nemligen:

“De kostnader, som en sådan undervisnings anordnande vid flickskolan komme att medföra, kunde ej blifva betydliga, och understöd dertill af staten syntes derföre ej behöfvas på annat sätt, än att tillfälle till undervisning i qvinlig slöjd bereddes vid statens seminarier för bildande af folkskolelärarinnor.“

Kostnaden kan väl icke blifva betydlig, men i de aflägsna orterna, der allmogeintresset och framtidstanken äro föga utbildade, är det rätt svårt få församlingen att åtaga sig äfven en ringare kostnad för flickornas undervisning i slöjd, synnerligen som skolrådets ordförande icke gerna vilja att skoltiden skall förspillas från enligt deras förmenande den nödvändiga katekesen och bibliskan, och med bidrag skulle det alltid gå lättare för personer med större vyer att genomdrifva mera nämnde slöjds införande såsom undervisningsämne för flickorna. Jag skulle visserligen kunna hafva mycket mera att anföras i denna viktiga fråga, men inskränker mig till att förena mig med dem, som yrkat återremiss i det af mig här ofvan angifna syfte.

Herr Enander: Öfvertygad som jag är derom, att det skulle vara i många hänseenden välgörande, om tillfälle kunde beredas folkskolans lärjungar att komma i åtnjutande af undervisning äfven i handarbeten, kan jag icke annat än önska framgång åt hvarje bemödande att på ändamålsenligt sätt förverkliga ett sådant

önskningsmål. Jag anser det ock vara alldeles i sin ordning att staten genom något anslag bereder hjälp och uppmuntran åt de samhällen, som bemöda sig att på lämpligt sätt ordna denna angelägenhet, men jag anser synnerligen viktigt, att dervid icke fogas sådana vilkor, som allt för mycket motverka dessa bemödanden. Jag kan derföre icke underlåta att uttala mina betänkligheter mot ett och annat, som Utskottet uppställt såsom vilkor för åtnjutande af statsbidrag uti ifrågavarande hänseende. Det heter nemligen i Utskottets motivering sålunda: "Der skolorna voro fasta med daglig läsning för hvarje barn, kunde läsning och slöjd lämpligen så omvexla med hvarandra, att fyra timmar under förmiddagen användes till läsning och två timmar under eftermiddagen till slöjd samt någon öfning i teckning". Längre ned å samma sida heter det vidare, att det såsom vilkor för att en folkskola, vid hvilken undervisning i slöjd för gossar blifvit införd, skulle komma i åtnjutande af statsbidrag borde fordras intyg af inspektören, att undervisningen bedrefves i den rigtning, som blifvit angifven. under minst fyra timmar i veckan, *utan att undervisningen i skolans öfriga ämnen derigenom eftersattes*. Ett sådant intyg torde inspektören svärligen kunna afgifva, om det visade sig att genom införande af det nya läroämnet läsordningen blefve sådan, att de vanliga undervisningstimmarne blefve betydligt färre än förut. Denna svårighet skulle då icke kunna på bättre sätt afhjelpas. än genom att i skolor med åtta månaders undervisningstid utsträcka densamma till tio månader om året. Detta åter komme att medföra betydligt ökade utgifter för det skoldistrikt, som icke har slöjdkunnig folkskolelärare och som derföre nödgades ej blott aflöna slöjdlärare utan derjemte ersätta folkskoleläraren för öfverarbete, derföre att hans arbetstimmar blefve, ehuru icke med en enda timme förökade, fördelade på tio i stället för på åtta månader. Så framt derföre icke genom särskild författning folkskolelärares rätt till ersättning för öfverarbete göres beroende af arbetstimmarne antal, i stället för att, såsom nu, vara beroende af antal månader, under hvilka undervisning meddelas, torde svärligen kunna undvikas, att, när nytt undervisningsämne införes, antalet undervisningstimmar i öfriga ämnen något förminskas. Jag tror för min del, att sistnämnda åtgärd åtgärd icke skulle blifva så farlig, som den till äfventyrs kan synas vara. I det samhälle jag tillhör har, sedan flera år tillbaka, i folkskoleafdelningen för flickor just en sådan anordning blifvit vidtagen, att 4 timmar om dagen blifvit använda för läsning och 2:ne timmar för undervisning i slöjd. Under dessa år har det visat sig, att lärjungarne i denna afdelning för flickor ingalunda varit i folkskolans vanliga undervisningsämnen underlägsna lärjungarne i motsvarande afdelning för gossar, oaktadt dessas undervisningstimmar uteslutande egnats åt folkskolans vanliga undervisningsämnen. Jag tror således, att det icke vore så särdeles vådligt, om antalet undervisningstimmar i ett eller annat läroämne inskränktes för befrämjandet af i fråga varande angelägenhet.

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Derjemte hyser jag betänkligheter emot den föreskriften, att undervisning i slöjd för flickor skulle blifva obligatorisk. En dylik åtgärd skulle, som jag tror, mångenstädes framkalla missnöje och derigenom skada den goda saken. Enligt min åsigt bör det öfverlemnas åt hvarje samhälle att sjelf pröfva, huru vida en sådan undervisning bör införas eller ej. Jag finner det sålunda önskvärdt att det nu äskade anslaget varder beviljadt, utan att dervid fästas de vilkor jag nu påpekat. I sådant syfte anhåller jag vördsamt om proposition på återremiss af Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Grefve och Talman! Hvad slöjdundervisningen i folkskolan vidkommer, hafva landstingen i flera län dertill redan lemnat bidrag, i följd hafva sådana slöjdskolor på dessa orter redan trädt i verksamhet. För min del tror jag ock, att rätta sättet för frågans lösning är att sålunda föra den in på frivillighetens område, men att deremot staten icke bör allt för hastigt ingripa och genom anslags utfästande lemna lockbete för inrättande af slöjdskolor eller dessas förening med folkskolan. Jag kan icke finna att tiden ännu är inne för staten att utkasta stora summor på ett håll, der man hvarken vet att sådant skall leda till gagn eller kan utöfva någon kontroll, huru dessa medel användas. Bättre kan en sådan kontroll utöfvas från landstingens sida. Först i händelse dessa slöjddöfningar inkomma på frivillighetens område, kan det vara lämpligt att till dem lemna understöd. Skulle staten ingripa i saken genom att dertill anslå medel, vill väl ock staten reglementera undervisningen, hvilket säkerligen skulle medföra en menlig inverkan. Jag kommer alltså att äfven i afseende å denna punkt yrka afslag.

Herr Dickson: Herr Talman! Då erfarenheten tillräckligt visat, särskildt med afseende på förmiddagens sammanträde, att i denna Kammare många finnas, som älska att hålla långa tal, men få, som önska afhöra sådana, skall jag vara mycket kort, helst denna fråga troligen kommer före ännu en gång, enär Första Kammaren återremitterat densamma. Jag skall därför, utan att ingå i hufvudsaken, blott be att få instämma med de två första talarne, som yrkade återremiss af punkten.

Herr Liss Olof Larsson: Ehuru jag reserverat mig mot den nu föredragna likasom mot den 19 punkten, hade jag dock icke nu ämnat begära ordet, emedan jag trodde att efter 19 punktens afgörande en diskussion vid denna punkt icke skulle anses behöflig; men då man tyckes älska att i dag tala om husslöjden, har också jag begärt ordet för att få tala litet om denna husslöjd.

Kanske förefaller det Herrarne besynnerligt, att jag, som tillhör en ort, der husslöjden sedan lång tid tillbaka existerat, reserverat mig mot beviljande af ett anslag till upphjelpande af densamma, men jag har gjort det af den anledningen, att jag icke vill inblanda denna undervisning i folkskoleundervisningen, der

man har nog många ämnen förut. För några år sedan ifrade man för införande i folkskolorna af exercis, derefter för trädgårdsskötsel o. s. v., men allt sedan man härom fått en lagstiftning på papperet, har det varit mycket tyst. Finge man nu in i folkskolestadgan en bestämmelse, att undervisning der skulle meddelas i slöjd, skulle man väl ock binda för ögonen, drömma om guld och gröna skogar och anse allt bra. I tillämpningen tror jag, att det skulle möta stora svårigheter att i verkligheten genomföra Utskottets förslag. När man på landet har gemensamma skolor för gossar och flickor, hvarest undervisningen skötes af en lärare eller lärarinna, undrar jag just, om det icke skulle förefalla något besynnerligt att således få se en mansperson undervisa flickor i att virka och sticka strumpor samt spinna och väfva eller en flicka lära gossarne att handtera smidesredskap och dylikt. Man säger visserligen att slöjdundervisningen enligt förslaget kunde meddelas äfven af annan person, än folkskoleläraren eller lärarinnan, men dock förekommer i Utskottets betänkande, att i sådant fall läraren skulle leda och öfvervaka det hela. Således skall dock skolans lärare eller lärarinna tillse och ansvara för att slöjdundervisningen riktigt meddelas, och att slöjdläraren, ifall detta är en annan än skolläraren, gör detta på det bästa och ändamålsenligaste sätt, eller med andra ord, läraren skall tillse, att den som lär flickorna sy, sticka, virka, spinna och väfva, gör det riktigt; lärarinnan, hon skall stå i smedjan eller vid hyfvelbanken och se till att smeden eller snickaren, som undervisar, gör det riktigt och på bästa sätt — detta förefaller mig nästan löjligt.

Vidare skall naturligtvis undervisningen ytterligare öfvervakas af folkskoleinspektören, som äfven skulle lemna erforderliga upplysningar, råd och föreskrifter. Inspektören skulle således föreskrifva huru man skall handtera knifven, smidestängen och släggan, säga huru man skall föra virknålen, sticka strumpor o. s. v. Jag tror, att man komme in på det löjliga område, då man förfäktar slöjdundervisnings införande i folkskolorna. Jag tror, att man i stället bör i detta fall lemna omsorgen åt kommunerna och låta dem, om de så vilja, ombestyras att barnen erhålla en sådan undervisning. Visserligen sade en talare, att föräldrarne skicka sina barn till skolan vid 6 eller 7 års och återfå dem först vid 17 års ålder — och vore det så, då medger jag att det vore högst önskligt att slöjdundervisning infördes i skolorna — men samma talare yttrade ock, att barnen sysselsattes i skolan högst 5 eller 6 timmar om dagen, och hvar äro de då den öfriga tiden? Jag tror, att under denna tid de kunna få tillfälle att i hemmet lära sig icke allenast slöjd, utan äfven mycket annat arbete som förekommer i hvarje hem, och detta i synnerhet på landet. Enligt hvad jag förut sagt i denna Kammare, tror jag, att man söker indraga staten i allt för många företag. Skall nu staten jemväl lemna understöd för att lära flickorna virka och sticka strumpor och gossarne att handtera knifven, går man, enligt min tanke, något för långt. Jag må betrakta frågan ur hvil-

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

ken synpunkt som helst, måste jag dock till alla delar instämma med dem, som yrkat afslag å Utskottets betänkande.

Herrar *Engman, Johannes Andersson* i Knarrevik och *Hans Andersson* instämde med Herr *Liss Olof Larsson*.

Herr *Sven Nilsson* i Efveröd: Jag för min del har icke haft några betänkligheter att biträda det förslag, som föreligger. Jag anser nemligen, att det icke är så farligt, som man vill göra det. Hvad beträffar slöjdundervisningen med flickor, tror jag att man har den erfarenheten från de skolor der den redan börjat, att dessa icke hafva någon olägenhet deraf, åtminstone i den ort jag tillhör, utan mycken nytta. Hvad åter beträffar undervisningen i slöjd för gossar, finner man ganska tydligt af det här föreliggande betänkandet, att denna undervisning icke skulle upptaga mera än fyra timmar i veckan för erhållande af anslag, om kommunerna sjelfva icke ville göra uppoffringar för att bereda en längre undervisningstid. Jag kan icke finna att en sådan anordning skulle menligt inverka på undervisningen, då den endast afser fyra timmar i veckan och icke får göra intrång på läroämnen i folkskolan. Det står här alldeles bestämdt föreskrifvet, att "detta understöd borde utgå med ett belopp af 75 kronor till hvarje folkskola, vid hvilken undervisning i slöjd för gossar blifvit införd, under vilkor att intyg af inspektören meddelades, att undervisningen bedrefves i den riktning, som sålunda blifvit angifven, under minst fyra timmar i veckan, utan att undervisningen i skolans öfriga ämnen derigenom eftersattes". Kan man då verkligen med allvar vilja påstå, att detta skulle inverka menligt på undervisningen i folkskolan, då här bestämdt förutsattes, att sådant icke får ske. Jag tror därför, att man har goda skäl för att ingå på den af Kongl. Maj:t föreslagna anordningen, men jag har intet hopp om, att den i denna Kammare skall kunna genomföras, i synnerhet då man betänker, hvad vid nittonde punkten förekommit. Men jag för min del skall icke motsätta mig den återremiss, som här blifvit yrkad, för att lugna dem, som hyst betänkligheter för att slöjdundervisningen skulle göras obligatorisk i folkskolorna, och jag ber de Herrar, som satt sig helt och hållet mot förslaget, att de måtte unna ifrågavarande understöd åt de kommuner, som vilja upprätta särskilda slöjdskolor — antingen nu undervisningen i dem skulle bestridas af folkskoleläraren, eller kommunerna få anlita särskilda lärare dertill — och att det icke måtte förmenas dem att komma i åtnjutande af detta bidrag af 75 kronor. Det är visserligen icke ett stort bidrag, det medger jag. Och, såsom nämnt är, hafva i åtskilliga län landstingen lemnat understöd till slöjdskolor, men manne icke det är rätt och billigt, att staten understödjer sådana skolor på landsbygden, när staten redan lemnat understöd till dylika i städerna. Jag tror, att det är rättvist och billigt, att vi jemväl på landet få understöd till undervisning i husslöjd, hvilken jag anser ega en stor betydelse för vårt land. Den, som såsom jag i någon tid

varit jordbrukare, skall erkänna, att slöjdskickligheten hos den manliga delen af befolkningen gått betydligt tillbaka på de senare åren, och man finner ofta drängar, hvilka icke kunna göra det ringaste redskap, som fördras för landtbrukets behof. Jag tror, att om dessa fått börja i barndomen att öfva sig i slöjdskicklighet, skulle förhållandet vara annorlunda. Man har sagt, att undervisning i slöjd vid folkskolorna skulle förorsaka många besvär, och att i många kommuner barnen hafva lång väg till folkskolan och ofta få vandra $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ mil. Jag medger, att det är besvärligt, der detta förhållande inträffar, men jag frågar, om icke barnen då kunna gå hemifrån en timme förr i stället för att springa och leka eller göra odygd, och jag tror, att man använde timmarne bättre, än som nu sker, då efter skolans slut barnen, som då äro utan ledning, ofta bara hafva okynne för sig. Jag tror, att det skulle vara nyttigt för skolundervisningen, om man beträdde den ifrågasatta vägen mer än som skett, och om Riksdagen lemnar bidrag, bildas nog slöjdskolor inom landet.

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Den siste talaren har sökt göra frågan litet löjlig. Jag tror dock, att den är af så stor och vacker betydelse, att jag icke vill gå in på gebitet att söka besvara honom, och jag anser frågan vara så vacker och allvarlig, att den äfven bör behandlas som sådan.

Man har sagt, att man icke kan öfva någon kontroll öfver, huru de föreslagna understödsbeloppen blifva använda, men Kongl. Maj:t har föreslagit att inspektören skulle lemna intyg öfver att sådan undervisning skett. Jag tror, att man mycket väl kan lita på en sådan tillsyn från inspektörernes sida.

Jag skall således, oakadt jag helst skulle sett att Kongl. Maj:ts proposition, sådan den föreligger i Utskottets förslag, blifvit bifallen, likväl, då jag icke har något hopp om framgång derför, förena mig med dem, som yrkat momentets återförvisande till Utskottet, hvarigenom åtminstone något möjligen kan vinnas åt slöjdskolan.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Carlson: Jag anhåller att endast med några ord få fästa Herrens uppmärksamhet derpå, att det här ingalunda är fråga om att skapa några slöjdidkare, utan att med förslaget afses endast den uppfostrande kraft, som undervisning i slöjd eger, om den är väl ordnad. Man får nemligen, då man vill åstadkomma en god uppfostran, icke blott fästa afseende vid utbildningen af själsförmögenheterna; hvad som äfven måste afses, är en god utbildning af konsten att använda öga och hand.

Kongl. Maj:ts föreliggande förslag har icke uppvuxit ur något slags allmän uppfattning på förhand, utan ur erfarenheten: det har sitt upphof från *folkskoleinspektörerne*, som i sitt sist hållna möte varmt förordat, att slöjdundervisningen skulle understödjas med allmänna medel, emedan de i skilda orter iakttagit, att af dessa slöjdskolor, hvilka uppvuxit den ena efter den andra, en del icke ega tillräckliga krafter till en gagnande verksamhet, och att deras upprätthållande ofta är för vederbörande kommuner

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

allt för kostsamt. En del kommuner hafva väl den ekonomiska styrka, att de med lätthet kunna sjelfva åstadkomma slöjdundervisning vid sina skolor, men då det deremot finnes andra kommuner, som för ändamålets vinnande behöfva något understöd, kan jag icke se, att det kan ligga något orätt i att understödja den kommun, som önskar men icke sjelf förmår införa en sådan undervisning, då man dermed icke utöfvar något tvång på de kommuner, som icke vilja hafva slöjd i sina skolor. Jag ber att ytterligare få fasta uppmärksamheten derpå, att meningen är, hvilket också förut tydligen uttalats, att detta skulle ske på *frivillighetens* väg, och att inga föreskrifter om obligatoriskt införande af slöjdundervisning eller om undervisningens ordnande skulle gifvas, utan att det skulle stå kommunerna fritt att införa den eller icke. En sådan föreskrift erfordras icke heller, ty en rörelse i detta hänseende existerar redan, ehuru den, af förut nämnda skäl, icke kan utveckla sig så som önskligt vore. En del skolor finnas äfven, der undervisning i slöjd icke kan utveckla sig, emedan de läsa på rotar.

Jag ber tillika få nämna, att, enligt från folkskoleinspektörerna inkomna uppgifter, under den sista tiden visat sig en fortfarande benägenhet att åstadkomma slöjdundervisning inom kommunerna. En folkskoleinspektör har t. ex. upplyst, att vid detta års slut icke mindre än 18 slöjdsolor skola hafva kommit till stånd inom hans distrikt, och att det skulle för de öfriga kommunerna, der sådana skolor ännu icke funnos, vara vida lättare att följa efter, om de kunde påräkna något understöd från statens sida. I en del af dessa skolor skötes undervisningen af skol-läraren, i andra åter af någon slöjdekunnig person, som finnes att tillgå inom skoldistriktet.

Af de betänkligheter, som här framhållits mot antagande af förslaget, tror jag således att en stor del skola häfvas, om man klart fäster sig dervid, att här icke är fråga om några föreskrifters utfärdande, utan blott om *understöd* för de kommuner som sjelfmant ville ingå på denna väg, i följd hvaraf också all fruktan för reglementerande förfaller, då ordnandet af sjelfva undervisningen äfven skulle bero af kommunerna sjelfva.

Ett uteslutande bokligt arbete är icke så helsosamt för barnen, som då omvexling i detta hänseende eger rum. Man har visserligen framhållit, att det vore en allmänt spridd farhåga för att slöjden skulle menligt inverka på läsningen, och jag har till och med hört en talare härom åberopa erfarenheten från hans skola; men jag skulle kunna anföra en motsatt erfarenhet från en mängd skolor icke blott inom vårt land utan äfven i utlandet, hvilken erfarenhet på ett märkligt sätt intyggar, huru ett mindre antal timmar, egnade åt läsning, omvexlande med undervisning i slöjd, gifver ett lika godt resultat, som ett större timantal läsning *utan* en dylik omvexling, och detta af det enkla skäl, att den kroppsöfning, slöjddandet medför, verkar stärkande, lifvande och vederqvickande på barnen, som verkligen behöfva denna rörelse.

Jag har sjelf haft under mina ögon en skola, i hvilken icke endast slöjdundervisning infördes utan ringaste men för de öfriga läroämnena, utan denna undervisning var äfven så begärlig, att, då icke alla barnen kunde få deltaga i den, en täflan dem emellan uppstod, om hvilka skulle få deltaga i densamma.

Vidare skulle jag tro, att den svårighet, som ansetts härröra deraf, att i många skolor, synnerligast på landet, gossar och flickor voro i skolorna blandade om hvarandra, lätt kan lösas, och på många ställen utan tvifvel är löst, på det sätt, att, medan de förra af läraren undervisades i manlig slöjd, de senare kunde undervisas af hans hustru i qvinlig. Folkskoleläraren är nemligen i de flesta fall gift.

Jag bör äfven nämna, att man redan haft exempel på att ansökningar om understöd för skolslöjdens befrämjande inkommit till Kongl. Maj:t men, när medel härför icke vore anvisade, måst afslås.

Då sålunda här icke är fråga om att genom tvång införa något nytt läroämne i folkskolan, utan blott att befrämja en bättre uppfostran för det uppväxande släktet och understödja de kommuner, som deraf äro i behof, så kan jag för min del icke finna annat än att en sådan åtgärd, som här är föreslagen, skulle, i öfverensstämmelse med folkskoleinspektörernes derom uttalade åsigt, verka lifvande och befrämjande, men alldeles icke på något sätt menligt på folkskolans utveckling.

Herr Samuel Johnson: Jag har begärt ordet för att biträda de Herrar, som yttrat sig för återremiss af detta betänkande. Såsom jag nämde på förmiddagen, är jag en varm vän af slöjdundervisningens upphjelpande och förbättrande och önskar dess verkliga framgång. Här är icke fråga om att undervisningen i slöjd skulle göras fristående från den öfriga undervisningen i folkskolan. Är det så att skolläraren har fallenhet för att undervisa i slöjd, så skaffar han nog sig tillfälle till den derför erforderliga skickligheten, hvarefter han nog blir antagen till lärare i slöjd inom den kommun der han är folkskolelärare. I motsatt fall finnes väl alltid någon annan medlem af kommunen, som kan åtaga sig att sköta detta ämne. För min del anser jag det vara af mycket stor vikt, att denna slöjdundervisning snart komme till stånd, samt att kommunerna finge någon liten hjälp af statsmedel för aflönande af lärare i slöjd.

En talare från Halland yttrade, att under missväxtåret 1868 den del af landet, der han är bosatt, öfversvämmades af en mängd betlande personer, som ingenting nyttigt kunde uträtta. Om nu dessa olyckliga hade i sin ungdom inhämtat någon slöjdskicklighet, så hade de naturligtvis kunnat användas till arbete och derpå förtjenat sitt bröd i stället för att, såsom nu var fallet, stryka omkring på landsbygden och lifnära sig genom tiggeri. Man kan visserligen invända, att dessa stackare icke egde några råmaterialier att arbeta med, äfven om de egt någon färdighet i något yrke; men arbetsverktyg och erforderliga råämnen kunde ju kom-

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

munen hafva förskaffat sig för att under denna svåra tid understödja dem som ville arbeta men saknade tillfälle dertill. Så gjorde vi inom den kommun jag tillhör, och sådant borde, enligt min tanke, ingen kommun undandraga sig. Försummar en kommun att intressera sig för slöjdskicklighetens utbredande bland folket, så länder sådant till kommunens egen nackdel.

Såsom jag redan nämnt, yrkar jag återremiss af den föredragna punkten.

Herr Peter Olsson: Jag bör säga att jag, då denna hufvudtitel var före till behandling inom Stats-Utskottet, icke var i tillfälle att dervid närvara. Det oaktadt ber jag dock om tillåtelse att få yttra några ord om den fråga, som nu föreligger.

Enligt min tanke är det ett mycket stort fel i organisationen af våra folkskolor, att icke undervisning i slöjd der är införd. Jag är öfvertygad om, att den tid som komme att användas till undervisning i slöjd, derest sådan meddelades i folkskolan, skulle, långt ifrån att inkräkta på den öfriga undervisningen i det bokliga vetandet, såsom en talare förmenade att händelsen skulle blifva, tvärtom komma att befordra de bokliga studierna, göra de unga mer intresserade för sjelfva undervisningen, gifva dem större krafter och mera spänstighet att mottaga undervisning än hvad förhållandet nu är vid våra folkskolor i allmänhet. Då här så mycket blifvit taladt om erfarenhet, så må det tillåtas äfven mig att tala om den erfarenhet, som jag angående denna sak haft tillfälle inhemta inom min ort. Jag kan då intyga, att hos barn i allmänhet finnes en förvånande fallenhet att mottaga undervisning i slöjd, en förvånande fallenhet att förfärdiga hvarje-handa slöjdarbeten, ett förvånande intresse just i afseende på en sådan undervisning som kan väcka dess anlag, uppodla dess intresse och lifva dess håg för sådana småarbeten. För min del instämmer jag i det väsentliga af hvad Grefve Sparre under förmiddagens diskussion yttrat i afseende på slöjdundervisningen och dess vigt för vårt folks utveckling. Då man jemför förhållandet i detta fall hos oss med utlänningar i allmänhet, finner man ofta, hurusom mycket, som vi svenskar anse allt för ringa och obetydligt att taga vara på, hos andra nationer blifva ämnen till en ganska stor industri och inbringande exportvaror. Jag vill i detta afseende nämna det industriella Schweiz. Hvarföre skulle icke äfven vi, som hafva så många råämnen att bearbeta, söka att tillgodogöra oss dessa.

Här har blifvit anmärkt, att på många ställen barnen hafva lång väg till skolan, och att man derföre icke borde genom att öka lärotimmarnes antal qvarhålla barnen i skolan längre än de eljest behöfde der qvarstanna. Mycket möjligt, men skulle jag tillåtas fråga talaren om, derföre att inom vissa provinser af landet sådana svårigheter förefinnas, andra delar af landet skola hindras från att komma i åtnjutande af ett understöd, som åtminstone jag för min del betraktar såsom ett erkännande af staten, att den anser ifrågavarande slags undervisning af stor betydelse

för våra barn. Jag anser att anslaget såsom ett sådant erkännande bör betraktas och mottagas.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan slutar under uttalande af mina förhoppningar, att den tidpunkt icke skall vara långt aflägsen, då det blifvit klart för vår svenska allmänhet, att vi behöfva mera än hittills egna vår uppmärksamhet åt denna undervisning. Vi skola lära oss uppskatta densamma, derom är jag förvissad, och vi skola derigenom bidra till befrämjandet af bildningen i en riktning, som skall blifva betydelsefull för svenska folkets framtid i ekonomiskt afseende. Då jag likväl anser att åtskilliga förändringar lämpligen kunna vidtagas uti den föredragna punkten af betänkandet, så yrkar jag återremiss, i synnerhet som Första Kammaren redan beslutit sådan.

Ang- undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Herr Toll: Jag anhåller endast att få instämman i Herr P. Olssons yrkande på återremiss.

Herr Brodén: Jag instämmer med de föregående talare, hvilka förordat återremiss, och vågar framställa yrkande derom.

Herr Sjö: Lika med de talare, som förut yrkat afslag, får jag på det lifligaste förorda afslag å betänkandet i denna punkt, emedan, om saken skulle ordnas på det sätt, Kongl. Maj:t och Stats-Utskottet föreslagit, nemligen undervisning för flickor uti alla de ämnen som här förordats, som uti linne- och klädsömnad, stickning, spånad och väfnad, så får jag säga att om något sådant skulle ävägabringas — församlingarne skulle nödgas bygga verkstäder för inrymmande af spinrockar, väfstolar och så vidare, samt anskaffa och aflöna flera lärarinnor, emedan en lärarinna icke skulle hinna med att undervisa alla skolflickor uti läsning och slöjd. Hvad beträffar anordnandet af slöjdundervisningen för gossar, upplyser statsrådsprotokollet att den skulle omfatta ej blott bruket af snickareverktyg, utan äfven svarfware-, träsnidare- och smidesverktyg. Men skall en så vidsträckt undervisning åstadkommas, måste jemväl anskaffas verkstäder för uppställning af hyfvelbänkar, svarfstolar, belg och städ m. m. Kostnaden för allt detta jemte aflöning till lärarne uti dessa skolor skulle säkerligen kräfva millioner i uppoffring för landet.

Meningen kan väl för öfrigt icke vara, om man skall handla rätt, att, såsom Kongl. Maj:t föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt, endast lemna två hundra skolor understöd för undervisning i slöjd, men lemna landets öfriga skolor, hvori slöjdundervisning meddelas, utan all hjelp dertill. För öfrigt tror jag, att folkskolan bäst gagnar, om den får verka i samma riktning härefter som den hittills gjort. Deremot tror jag, att det vore ganska skadligt för folkskolan och dess utveckling, om vi godkände en så vidt omfattande organisation deraf, som här är ifrågasatt, och sammanblandade läroämnen af så mångfaldig beskaffenhet, ty då skulle man med säkerhet på folkskolan kunna tillämpa det ord-

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

språket, att den som har för många jern i elden så brännas de ofta till skada.

Bevilja vi detta anslag, så fruktar jag verkligen för att det år ifrån år kommer att ökas till så enormt stora belopp, dels från församlingarnes och dels från statens sida, så att detsamma i en framtid kommer att, som man säger, växa oss öfver hufvudet.

Jag slutar som jag började med att å föredragna punkten yrka afslag.

Herr Uhr: Jag vill icke besvära Kammaren med något långt anförande, då, efter det jag instämt i hvad Grefve Sparre nyss yttrat, min åsigt i saken lär vara känd. Men då den siste talarren yrkat afslag å den föredragna punkten, kan jag icke underlåta att uttala den mening, att han hade orätt i nästan allt hvad han anförde såsom skäl för detta sitt yrkande. Andra talare hafva påstått, att införandet af slöjdundervisning i folkskolan skulle på ett menligt sätt göra intrång på den bokliga undervisningen. Att något sådant icke är att befara, framgår emellertid af motiveringen till förslaget, der det heter, att i de fasta skolorna, med daglig läsning, slöjd och läsning kunde omvexla med hvarandra, så att fyra timmar under förmiddagen kunde användas till läsning och två under eftermiddagen till slöjd.

Jag yrkar bifall till punkten.

Herr Svensén: Under förklarande, att jag är en varm vän af slöjdundervisning i folkskolan, samt med åberopande af de skäl Herr P. Olsson nyss anført, anhåller jag om punktens återförvisande till Stats-Utskottet.

Herr Gumælius: Herr Talman! Äfven jag anhåller att, med instämmande i de skäl Herr P. Olsson i ämnet anført, få yrka punktens återförvisande till Stats-Utskottet.

Herr Jöns Pehrsson: I motsats mot min länskamrat, är jag särdeles angelägen om, att det ifrågavarande anslaget beviljas, hvidan, och då jag icke kan se hvar till en återremiss skulle tjena, jag yrkar bifall till punkten. Herrarne torde uppmärksamma, att anslaget icke är ämnadt att gifvas åt andra kommuner, än dem som *frivilligt* vilja bereda tillfälle till slöjdundervisning i sina folkskolor. Och ostridigt är, att på frivillighetens väg undervisning i slöjd kan blifva af stort gagn, då den åter såsom obligatorisk i de flesta fall blir endast ett dött frö. Såsom förslaget nu är framställt vill jag derföre gerna bevilja anslaget, som ingalunda kan anses för stort för det åsyftade ändamålet.

Då jag, såsom sagdt, finner en återremiss vara hvarken nödig eller nyttig, utan anser att vi kunde använda tiden på ett bättre sätt, yrkar jag bifall till punkten.

Herr Per Erik Andersson: Jag instämmer i Herr P. Olssons yrkande om punktens återremiss.

Herr Sven Andersson: Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i nu föredragna momentet.

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna.
(Forts.)

Herr Per Nilsson i Kulhult: Äfven jag yrkar bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen framställde propositioner, enligt de meningar som förekommit, dels på bifall dels på afslag, dels ock på återremiss, samt fann den sistnämnda af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som vill, att 21 punkten mom. a i Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 skall till Utskottet återförvisas,

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan uti ifrågavarande moment.

Votering försiggick i vanlig ordning och utföll med 93 ja mot 77 nej; varande alltså Kammarens beslut fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

I mom. b hade Utskottet tillstyrkt:

att Herr J. E. Åkeson Lundegårds motion, N:o 126 — deruti föreslagits, att såsom bidrag till aflönande af lärare eller lärarinnor vid slöjdskola, som motsvarade sådan skolas ändamål att meddela undervisning i handarbete, skoldistrikt måtte, under vilkor att sådan lärare eller lärarinna årligen i lön uppbure minst 250 kronor och vore med undervisning sysselsatt minst åtta månader med 30 undervisningstimmar i veckan, åtnjuta statsbidrag till det belopp, som nu utginge till oexaminerade biträdande lärare och lärarinnor i folkskola — icke måtte af Riksdagen bifallas.

I anledning af hvad sålunda blifvit tillstyrkt, anförde:

Herr Lundegård: Så vidt undervisningen i slöjd skall kunna på ett fullt ändamålsenligt sätt bibringas vid rikets folkskolor, bör man icke ålägga folkskolelärarne och lärarinnorna, som hafva varit upptagna af andra göromål, att meddela sådan undervisning, utan man bör enligt mitt förmenande uppdraga denna undervisningsskyldighet åt personer som äro skickliga och hafva färdighet uti slöjd och handarbetets utförande, så vida någon frukt-

Ang. undervisning i slöjd vid folkskolorna. (Forts.) bringande undervisning i denna undervisningsgren skall kunna blifva åt folkskolans barn meddelad och medföra för dem någon praktisk nytta. Om nu en församling gör en sådan uppoffring, att den bekostar en eller flera sådana lärare eller lärarinnor, så anser jag att en sådan församling billigtvis bör komma i åtnjutande af bidrag från staten till det belopp, som nu utgår till oexaminerade biträdande lärare och lärarinnor i folkskola.

Då emellertid Första Kammaren återremitterat denna punkt, anhåller jag, att äfven denna Kammaré måtte besluta återremiss af punkten.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter, enligt Herr Lundegårds yrkande, på återremiss; och som den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade Kammarén således bifallit Utskottets hemställan.

Punkten 22:

Ang. ökning af lönen för lärare vid småskola. Ut i mom. a hade Utskottet, i anledning af Herr P. Näsman's ämnet afgifna motion (N:o 76), gjort en så lydande hemställan:

“att Riksdagen må besluta, att hvarje skoldistrikt, som vill öka årslönen för lärare eller lärarinna vid småskola från 250 till 300 kronor, må ega rätt att af statsmedel erhålla hälften, eller 25 kronor, för hvarje sådan lönetillökning utöfver hvad det förut erhållit, med vilkor att distriktet tillskjuter en lika stor summa; dock att för åtnjutande af sålunda förhöjd aflöning skall erfordras, att läraren eller lärarinnan genom undergången offentlig pröfning ådagalagt sig ega ett kunskapsmått, motsvarande det, som skall förvärfvas genom begagnandet af sju månaders undervisning vid något af staten eller landsting underhållet, under behörig kontroll stående seminarium.”

Rörande detta förslag anförde

Herr Enander: I motiveringen till denna punkt säger Utskottet: “De närmare bestämmelserna i fråga om sättet för detta kompetensvilkors uppfyllande torde emellertid rätteligen böra af Kongl. Maj:t meddelas, enär det lärer vara mindre lämpligt för Riksdagen att i sådant hänseende allt för mycket ingå i enskildheter.” Jag anser detta vara fullkomligen rätt, men jag anser tillika, att hvad Utskottet här sagt om *sättet* för kompetensvilkorens uppfyllande gäller äfven om själva *kompetensvilkoren*: De närmare bestämmelserna torde rätteligen böra af Kongl. Maj:t meddelas. Det synes mig som om Utskottet föreslagit Riksdagen att “för mycket ingå i enskildheter” i fråga om dessa kompetensvilkor. Utskottet har nemligen föreslagit att för åtnjutande af sålunda förhöjd aflöning skall erfordras, att läraren eller lärarinnan genom undergången offentlig pröfning ådagalagt sig ega ett

kunskapsmått, motsvarande det, som skall förvärfvas genom begagnandet af sju månaders undervisning vid något af staten eller landsting underhållet, under behörig kontroll stående seminarium.

Härvid vill jag först erinra derom, att det visserligen är nödvändigt för en småskolelärare att innehafva det lilla kunskapsmått, som erfordras för att kunna meddela undervisning i en småskola; men att det tillika är angeläget att han har någon vana att undervisa, att han förvärfvat någon undervisningsskicklighet, och derom nämnes intet i Utskottets förslag. Dernäst ber jag få erinra, att det måste vara mycket svårt, ja, nästan omöjligt att afgöra, huru stort det kunskapsmått är, som kan förvärfvas vid något "af staten eller landsting underhållet, under behörig kontroll stående seminarium". Det är nemligen otvifvelaktigt, att mellan de många i vårt land befintliga undervisningsanstalterna af detta slag skilnaden är ganska stor. Att bestämma huru stort det kunskapsmått är, som kan förvärfvas genom begagnandet af 7 månaders undervisning vid en sådan läroanstalt, måste vara så mycket svårare, som de dagliga lärotimmarnes antal vid dessa anstalter torde vara ganska olika.

Af sådana skäl och just med anledning af den upplästa punkten i Utskottets motivering tager jag mig friheten föreslå, att de sista fem raderna i momentet må erhålla följande lydelse: — — — "offentlig pröfning ådagalagt sig ega tillräcklig insigt och undervisningsskicklighet för lärarekallets fullgörande."

Häruti instämde Herr *Pehr Larsson*.

Vidare yttrades ej. Herr Talmannen gaf propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick som ock på det yrkande, Herr Enander framställt, samt förklarade sig anse den förre af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 22 punkten mom. a af utlåtandet N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan med den af Herr Enander yrkade förändring.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 80 ja mot 60 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan oförändrad.

Mom. b.

Bifölls.

Punkterna 23 och 24.

Blefvo jemväl bifallna.

Punkten 25.

Mom. a.

Bifölls.

Mom. b.

*Omanslag till
språkundervisning uti
tekniska af-
ton- och sön-
dagsskolan i
Eskilstuna.*

I anledning af Herr *Th. Strömbergs* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 17 — hvaruti föreslagits, att Riksdagen, utöfver det anslag till den tekniska afton- och söndagsskolan i Eskilstuna, som blifvit af Kongl. Maj:t äskadt, ville, i likhet med hvad för sådant ändamål utginge till de tekniska elementarläroverken i riket, bevilja denna skola ett årligt anslag af 400 kronor, att ställas till skolstyrelsens förfogande, för att bereda skolans i allmänhet fattiga elever undervisning i det lefvande språk, som kunde anses för deras förkofran, hvar och en i sitt yrke, nödigast — hade Utskottet i förevarande moment hemställt:

att Herr *Th. Strömbergs* omförmälda förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande denna hemställan anförde motionären

Herr *Strömberg*: Det är, såsom Herrarne se, icke någon riksviktig fråga som i denna punkt föreligger, men just därför hade jag hoppats att den i all sin ringhet, såsom egande betydelse endast för några fattiga fabriksarbetare, skulle kunna vinna medkänsla, om icke hos Riksdagen i sin helhet, åtminstone hos denna Kammare. Frågans öde är redan afgjordt, men jag anhaller likväl att med några ord få angifva orsakerna, hvarför jag efter samråd med några af industriens gynnare och vänner väckt detta förslag. Den tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna intager en helt och hållet egen ställning nedom de tekniska elementarläroverken i riket men ofvan de vanliga söndags- och aftonskolorna. Eleverne i denna skola äro redan vid inträdet i skolan anstälde i tekniska yrken, och någon möjlighet för dem att vinna kunskaper annat än genom flitigt begagnande af undervisningen i denna skola finnes icke. Det är därför så mycket nödvändigare att skolan, om lärjungar der finnas, som äro begäfvade med mångsidigare anlag, också är i stånd att i allo tillgodose och odla *alla* dessa anlag. Många af eleverne äro redan komna till mogen ålder, och det behöfves icke mer än ett ringa stöd åt deras goda vilja och i allmänhet goda krafter för att åstadkomma särdeles goda resultat.

Sådant understöd erhålla nu lärjungarne i många af de kun-

skapsgrenar, som tillhöra de industriella yrkena, men i industriens världsspråk få de icke den ringaste underbyggnad. Detta är så mycket beklagligare, som skolan tid efter annan, på grund af stiftelser och donationer samt de stipendier den disponerar från Kommerskollegium, är i tillfälle att lemna flere af sina elever understöd till resor i främmande länder för att vinna ökad skicklighet i sina yrken.

*Om anslag till
språkundervisning uti
tekniska af-
ton- och sön-
dagsskolan i
Eskilstuna.
(Forts.)*

Bland andra finnes en fond, som eget nog bär just denna dags namn, nemligen "den 11 April-fonden", stiftad till minne af Eskilstuna stads 100-åriga manufakturprivilegier, och som för detta ändamål användes. När nu skolan kan på detta sätt tillgodose sina utmärktare lärjungar, men icke är i stånd att meddela dem den ringaste underbyggnad i det språk, som tillhör det land, dit de fleste bege sig för sin utveckling, så har jag ansett detta vara ett missförhållande, som lätteligen skulle kunna häfvas, och jag hade trott att Riksdagen skulle så mycket hellre lemna sitt bifall dertill, som det begärda anslaget skulle användas för att utbildade idkarne af en af vårt lands allra naturligaste industrigrenar, nemligen jern- och stålindustrien.

Mine Herrar! Jag har icke åsyftat att göra dessa ynglingar till fullfärdiga hvarken tyskar eller engelsmän redan vid deras utresa, men jag hade föreställt mig, att det vore nyttigt att de kunde få *någon* underbyggnad, så att de icke behöfde uppträda i främmande land såsom fullkomligt döfstumma, hvilket nu oftast måste vara fallet, åtminstone i början af deras vistelse der, och att om någon bok af den utländska, till deras yrke hörande litteraturen faller i deras hand, de icke skola behöfva vara fullkomligt främmande för dess innehåll. Jag hade derföre önskat att se denna skola i detta afseende likställd med de s. k. tekniska elementarläroverken, och jag tror att den hade förtjenat detta. De tekniska elementarläroverken besökas af lärjungar, som vanligen äro bemedlade och som kunna på egen bekostnad förskaffa sig den undervisning i språk, som de behöfva för sitt yrke, men lärjungarne uti i fråga varande skola ega ingen utväg att bereda sig en sådan undervisning. Jag sade att skolan kunde anses väl förtjena det nu begärda anslaget, och att så är, bevisar sig bäst, om man med uppmärksamhet följer de ifrån henne utgångna lärjungarne. Många af dessa hafva kraftigt ingripit i och varit en prydnad för stål- och jernindustrien. Flere hafva utmärkt sig såsom gravörer och teknare, en af dem har nått en sådan färdighet i tillverkning af rakknifvar m. m., att han kunnat täfla med sjelfve Heljestränd och för sin tillverkning fått pris vid världsutställningen i Filadelfia; en har framstått såsom skulptör i ben och trä och äfvenledes vunnit erkännande vid världsutställningarne; en har varit anställd såsom biträde vid ordnandet af den svenska afdelningen af expositionerna både i Wien och Filadelfia o. s. v. Detta är i sanning ganska vackra vittnesbörd om skolans gagneliga verksamhet.

Emellertid är det gifvet, att för närvarande ingenting är att hoppas och jag kan således icke ens framställa ett yrkande, men

jag är öfvertygad att, när samma fråga på en annan väg återkommer till Riksdagen, den då skall vinna önskelig framgång.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 26.

Ang. understöd åt tekniska afton- och söndagsskolor.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på ordinarie stat uppföra ett reservationsanslag af 20,000 kronor, att användas till understöd åt tekniska afton- och söndagsskolor, under vilkor för dylikt understöds åtnjutande, att vederbörande kommun tillskötte ett åtminstone lika stort belopp som statsbidraget, att icke någon minskning i de från kommunen för ändamålet redan utgående bidrag finge ega rum till följd af det utaf staten lemnade understödet, samt att skolan underkastades den inspektion, Kongl. Maj:t kunde finna godt för densamma föreskrifva.

Och hade Utskottet, i anledning af berörda nådiga förslag, uti förevarande punkt hemställt:

att Riksdagen måtte Kongl. Maj:ts framställning på det sätt bifalla, att till understöd åt tekniska afton- och söndagsskolor under ofvan angifna vilkor anvisades ett extra anslag för år 1878 till belopp af 20,000 kronor.

Sedan uppläsning skett af denna hemställan, begärdes ordet af Herr Liss Olof Larsson: hvilken, enligt anteckning å utlåtandet, jemte Friherre F. von Essen och Herr Gustaf Jons-son inom Utskottet reserverat sig mot samma hemställan under yrkande, att benämningen på de ifrågavarande skolorna måtte förändras till "Mindre tekniska skolor", och som nu anförde: Emot det begärda anslaget har jag ingenting att anmärka, och jag har reserverat mig emot Utskottets beslut endast derföre att jag skulle önska en annan benämning på ifrågavarande skolor än den af söndags- och aftonskolor. Detta anser jag vara önskvärdt af två skäl. Det ena är det, att man flerstädes inom landet icke gerna vill inrätta skolor att hållas på söndagarne, och jag skulle derföre helst se om Riksdagen icke beslöte, att de skulle benämnas tekniska söndagsskolor. För min del har jag intet emot att sådana skolor hållas på söndagarne, men jag har dock velat fästa Kammarens uppmärksamhet på nyss nämnda omständighet. Jag tror dock icke att nu anförda skäl har någon betydelse för Kammaren. Men det är en annan omständighet, som jag skall bedja att få fästa uppmärksamheten på, och som utgör det hufvudsakliga stödet för min åsigt i frågan. Det heter nemligen i förslaget, att den begärda summan skulle användas till understöd åt *tekniska afton- och söndagsskolor*. Om nu en kommun skulle inrätta en teknisk skola, men af ett eller annat skäl bestämde att den skulle hållas på annan tid än på söndagar eller hvardagsaftnar, så skulle, om denna kommun begärde understöd af staten för denna skola, något sådant icke kunna lemnas, emedan ifrågavarande anslag varit afsedt till understöd endast åt

tekniska afton- och söndagsskolor. Då jag nu icke kan se något rimligt skäl, hvarföre icke äfven en sådan skola skulle kunna få komma i åtnjutande af understöd, oakadt den icke hålles öppen på söndagar eller hvardagsaftnar, så har jag trott att detta skulle kunna förekommas genom att gifva en annan benämning åt dessa skolor, som med föreliggande förslag afses. Uti min reservation har jag föreslagit denna benämning till "Mindre tekniska skolor". Men då jag hört att i Första Kammaren föreslagits en annan benämning, nemligen "tekniska arbetareskolor", hvilken benämning jag anser vara fullt ut lika lämplig, om icke lämpligare, så vill jag nu hemställa, att Kammaren måtte bifalla Utskottets betänkande på det sätt, att orden "tekniska söndags- och aftonskolor", utbytas mot "tekniska arbetareskolor" och hvarå jag yrkar proposition.

Ang. understöd åt tekniska afton- och söndags-skolor.
(Forts.)

Herr Gustaf Jonsson: Äfven jag har låtit anteckna mig såsom reservant emot Utskottets beslut. Jag har icke gjort detta derför, att jag icke anser den föreslagna summan böra beviljas, utan af det skäl, att jag icke kan finna det lämpligt att staten, genom att anslå denna summa till understöd åt tekniska söndags- och aftonskolor, skulle, om jag så får säga, legalisera sådana skolors hållande på söndagarne. Då jag dessutom vet, att det inom många kommuner skulle möta svårighet att få tekniska skolor inrättade, att hållas på söndagarne, och jag anser att tiden, under hvilken de hållas öppna, är likgiltig, så torde det lämpligaste vara att undanrödja alla svårigheter uti ifrågavarande afseende genom att gifva dessa skolor en annan benämning, än den af Utskottet föreslagna, och jag instämmer derföre med Herr Liss Olof Larsson uti hans yrkande.

Herr Gumælius: Herr Talman! Jag tillåter mig att hemställa om bifall till den föredragna punkten oförändrad. Det har visserligen i Första Kammaren, likasom här, blifvit yrkadt, att punkten skulle bifallas, men med ändring af benämningen på dessa skolor. Men här torde man kunna säga, att namnet icke är saken, och det hufvudsakliga härvid är, att det begärda anslaget beviljas för ifrågavarande, utan tvifvel behjertansvärda ändamål. Benämningen: tekniska afton- och söndagsskolor kan jag icke förstå böra innebära något stötande för den ene eller den andre. På vissa ställen sker undervisningen i dessa skolor om söndagarne och på andra ställen å hvardagar, och då vanligen på aftnarne, emedan dessa tider äro de lämpligaste för dem som begagna sig af en dylik undervisning. Om jag icke blifvit illa underrättad, har Utskottets förslag oförändradt bifallits i Första Kammaren, och jag får derför hemställa, att äfven denna Kammare måtte fatta ett likadant beslut.

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan i oförändradt skick.

Punkten 27.

Lades till handlingarne.

I *punkten 28* hade Utskottet hemstält:

*Om anslag för
undervisning
i tandläkare-
konsten.*

att det i Herr A. J. Lyths motion, N:o 108 framlagda förslag — att Riksdagen måtte, för tandläkare-undervisningens bestridande och underhållande i hufvudstaden af en poliklinik för behandling af tandsjukdomar, på ordinarie stat uppföra ett anslag af 6,500 kronor samt derjemte, för inköp af behöfliga inventarier och instrumenter till den föreslagna polikliniken, till Kongl. Maj:ts förfogande anvisa ett extra anslag å 1,000 kronor att under år 1878 utgå — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemställt, anförde:

Herr Lyth: Om det högt ärade Stats-Utskottet för sitt afstyrkande af min motion velat hedra mig med att anföra giltiga skäl och grunder, så hade jag fått nöja mig deråt, i synnerhet som icke en enda reservant antecknat sig emot Utskottets beslut. Men då Utskottet så motiverat sitt afstyrkande, som skett, anser jag att aktningen både för mig sjelf och för den sak, som jag i min motion förordat, bjuder mig att emot detta Utskottets förfarande åtminstone nedlägga min protest.

Tager man i närmare betraktande de motiv Stats-Utskottet för sitt afstyrkande anført, så befinnes det att dessa motiv uteslutande utgöras af följande strof: "Till 1875 års Riksdag aflät Kongl. Maj:t nådig framställning om anvisande för hufvudsakligen ofvan angifna ändamål af ett anslag till belopp af 1,500 kronor, hvilken framställning emellertid icke vann Riksdagens bifall. Vid sådant förhållande, och då Kongl. Maj:t icke aktat nödigt att i ämnet afgifva förnyadt förslag, har Utskottet funnit sig för närvarande sakna giltiga skäl att motionärens framställning understödja, helst Kongl. Maj:t säkerligen icke lærer underlåta att, derest verkligt behof af ingripande från statens sida uti oförmålda hänseende förefinnes, hos en kommande Riksdag å nyo åska de för ändamålet erforderliga medel."

För min del kan jag dock icke se att någon logisk tråd genomgår denna bevisning, åtminstone kan jag icke finna huru den omständigheten, att Kongl. Maj:t vid 1875 års riksdag icke lyckats vinna Riksdagens bifall för sin framställning, kan anses innebära någon giltig anledning för Kongl. Maj:t att nu åter framlägga ett nytt förslag i enahanda syfte.

Dessutom vågar jag hålla före att då 55 § Riksdagsordningen tillförsäkrar mig, i min egenskap af riksdagsman, rättighet att väcka motion i ett eller annat ämne, så ger den mig på samma gång rätt att fordra, att de förslag, som framställas, af vederbörande Utskott omsorgsfullt prövas och grundade skäl angifvas för Utskottets till- eller afstyrkande. Men hvad Utskottet här

anfört kan icke anses innefatta några *skäl*, ty Utskottet talar icke med ett enda ord om sjelfva den sak, hvarom jag tagit mig friheten väcka motion. Detta har jag velat nämna i afseende på det formella i den behandling som kommit min motion till del; och jag tillåter mig dertill lägga, att, enligt hvad jag har anledning antaga, Herr Statsrådet och Chefen för ecklesiastikdepartementet, icke lär vara af samma åsigt som Utskottet. Efter hvad jag nemligen har mig bekant, ingick tandläkare-corpsen i Stockholm i början af år 1876 till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande för befrämjande af tandläkareundervisningen; och sedan Sundhetskollegium, hvars yttrande inforrades, uttalat sig förordande om förslaget, läto tandläkarne genom särskilda deputerade anhålla, att Kongl. Maj:t måtte till innevarande Riksdag afgifva förslag i ämnet. Chefen för ecklesiastikdepartementet har icke för närvarande ansett sig kunna eller böra villfara en sådan begäran.

Om jag nu öfvergår till sjelfva saken, så torde väl svårligen någon kunna förneka, att tandläkarekonsten i våra dagar vunnit den utveckling, att den numera måste anses utgöra en ganska vigtig gren af läkarevetenskapen i allmänhet; åtminstone betraktas den så i alla Europas större kulturländer. Jag ber i det afseendet att få erinra, att det bland annat i Berlin finnes ett utmärkt tandläkareinstitut, der polikliniken årligen besökes af 10,000 patienter. Vidare finnas dylika institut i Breslau, Halle, Wien, Paris, London och framför allt Amerika, der de finnas till ett antal af icke mindre än åtta, hvartdera försedt med ganska stort antal lärare som, der bestrida undervisningen, och der för öfrigt ordentlig kontroll utöfvas öfver hvar och en, som vill egna sig åt detta yrke. Icke må Herrarne tro, att tandläkaren nu för tiden är en person med en tandnyckel i ena handen och en löstand i den andra. Nej, på intet sätt; och jag skall be att få i afseende på den uppgift man anser tandläkarekonsten numera hafva sig förelagd återopa ett uttalande af en ganska framstående läkare, som härom yttrar: "Tandläkarekonstens triumfer bestå icke längre uti de naturliga tändernas uttagning och uti väl anbragta och rika garnityr af konstgjorda tänder. Tvärtom, de ligga åt alldeles motsatt håll, uti de naturliga tändernas skyddande och bevarande så länge som möjligt dels genom plombering, der skada redan har uppstått, dels genom medicinsk behandling uti att lindra och häfva de många pinsamma, nersvangripande eller matsmältningsprocessen hotande sjukdomar, som uppstå i munnens och svalgets olika delar och hvilkas rationella behandling ofta kräfver användande af starka frätmedel och gifter t. ex. lapis infernalis, kreosot, arsenik, morfin o. s. v. Att äfven hos oss här i Sverige denna gren af den medicinska vetenskapen är af stor betydelse framgår af det stora antal utöfvare af denna konst vi redan hafva i vårt land, hvilkas årligen växande mängd bevisar deras behöflighet, ehuru många af dem, synnerligen de som praktisera i landsorten, dess värre, icke torde vara att anse för annat än quacksalvare.

Med sådana förhållanden för ögonen synes mig som tiden nu

*Om anslag för
undervisning
i tandläkare-
konsten.
(Forts)*

*Omanlag för
undervisning
i tandläkare-
konsten.*
(Forts.)

vore inne, att något åtgöres för ordnandet af denna vigtiga angelägenhet, på det man må kunna äfven hos oss vara skyddad mot faran att få en sjuk tand illa behandlad. I den vägen är för närvarande litet eller intet gjordt. Något tillfälle för dem, som vilja egna sig åt utöfvandet af tandläkarens yrke, att deri inhemta någon undervisning är icke beredt; de hafva icke ens tillträde till de medicinska lärosalarne. Den enda utväg, som står dem öppen att inhemta något, är att hos någon praktiserande tandläkare inhemta det tekniska af yrket, som dock på långt när icke är det vigtigaste; och då, som sagdt, här i Sverige hvarje tillfälle till undervisning saknas för den unge tandläkareeleven, så har man ännu mindre aktat nödigt att underkasta de män och qvinnor, som vilja egna sig åt tandläkareyrket, någon tillförlitlig pröfning till utrönande af huru vida de besitta de derfor erforderliga kunskaper. Jag skulle kunna omtala åtskilliga besynnerliga saker i den vägen, men jag vill nu icke dermed trötta Kammaren. Blott det tillåter jag mig nämna, att den enda anstalt som i det afseendet finnes vidtagen, är att en af lärarne vid Karolinska institutet examinerar den blifvande tandläkaren, då han sådant begär i de medicinska delarne af hans konst, och att dessutom en ledamot af Stockholms tandläkarecorps skall pröfva hans öfriga kunskaper och duglighet, men icke någöndera af dessa examinatorer uppbär för sitt besvär någon ersättning.

Följden deraf är, att man icke kan begära mycket af personer, som hafva ett så lönlöst arbete, och allra minst aftandläkarne, som ofta äro tvungna att under loppet af flera veckor öppna sina egna rum för desse tandläkareelever för att kunna undersöka, huru vida de ega full skicklighet i utöfvandet af tandläkarekonsten. Derefter skall diplom utfärdas af Kongl. Maj:t för den person, som undergått en sådan undersökning. Jag känner emellertid, att tandläkarne i Stockholm icke längre vilja åtaga sig detta besvär, och att icke heller lärarne vid Karolinska institutet tycka det vara angenämt att sköta dessa prof, hvarför de icke hafva den ringaste uppmuntran eller ersättning. Emellertid komma s. k. tandläkare ned åt landsbygden, af hvilka somliga blifvit differerade af desse examinatorer, men på grund af enskild persons intyg fått rätt till utöfvande af tandläkareyrket; och jag kan försäkra, att på många ställen inom landsorten ganska obehagliga följder uppstått för många till följd af dessa herrars operationer och det sätt, hvarpå de sköta sitt vigtiga kall. Jag har till och med fått i uppdrag från åtskilliga personer i min hemort att skaffa dem ersättning för de förluster, äfven till helsan, som de lidit genom sådana resande quacksalvares åtgöranden.

Vid sådana förhållanden, mine Herrar, och då man dessutom bör komma i häg, att desse tandläkare hafva rätt att ordinera gifter, torde saken få anses beaktansvärd. Jag kan derjemte nämna, att, såsom en af hufvudstadens tandläkare, hvilken har rätt att examinera, berättat för mig, en person som icke kunnat nöjaktigt förklara, hvad gift är, eller huru användningen deraf bör vara vid t. ex. plombering af en tand, ändock och ehuru under-

känd i examen, likvisst erhållit diplom på rättighet att utöfva tandläkareyrket samt numera utöfvar detta yrke i södra delen af vårt land. Sådant kan vara farligt och leda till skada och förlust för mången till både helsa och lif. Tänderna, mine Herrar, hafva vi icke fått för ro skull, vi hafva fått dem för att med dem sönder-tugga födoämnen och derigenom befordra matsmältningen, hvilket är en vigtig sak för oss. Motionen är således, efter min tanke, ganska vigtig samt af behovvet påkallad, och ehuru jag nu icke vågar framställa något yrkande, tror jag dock, att saken förr eller senare måste beslutas af Riksdagen.

Om anslag för undervisning i tandläkarkonsten.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Blef äfven bifallen.

Punkten 30.

Lades till handlingarne.

Punkterna 31—34.

Biföllos.

Punkten 35.

Med anledning af en utaf det större akademiska konsistoriet i Upsala gjord, af kanslersembetet för universitetet till Kongl. Maj:t öfverlemnad underdånig framställning angående behovvet af en ny *universitetsbyggnad*, hvarför kostnaden beräknats till 1,020,061 kronor 6 öre, hade Kongl. Maj:t, som ansett nämnda kostnad böra nedsättas derigenom att uppförandet af en tillämnad aula (eller större samlingssal) blefve tills vidare uppskjutet, föreslagit Riksdagen att för ändamålet bevilja ett anslag af 740,000 kronor samt deraf anvisa ett belopp af 150,000 kronor att utgå under år 1878.

Om anslag till ny universitetsbyggnad i Upsala.

Utskottet hade, beträffande berörda nådiga förslag, hemställt: att detsamma icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Och voro mot denna hemställan reservationer inom Utskottet afgifna dels af Herr *Carl Ekman*, med hvilken Herr *P. J. F. von Strokirch* instämt, dels af Herrar *C. Petre*, och *J. Widén* och dels af Grefve *S. Lagerberg*.

Angående ifrågavarande ärende uppstod öfverläggning, hvarunder anfördes af

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

Herr Linder: Herr Talman! Mine Herrar! Rörande den fråga, som i förevarande punkt är å bane, har, såsom vi känna, från Uppsala universitets styrelse en underdånig framställning ingått till Kongl. Maj:t om beviljande af anslag af omkring en million kronor eller något mera för uppförande vid universitetet af en byggnad, afsedd att inrymma en aula, nödiga föreläsningssalar, rum för de särskilda fakulteterna samt universitetets styrelse och drätsel, äfvensom för några af de samlingar, hvilka finnas vid universitetet. Kongl. Maj:t har i sin nådiga proposition till Riksdagen hemställt, att för det afsedda ändamålet måtte beviljas ett anslag af 740,000 kronor; men Stats-Utskottet har beträffande denna fråga afgifvit ett utlåtande, som, om man läser det uppmärksamt, onekligen förråder välvilja emot det tillämnade företaget, men hvari Utskottet det oaktadt kommit till det resultat, att Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning icke, enligt Utskottets åsigt, borde vinna Riksdagens bifall. Om man då ser närmare på de skäl, som hafva förmått Utskottet till en sådan hemställan, finner man, att de i främsta rummet röra graden och beskaffenheten af det behof, som här föreligger. Utskottet är nemligen icke fullt förvissadt, huru vida en sådan byggnad, som här är i fråga, verkligen är behöffig, eller om icke till äfventyrs de lokaler, som denna byggnad är afsedd att ersätta, kunna fortfarande vara för ändamålet användbara. Dessa lokaler äro för närvarande inrymda i tre särskilda byggnader, nemligen först det så kallade Gustavianum, hvilket hus är beläget vid venstra gafveln af domkyrkan; vidare, akademiska konsistoriets hus, hvilket är uppfördt utmed norra långsidan af domkyrkan; och slutligen gamla sjukhuset, eller som det fordom kallades det aurivilliska huset, hvilket ligger emellan Gustavianum och konsistorihuset. I dessa tre byggnader äro inrymda så väl föreläsningssalar som rum för fakulteterna äfvensom för universitetets styrelse och drätsel. Föreläsningssalarnas antal äro fyra, af hvilka uti den gustavianska byggnaden finnas två. Den ena och större af dessa båda rymmer 302 personer, den andra och mindre allenast 59. Och de återstående två föreläsningssalarna, eller s. k. "öfre och nedre filosoficum", äro ännu mindre. Det är upplyst, att dessa fyra salar tillsammans icke rymma ens hälften af det antal studenter, som inom de särskilda fakulteterna finnas och som kunna hafva behof af dessa auditorier. För öfrigt är det största auditoriet, eller Gustavianum majus, till följd af dess olämpliga inredning och aptering, äfvensom genom de svårigheter i akustiskt hänseende, det erbjuder, så beskaffadt, att en föreläsare ogera och endast i det fall, att han har så stort auditorium, att detsamma icke rymmes i någon af de öfriga mindre föreläsningssalarna, derstädes vill hålla sina föreläsningar. Och hvad beträffar det s. k. mindre Gustavianum, som är det enda lämpliga auditoriet, så rymmer det, såsom jag nämnde, endast 59 personer.

De tvenne auditorier, som finnas i konsistorihuset, äro begge låga, mörka och obeqväma. Således om dessa auditorier, såsom ofta är fallet, alldeles öfverfyllas af åhörare, samt, såsom nu

måste ske, föreläsningar i dem hållas fem till åtta timmar om dagen, så är det temligen påtagligt, att luften der måste blifva så osund, att det är med fara för helsan förenadt, att åtminstone under de sista timmarne på dagen begagna dessa auditorier. Här af följer temligen klart, att behovet af andra, till antalet flera, rymligare och sundare föreläsningssalar än de nu varande är ganska kånbart.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

Gå vi nu vidare att betrakta de åt vederbörande fakulteter upplåtna samlingsrum, så äro äfven dessa låga och mörka samt icke mera än 4 1/2 alnar höga. I dessa rum skola nu samlas icke allenast fakulteternas ledamöter, utan äfven de studerande. Vid tillfällena, då de skola undergå sina skrifprof eller examina, visar det sig, huru otillräckliga dessa små låga och mörka rum äro, hvartill kommer att i sanitärt hänseende om dem gäller hvad jag nyss yttrade angående auditorierna.

Kommer man så till de rum, som i konsistoriihuset finnas, så väl de åt rektor och kansliet upplåtna som de rum, hvilka äro afsedda för universitetets drätsel- och räntekammare, så är det beträffande samlingsrummet för det akademiska konsistoriet ådagalagdt, att detsamma icke rymmer hela det antal ledamöter, hvaraf consistorium academicum majus består. Innanför denna samlings-sal finnes för rektorsembetet och akademiens kansli tvenne rum, af hvilka senare det ena under vintertiden icke kan begagnas, emedan der icke kan eldas. Återstår således ett rum, i hvilket icke allenast rektor på mottagningstimmarne sitter, utan äfven akademiens sekreterare och notarie hafva sitt arbetsrum. Dessutom finnes icke något särskildt rum för arkivet, utan förvaras detsamma i nyss nämnda rum, för hvilket ändamål man anbringat en särskild afskranking att der förvara de nödvändigaste handlingarne. Öfriga handlingar förvaras antingen på vinden eller i skåp i förstugan. Det är uppenbart, att om rektor vill emottaga någon, som besöker honom å embetsrummet, så måste detta ske i sekreterarens och notariens närvaro. Om lämpligheten här af öfverlemnar jag åt hvar och en af Herrarne att själf döma.

Vidare, om man betraktar den lägenhet, som upplåtits åt universitetets drätsel, till kontor och räntekammare, så är dermed ännu sämre bestäldt. En mängd viktiga och dyrbara handlingar finnas der hopade i skåp, uppställda rundt kring väggarna, ty något särskildt förvaringsrum för kontorets arkiv består icke, och hvad räntekammaren särskildt beträffar, så är den kyffig och ohelssam. Det är också känt, att den nuvarande räntemästarens närmaste företrädare i embetet der ådrog sig ohelsa för hela lifvet.

När man således tager i betraktande, huru beskaffade och hvilka de byggnader äro, som universitetet för närvarande har, kan man icke stanna i någon tvekan derom, att ett verkligt behof af ett nytt universitetshus förefinnes.

Angående de lokaler, som sålunda skulle komma att, i händelse af bifall till det proponerade anslaget för ett nytt universitetshus, utrymmas, har Utskottet framställt någon tveksam förfrågan, huru vida icke dessa skulle kunna apteras eller användas

Omslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala
(Ports.)

för något af de ändamål, som äro med vissa delar af det projekterade universitetshuset afsedda. I detta afseende kan jag meddela Kammaren den upplysning, att hela det s. k. Gustavianum behöfver tagas i beräkning för förvarande af universitetets zoologiska samlingar, hvilka dels hafva sin plats i en särskild del af detta hus, dels äro magasinerade på vinden eller inpackade i der uppställda lårar. naturligtvis till stor skada för så väl samlingen sjelf som för den akademiska undervisningen.

Vidkommande derefter det gamla sjukhuset, eller Aurivillianum har man varit betänkt på att använda det samma till läro- eller öfningsrum för seminarier och fackföreningar.

Beträffande vidare konsistoriihuset är det bekant, att det samma är mycket dåligt byggt och skröpligt; rökgångarne derstädes äro i ett miserabelt skick, innerväggar och trossbottnar äro af så dålig beskaffenhet, att huset icke kan användas med mindre, än att allt som finnes inom husets ytterväggar bortrifvas och ombygges. Således, om man vill inreda detta hus till gymnastiklokal eller der bereda plats för gymnastiska öfningar, så vore sådant förenadt med de minsta kostnaderna, och jag tror, att man i detta hänseende tillfrågat sakkunnige personer, hvilka försäkrat att, på sätt jag nyss anförde, alla dessa innerväggar och trossbottnar måste bortrifvas, för att göra huset användbart.

Utskottet har vidare gifvit en antydan derom, att man tills vidare skulle kunna använda åtminstone någon del af Upsala slott för det behof, hvarom nu är fråga. I detta afseende ber jag, att få upplysa, att undersökningar redan varit anställda derom, huruvida det må vara lämpligt att i nämnde slottsbyggnad åtminstone inreda en aula för universitetet, men att det visat sig att detta skulle vara förenadt med mycket dryga kostnader, och att salen ändock blefve otillräcklig och obeqväm, hvarförutom uppgången måste ske genom slottets smala, tränga och oansenliga trappa.

Utskottet har derjemte tillåtit sig en antydan, hvarom jag kanske borde uraktlåta att nämna någonting, emedan det verkligen ser ut, som om denna insinuation tillkommit på sqvallervägen, helst ett sådant yttrande, som det att man ej vore säker på, huru många studenter besöka föreläsningarne för det närvarande, icke bör vara för Riksdagen bestämmande vid afgörandet af den frågan, huru vida större undervisningslokaler må erfordras. Denna insinuation har också af en reservant vid denna punkt blifvit vederlagd. Då Utskottet nemligen säger sig sakna uppgifter om åhörarnes antal, så förklarar reservanten, att han utan svårighet kunnat erfara, att sistlidna hösttermin hade i den filosofiska fakulteten en föreläsare nära 100 åhörare, en 52, en 50, o. s. v.; i den teologiska en 142, en 67, en 49 och tre 43 hvardera; i den juridiska en 45, en 44 o. s. v. Jag må för öfrigt lemna derhän med hvad visshet Utskottet kan hafva tillåtit sig att nämna någonting dylikt i ett utlåtande, som går till Riksdagens Kamrar, det vill säga att ifrågasätta, huru vida ett så nämnvärdt fåtal besöker föreläsningarne, att man *derföre* borde slå ur hågen tanken på att

förse universitetet med rymliga föreläsningssalar. Det må väl vara en möjlighet, att förhållandena vid universitetet för närvarande äro sådana, att föreläsningarne i vissa ämnen bevistas af färre åhörare, än önskligt vore. Om anledningen härtill vill jag dock icke yttra mig: möjligen är orsaken härtill att söka i förhållanden, som äro beroende af den nuvarande organisationen af examensväsendet, eller i andra förhållanden af ännu mera tillfällig art. I alla händelser, när man vet, att universitetet under loppet af många år varit besökt af 1,400 till 1,500 studerande årligen, så torde väl detta vara ett förhållande, som bort något mera tagas i betraktande med afseende på anskaffande af universitetslokaler, som äro beräknade att bestå för århundraden och icke för ett eller annat år. Ett motsatt resonnement vore likartadt med det, att, om ett läroverk vanligtvis har t. ex. 300 lärjungar, af hvilka dock 150 tillfälligtvis äro förhindrade att besöka skolan, man skulle, om det blefve fråga om att bygga en ny skollokal, påstå det skolan icke behöfdes för flera lärjungar än dessa 150 och fördenskull bygga en lokal, som rymde blott halfva antalet af skolans lärjungar.

Vidare anför Utskottet mot Kongl. Maj:ts proposition, att kostnadsförslaget icke upptager "allt" hvad till byggnadens fullbordande kan erfordras eller af densamma föranledes. Granskar man något närmare detta skäl, skulle deraf möjligen kunna dragas den konklusionen, att om Kongl. Maj:t begärt något mera, än hvad nu är händelsen, då hade Utskottet varit böjdt att tillstyrka detta. Detta "allt" innebär dock icke, på sätt Utskottet tyckes hafva antagit, en obestämd summa, utan ett bestämdt belopp, som i Kongl. Maj:ts proposition tillkännagifves. Man känner till siffran fulla beloppet, som enligt den gjorda utredningen är erforderligt för åstadkommande af ett universitetshus, och kanslersemetet har till Kongl. Maj:t gjort hemställan om beviljande af detta belopp. Om man således håller sig till hvad i ämnet är känt, torde Utskottets sist berörda skäl icke ega någon betydelse.

Slutligen säger Utskottet, att, på grund af dessa skäl, hvilkas beskaffenhet jag nu tagit mig friheten att i någon mån belysa, Utskottet anser, att förslaget saknar en fullständig och omsorgsfull utredning. Jag kan icke inse, att en omsorgsfullare utredning rörande behovet af det föreslagna universitetshuset eller dess beskaffenhet eller summan, som för dess uppförande erfordras, kan gifvas än den, som redan för Utskottet och Riksdagen föreligger.

Utskottet sammanfattar härnäst samtliga sina skäl i det yttre, att, då statsverkets tillgångar tagas i anspråk för så många olikartade kraf, det mindre nödvändiga åtminstone till en tid och intill dess "rikare tillgångar" det medgifva måste stå tillbaka. Ett sådant skäl förutsätter, att tiden är i detta hänseende nu mycket olämplig, och att man bör afvakta en tid, då rikare tillgångar finnas disponibla. Detta säger Stats-Utskottet under en tid, då man ser, att 1876 års stat gifvit ett öfverskott af 8 millioner kronor, hvilket förhållande gaf en ledamot af Första Kammaran an-

(Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

ledning att vid remissen af statsverkspropositionen beklaga, att finansplanen öfver statsverkets tillgångar för budgetåret 1878 var upprättad enligt samma grunder, som den för föregående år, i följd hvaraf man sannolikt äfven i år komme att erhålla ett lika stort öfverskott, för hvars användande man skulle komma i villrådighet, hvilket lätt kunde föranleda till onödiga utgifter. Detta påstående blef icke i ringaste mån af finansministern bemött, hvaraf man följaktligen kan sluta, att detsamma var i så måtto grundadt, att statsverkets inkomster äfven för innevarande finansår äro så beräknade, att de sannolikt komma att lemna ett öfverskott af omkring 8 millioner kronor. Under sådana förhållanden synes det mig förråda en något obefogad rädsla att säga, det tidpunkten för denna utgift icke är riktigt väl vald, och att tillgångarne äro mindre än för ifrågavarande ändamål vore önskligt. För öfrigt torde jag icke behöfva erinra derom, att Riksdagen genom de senaste gemensamma voteringarne beredt sig ytterligare öfverskott, vid en genom bortvotering af 700,000 kronor, och vid en annan genom inbesparing af 500,000 kronor. Vid detta förhållande torde det icke vara skäl att klaga öfver finansiell nöd; och följaktligen är den närvarande tidpunktens beskaffenhet alls icke sådan, som Utskottet låtit påskina.

Utskottet har ändtligen ännu ett skäl. Man vet, att enligt gammal regel en framställning bör begynna och sluta med de mest talande skälen. Stats-Utskottet begynner sin framställning med följande ord: "Sistnämnda af Kongl. Maj:t för uppförande af en universitetsbyggnad i Upsala nu äskade belopp är emellertid i och för sig *vida större* än hvad som någonsin förut blifvit af Riksdagen för någotdera af universitetet beviljadt." Efter som Stats-Utskottet sätter detta skäl i spetsen för sin framställning, skall det förmodligen vara ett mycket kraftigt skäl. Eftersom man huru det sammanhänger med Utskottets förestående uppgift, finner man visserligen ock, att densamma är fullt riktig. Aldrig har, så vidt jag känner, staten till Upsala universitet beviljat ett så stort anslag, som det hvilket nu är satt i fråga.

Vid Upsala universitet har på senare tider byggande af hus i ganska stor skala försiggått. Det har bygts ett nytt bibliotekshus för 473,775 kronor, ett astronomiskt observatorium för 85,269 kronor, ett anatomiskt institutionshus för 28,324 kronor. Der har bygts ett stort palatslikt hus för den kemiska, fysiska och geologiska undervisningen med en kostnad af 132,465 kronor. Vidare har man byggt det nya akademiska sjukhuset för 345,770 kronor, eller sammanlagdt närmare en million kronor. Så många byggnader hafva i senare tider blifvit uppförda för Upsala universitets räkning. Med huru mycket har staten härtill bidragit? Jo med en summa af 151,000 kronor; öfriga medel har universitetet skaffat sig sjelf. Således har staten icke blifvit synnerligen be- tungad med anslag till byggnader för Upsala universitet. En gång har det fått 37,500 kronor, en annan gång 100,000 kronor, en tredje gång 13,500 kronor; summa 151,000 kronor. Det är ju en beaktansvärd summa, under det att staten redan till andra,

och jag vågar påstå, mindre viktiga och maktpåliggande ändamål beviljat betydliga anslag; så till elementarläroverken en million kronor, Kongl. biblioteket nära en million kronor, Vetenskapsakademien 680,000 kronor samt till Nationalmuseum och andra byggnader ett par millioner kronor. Då Upsala universitet sätter i fråga att erhålla ett statsbidrag för sådant ändamål som det förevarande af 740,000 kronor, säger man, att det är det största belopp, som kommit i fråga för universitetet, och att det icke vore värdt att bevilja det. Skälet synes mig icke vara synnerligen mycket talande, framför allt icke när, såsom jag nu trott mig visa, behovet af ett universitetshus är så påtagligt, som fallet här är. Den tidpunkt, hvarunder det blifvit begärdt, kräfver också särskild uppmärksamhet. Man vet, att det innevarande året är det 400:de året af Upsala universitets tillvaro. Det är universitetets jubelår. Det kommer också att fira detta år såsom ett högtidsår. Det är klart att ett sådant universitet som det i Upsala, hvilket i hela Europa, ja i hela den lärda världen åtnjuter ett så stort och rättmätigt anseende, skall vid ett så betydande tillfälle som denna jubelfest erhålla besök af representanter från flera af Europas universitet och må hända äfven från universiteten på andra sidan världshafvet. Då dessa besökare färdas genom Sverige, hafva de tillfälle att se, såväl i städerna som på landsbygden, huru öfverallt de präktigaste och ståtligaste husen äro de som blifvit uppförda i städerna för elementarläroverkens och på landet för folkundervisningens räkning.

Detta ger främlingarne ett begrepp om, hvilket värde den svenska nationen sätter på upplysning och bildning, då hon ju icke sparar några kostnader för att bereda så beqvämt och ändamålsenligt som möjligt, för allt som afser bildningens höjande genom undervisningens befrämjande. Men när de komma till Upsala universitet, landets största, främsta och mest ansedda bildningsanstalt, och få se, att förhållandet der är helt annorlunda, att man der ej visat samma välvilja mot bildningens anstalter som i öfriga delar af landet; hvad skall man svara dem, om de fråga efter anledningen dertill?

Skall man då svara dem, att den jubelhelsing som svenska staten bringar Upsala universitet är ett *nej* till dess anhållan att erhålla nödigt och anständigt tak öfver hufvudet, ett nytt universitetshus? Detta *nej*, är det då den grundsten, svenska folkets frikostighet lägger till sitt mest betydande universitets framtida trefnad? Och detta universitet har dock i sin mån bidragit att göra Sverige till en stormakt på den andliga odlingens område. Vår historia vet att tala om en tid, då våra stora hjeltar och statsmän gjorde Sverige till en af Europas mest betydande makter, till en af dess stormakter. Gustaf II Adolf och Carl XII äro kända vida omkring; men der området för främlingars kunskap om desse store konungar tager slut, der är mycket kvar ännu af det område, der man vet att nämna Linné och Berzelius, Linné, lärare vid detta universitet, Berzelius, lärjungen deraf.

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

Detta universitet, vid hvilket sådane lärare som en Laurentius Norman, en Benzelius, en Rudbeck, en Ödman, en Per Hofvenius, en Per Afzelius, en Israel Hvasser, en E. G. Geijer, en Wahlenberg, en Atterbom, många andra att förtiga, hafva häfdat svenska folkets ära och anseende för allvarligt bildningssökande och ihärdigt tillkämpade segrar inom bildningens och forskningens område, — detta universitet, som i år ser tillbaka på minnen af en fyrahundraårig ärorik och fosterlandsgagnande tillvaro, vill man lyckönska med ett nej från statens sida till dess begäran om ett nytt och tidsenligt universitetshus! För min del vill jag icke bidra till något sådant.

Jag skulle derföre helst önska att få yrka bifall till hvad kanslersembetet i sin underdåniga skrifvelse hemställt, eller åtminstone till hvad Kongl. Maj:t i sin proposition till Riksdagen föreslagit. Men, såsom denna Kammare har sig bekant, har detta ärende redan förevarit i Första Kammaren, hvilken fattat ett beslut, som afviker från såväl hvad kanslersembetet hemställt som ock från Kongl. Maj:ts proposition. Första Kammaren har nemligen antagit en resolution enligt följande formulering:

“att Riksdagen till uppförande af ett nytt universitetshus i Uppsala måtte bevilja ett anslag af 740,000 kronor samt deraf anvisa ett belopp af 150,000 kronor att utgå under 1878, med vilkor, att utan vidare anslag af statsmedel, universitetets behof af en större samlingssal för lärare och lärjungar, erforderliga föreläsningssalar och samlingsrum för fakulteterna må blifva tillgodosedt.“

Såsom jag förut nämndt är detta hvarken det ändamålsenligaste eller bästa sättet för frågans lösning. Men då man icke har något annat råd, anser jag vara klokast att förena sig om det beslut, som Första Kammaren i frågan fattat. Jag anhåller fördenskull, att få yrka, det Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifaller Första Kammarens beslut enligt den formulering, jag nu tagit mig friheten uppläsa.

Herr Dickson: Jag skall bedja att få tillägga några få ord, till hvad den föregående talaren redan yttrat; och jag skall, då denne talare i sitt anförande mera vädjat till Herrarnes hufvud, för min del vädja till Herrarnes känsla i denna viktiga fråga.

Jag skall icke heller, i likhet med den föregående ärade talaren, tillåta mig att ingå i någon granskning eller kritik af Stats-Utskottets utlåtande, då jag mer än väl vet, att åtskilliga utgifter för Stats-Utskottets ledamöter te sig helt annorlunda än för den enskilde riksdagsmannen. Stats-Utskottet ser nemligen hela statsregleringen i ett; vi andra se den blott i detalj. Det tillkommer således icke mig att vid detta tillfälle kriticera Utskottets utlåtande i frågan. Blott vid en enda punkt vill jag fästa mig, nemligen der Utskottet synes antyda, att den bristande tillgången på åhörare i de nu vid Uppsala universitet befintliga föreläsningssalarne skulle gifva vid handen, att något verkligt behof af ökade lärosalar vid universitetet icke förefinnes. Om jag nu också skall

medgifva, att premissen i detta påstående kan vara till någon del riktig, måste jag dock fullkomligt bestrida riktigheten af den konklusion, Utskottet deraf velat draga. Den konklusion jag vill draga af denna premiss är, att det verkligen skall fordras en ganska stor värme hos den studerande ungdomen för att förmå den, att i de nuvarande lärosalarne, dessa eländiga kyffen, söka lärdomens ljus, och att man verkligen skall vara bra mycket uppeldad af kunskapsbegär för att icke i dem frysa och vantrifvas.

Mine Herrar! Såsom den förre ärade talaren också antydde, är dess bättre den tid längesedan förbi, då Sverige på blodiga slagfält sökte lagrar. Men, mine Herrar, det återstår ännu ett stridsfält, der vårt land alltid har häfdat sitt anseende och, som jag hoppas, alltid skall göra det. Det är på vetenskapens stridsfält. Jag för min del älskar icke sådana lagrar, som äro skurna på slagfälten, blodiga lagrar, fuktade af enkors och faderlösas tårar; jag älskar lagrar, som skäras på vetenskapens stridsfält, hvilka icke blott hedra segraren utan också bringa välsignelse åt hela menskligheten. För vinnande af sådana segrar, för upphettande af såda lagrar önskar jag, att Sverige må utskicka välrustade krigshärar; men för att lyckas häruti, är det nödvändigt, att de motsvara tidens fordringar. Mine Herrar! Jag känner något till dessa lärosalar i Upsala. Det är dock nu snart 50 år sedan min vistelse der. Men då de redan på min tid, då antalet studerande vid Upsala universitet var jembörligvis ringa, voro otillräckliga och oändamålsenliga, hvad skola de då icke vara nu, då de studerandes antal sedan dess nära fördubblats?

Mine Herrar! Jag kan icke nog mycket bedja eder behjerta detta lärdomssätets behof af den ifrågavarande byggnaden. Afgörandet ligger i Kammarens hand. Och, såsom den föregående talaren antydtt vill den svenska Riksdagen göra något för detta lärosäte, när skulle det lämpligare kunna ske, när skulle väl tiden derfor vara bättre vald än just detta år? Ja, mine Herrar, jag hoppas och jag yrkar — jag vågar knappt göra ett yrkande — jag framställer en ödmjuk bön till eder: Behjerten universitetets behof! Hedren universitetet på detta dess hedersår! ty i och med detsamma Kammaren hedrar universitetet, hedrar den sig sjelf och hela nationen. Jag kan icke nog ömt lägga universitetets behof på Kammarens hjerta. Jag vågar på det innerligaste innesluta universitetet i Kammarens goda vilja och hoppas, att Kammaren skall biträda det beslut, som redan blifvit af Första Kammaren i frågan fattadt. Jag tillåter mig ännu en gång innesluta universitetet i Kammarens benägna åtanka.

Herr Hedin: Herr Talman! Den siste ärade talaren har påpekat, att det i sjelfva verket är en helt naturlig sak, om i en fråga af den beskaffenhet, som den nu föreliggande, sakerna komma att te sig olika för å ena sidan Stats-Utskottets ledamöter, som ju hafva en särskild uppfordran att betrakta budgetens kraf i dess helhet och sammanhang, och å andra sidan den enskilde

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

representanten som möjligen någon gång kan frestas att fästa allt för stort afseende vid någon angelägenhet, för hvilken han hyser ett speciellt intresse eller om hvilken han tror sig ega en närmare kännedom. Men å andra sidan kan tilläfsventyrs inträffa, att just till följd af den ställning Stats-Utskottet sålunda intager, och under bemödandet att åstadkomma jemnvigt mellan statens inkomster och utgifter, hvarvid naturligtvis det mindre nödvändiga får stå tillbaka för det oundgängliga, Utskottet kan råka att göra sig skyldigt till ett förbiseende af viktiga skäl för ett ifrågasatt anslag. I sådana fall tillkommer det diskussionen i Kamrarne att komplettera hvad som af Utskottet blifvit förbisedt. Jag menar för min del att ett sådant fall här föreligger. Emellertid är det för mig liksom för mången annan en stor glädje att konstatera, att Stats-Utskottet, långt ifrån att underkänna behovet af en ny universitetsbyggnad i Upsala, blott har uttryckt en önskan om reduktion af kostnadsförslaget slutsumma, äfvensom, under förmenande att behovet af denna byggnad icke vore så ytterst trängande, uttalat sig för ett uppskof. I likhet med den förste talare som hade ordet i denna fråga igenkänner jag häri den välvilja mot ett af landets förnämsta undervisningsverk, hvarå Stats-Utskottet tillförene gifvit mångfaldiga prof, som jag och många med mig i erkänsamt minne bevara.

Då jag nu är af den motsatta mening mot Utskottets, att en inskränkning, en väsentlig inskränkning af kostnaden ej kan ske, så framt man icke vill äfventyra att i större eller mindre mån förfela det afsedda ändamålet, och att behovet af ett nytt universitetshus icke blott nu är, utan redan länge varit trängande, så tillåter jag mig redan till en början att värdsamt rigta en erinran mot Stats-Utskottets uppskofspolitik.

Öfver konjunkturerna är ingen herre; det är sant. De kunna slå väl, de kunna också slå illa ut. Men vågar väl någon på allvar bestrida sannolikheten deraf, att ett uppskof snarare skall leda till ökad än till minskad kostnad. Låtom oss taga ett par exempel.

Sedan man redan år 1859 erkänt behovet af en ny byggnad för veterinärinstitutet i Stockholm och sedan, under ett flerårigt dröjsmål, veterinärundervisningen kämbart lidit i följd af lokaler-
nas usla beskaffenhet, blef resultatet det, att 1875 års Riksdag, i stället för de 486,000 r:dr för en dylik byggnad, som det vid 1867 års riksdag framlagda kostnadsförslaget upptog, för ändamålet beviljade 498,324 kronor; således ett med 12,324 kronor ökad anslag.

Det andra exemplet är följande: Med det kompletteringsanslag för riksbibliotekets nybyggnad i Humlegården, som Stats-Utskottet vid innevarande Riksdag välvilligt tillstyrkt, kommer kostnaden för denna viktiga nationalinstitution att uppgå till 963,258 kronor, under det år 1864 års kostnadsförslag för samma ändamål slöt med en summa af 742,554 r:dr; den har således stigit med öfver 220,000 kronor.

Vi se här följderna af en dylik uppskofspolitik. Men än

mindre torde den vara välbetänkt under statsverkets nuvarande exempellöst gynsamma ställning. I sin proposition till innevarande Riksdag om Statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t för Riksdagen uppvisat behållningar från föregående statsreglering å ej mindre än åtta millioner kronor; det är i det hela en elftedel, för nästa statsreglering mindre än en femtiondedel af detta belopp, som Kongl. Maj:t nu begär för en byggnad vid vårt äldsta, mest frejdade lärosäte.

Det vill synas af ett uttryck i början af Stats-Utskottets utlåtande rörande denna punkt, som om Utskottet hade liksom häpnat öfver den äskade summans storlek. Men är den då i sjelfva verket så afskräckande? Ett par bidrag till denna frågas besvarande anhåller jag att få försöka lemna. Ett universitet är i följd af sin natur en stor anstalt, inom hvars murar man koncentrerat hvad som å andra undervisningsområden är fördeladt på ett större eller mindre *flertal* af läroanstalter. Deraf förklaras, att en utgift för ett universitet kan synas så betydlig; den motsvaras nemligen icke af *en* utgiftspost inom ett annat undervisningsområde, utan af *en mängd* sådana. Må man exempelvis ihågkomma, att blott de sista Riksdagarne till dels ny- dels ombyggnad vid endast fyra af de nu befintliga elfva seminarierna beviljat anslag å 228,400 kronor, och att seminariernas sammanlagda lärjungeantal förliden hösttermin utgjorde 957, under det samtidigt vid Upsala universitet antalet studerande uppgick till 1,479, så torde man redan i denna enkla jämförelse hafva en bättre måttstock för omdömet om den nu äskade summans storlek, än i Stats-Utskottets för öfrigt alldeles rigtiga uppgift, att det belopp som Kongl. Maj:t nu äskat är det största som någonsin begärts för någotdera af universiteten.

Riksdagen har äfven erkänt rigtigheten af denna betraktelse. På sätt jag nyss tog mig friheten erinra om, har Riksdagen beviljat i det närmaste en half million kronor till en nybyggnad för veterinärintitutet. Lärjungeantalet vid nämnda institut utgjorde år 1875 — för det förflutna året saknar jag officiella uppgifter i detta afseende — i det hela 56, nemligen när man jemte de svenska egentliga veterinäreleverna inräknar dels ett mindre antal finska undersåter, dels 14 civila hofslagare dels 12 ditkommenderade militära hofslagare. Oaktadt detta i och för sig ringa lärjungeantal vid veterinärintitutet har Riksdagen icke tvekat att till en nybyggnad för detsamma bevilja ett nära $\frac{1}{2}$ million kronor stort anslag. Och hvarför? Naturligtvis därför, att veterinärundervisningen med rätta af Riksdagen erkänts såsom ett högst viktigt statsändamål, som icke kunde behörigen befrämjas, om icke staten gjorde denna betydliga uppoffring därför.

Jag skulle kunna framdraga andra jämförelser. Jag skulle kunna erinra om, huru det till en nybyggnad för landets förnämsta läroanstalt begärda anslaget med mer än $\frac{1}{4}$ understiga medelkostnaden för en mil statsjernväg, hvilken intill 1875 års slut utgjorde 1,045,146 kronor. Jag skulle kunna erinra om, att Riksdagen icke tvekat att bevilja 270,000 kronor till inköp af en teater och 68,000

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(i orten.)*

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

kronor till restauration af ett domkyrkotorn samt att Riksdagen under de sista tjugo åren i byggnadsanslag till vetenskapsakademien lemnat bortåt 800,000 kronor.

Men det fins anledning till en annan jämförelse, som betyder mera. Den förste talaren har redan i ett afseende inlåtit sig derpå. Han erinrade hurusom under senaste $\frac{3}{4}$ sekel för Upsala universitets byggnadsbehof utgått 1,120,000 kronor, af hvilket belopp staten dock icke bidragit med mera än 151,000 såsom anslag. Hvarjemte den till biblioteksbyggnaden lemnat ett lån å 75,000 kronor hvilket universitetet redan återgåldat, på — jag tror — omkring 7 eller 8,000 kronor när.

Men saken kan ses från en annan sida, om man, beträffande årskostnaderna, undersöker hvilka uppoffringar staten gör för denna undervisningsanstalt och hvad den själf bekostar då kanske de fleste ej torde hafva rätt besinnat, huru billigt staten kommer ifrån den högsta undervisningen för flertalet af dem, som utbildas till förvaltningens, till läroverkens, till kyrkans tjänst o. s. v., så vill jag påpeka, att, enligt ett mig benäget meddeladt sammandrag af Upsala universitets kassaräkning för år 1876, hvad här kallas "egentliga inkomster" uppgingo till 280,000 kronor statsanslag och 385,000 kronor akademiens egna inkomster. Vid dylikt förhållande torde man vara berättigad påstå, att universitetet icke är en af staten underhållen utan en af staten understödd läroanstalt. Till detta pris vinner staten således det ändamål, som i vårt land afses med ett statsuniversitet.

Måhända skulle det icke vara helt och hållet ur vägen att bemöta en invändning, som jag hört enskilt uttalas, nemligen att Upsala universitet i en icke allt för aflägsen framtid möjligen af egna medel skulle kunna åstadkomma det nybyggnadsföretag, hvarom nu är fråga. Det förhåller sig verkligen så, att akademiens inkomster af dess hemman äro i stigande och torde komma att i viss mån ökas med hvarje nytt arrendekontrakt. Under tiden från uppgörandet af 1862 års till uppgörandet af 1872 års normalstat för akademien steg arrendespannmålen med 19,112 kubikfot. Men här är att märka, dels att tillökningen så till vida är skenbar, som åtskilliga i äldre arrendekontrakt förekommande naturaprestationer i de nya utbyttes mot höjd spanmålsafgift, dels att just under denna period flere hemman, som under lång tid, 40 till 50 år, med lifstidsstädja innehafvs mot mycket låg afgift af gamla åboer, blefvo efter ny värdering utlemnade mot nya, betydligt höjda kontrakt. Det säger sig själf, att man ej hadanefter för hvarje femtonde år — längre tid lära hemmanen nu i allmänhet ej utarrenderas — kan påräkna en dylik stegring. Emellertid ökade arrendeafgifter äro att motse, men också stegras universitetets utgifter i jernbredd med de ökade inkomsterna. Under den redan anförda tioårsperioden stego väl inkomsterna med i det närmaste 55,000 kronor, men akademiens utgifter ökades ungefärligen i samma proportion, nemligen med ett belopp af 51 å 52,000 kronor, så att man vid uppgörandet af 1874 års normalstat ej kunde, såsom man önskat, — i staten uppföra den årliga amor-

teringen af 5,000 kronor å akademiens skuld för den nya sjukhusbyggnaden — i likhet med amorteringen till Riksgäldskontoret å biblioteksskulden — utan nödgades att med förra summa belasta reservfonden. Denna fond, bildad af uppkomna öfverskott, är afsedd för angelägna oförutsedda utgifter, som uppstå utom staten. Det säger sig sjelft, att om man vill låta den akademiska undervisningen någorlunda följa och i sig återspegla vetenskaper nas i vår tid så rastlösa utveckling nya behof oupphörligt måste uppkomma. Derföre, och då man icke velat besvåra Kongl. Maj:t eller Riksdag med begäran om ständigt nya, mindre anslag, har denna reservfond nödgats åtaga sig kostnaden för nya vid universitetet upprättade institutioner, såsom den meteorologiska och den zootomiska, med thy åtföljande dyrbara lokalinredningar och instrumentinköp. Derjemte får reservfonden naturligtvis bära en mängd utgifter af annan art, såsom t. ex. under år 1876 ej mindre än 19,000 kronor för vattenledning i universitetsbyggnaderna i sammanhang med fullbordandet af Upsala stads nya vattenledningsverk. Jag anser således ingen möjlighet vara för handen att universitetet skall, ens i en aflägsen framtid, kunna af egna tillgångar samla medel till utförande af ett så betydligt byggnadsföretag som detta.

Utskottet har i sitt betänkande antydt, att man genom att inskränka byggnadsplanen i väsentlig grad måhända skulle kunna tillräckligt uppnå det ändamål, som åsyftas, och att för en del af de behof, som afsetts genom det nya byggnadsföretaget, skulle finnas tillräckliga lokaler disponibla i andra byggnader, då universitetet erhöle nya föreläsningssalar. Men, på sätt en föregående talare redan anmärkt, behöfves hela den gustavianska byggnaden för den zoologiska institutionen; och då i det gamla akademiska konsistoriehuset, sedan man förlagt föreläsningssalarne till en ny byggnad, endast vinnas de två föreläsningssalar, som bära namnet den öfre och den nedre filosofiska lärosalen, af hvilka den förra rymmer 48 och den senare 34 åhörare, så är det tydligt, att icke ens något nämnvärdt utrymme på detta sätt erhålles för de ändamål, Utskottet specificerat å sidan 50. I öfrigt kan, rörande denna byggnads beskaffenhet, i akademiska konsistoriets skrifvelse till kanslersemetet, sidan 14, läsas ett yttrande af sakkunnig person, hvilket borde göra en diskussion om den gamla byggnadens blifvande öde aldeles öfverflödig. Lika litet kan någon, som känner till förhållandena, förorda den tanken, att man skall försöka anlita det oanvända utrymmet inom det s. k. Upsala slott. Det har alltid förefallit mig såsom den olösligaste bland gåtor, huru någon, som innan och utan sett denna byggnad hvars ena gavel har en längd af 11 den andra af 17 alnar, der inrättandet af en enda — för öfrigt otillräcklig — festsal enligt uppgjort kostnadsförslag skulle medföra en utgift af 66,700 kronor, der byggnadssättet strider mot alla åtminstone det innevarande århundradets begrepp om rymliga ingångar och trappor, och der det är en fysisk omöjlighet att med någon kostnad åstadkomma till form och belysning lämpliga föreläsningssalar, det har,

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

säger jag, alltid förefallit mig såsom en gåta, huru någon kan förorda denna byggnad såsom en tankvärd eller ens tänkbar utväg. Hvad det vill säga, att för nya ändamål omskapa en gammal byggnad — här kan man rättare säga: en gammal stenmassa — och att detta ej belönar sig genom besparing, utan hämnar sig genom ökad kostnad, derom borde åtminstone ingen af dem behöfva erinras, som känna historien om det hus, hvori vi nu äro församlade.

Man har offentligen ifrågasatt huruvida behovet af ett ökad antal större och bättre föreläsningssalar skulle vara ett verkligt behof eller ett föregifvet. Man har visserligen icke förnekat giltigheten af de uppgifter om antalet personer, som kunna rymmas i föreläsningssalarna, hvilka uppgifter förekomma i det akademiska konsistoriets framställning till kanslersembetet och hvilka äfven finnas återgifna af Herr Statsrådet och Chefen för eklelesiastikdepartementet i hans anförande till statsrådsprotokollet. Men man har uppgifvit, att föreläsningarna i Upsala skulle vara litet besökta, af ett knappt nämnvärdt antal åhörare. Jag tillåter mig att, innan jag med några siffror besvarar detta påstående, göra den allmänna anmärkning att såväl sakens egen natur som universitetsstatuterna — både de nuvarande som ock de förut gällande föreskrifva två slags föreläsningar vid ett universitet. Det ena slaget äro sådana, som afse att gå tillbaka till vetenskapens yttersta grunder, att handleda åhörarna till inhemtande af vetenskapens högsta och mest speciella delar. Så länge menniskonaturen icke kommer att förändras, så lärer väl den regel gälla, att dessa föreläsningar endast kunna vara afsedda för ett fåtal, eller dem som ämna utbilda sig till fackmän, specialister, lärda i egentlig mening. Det andra slaget föreläsningar äro de, som äsyfta en viss examen och således forma sig efter en mer eller mindre begränsad examenskurs. Dessa föreläsningar äro afsedda för det stora flertalet eller de, som närmast äsyfta afläggandet af en eller annan examen eller erhållandet af den ena eller andra akademiska graden. Att deraf att en föreläsningkurs enligt officiella uppgifter bevistats blott af 10, 12 eller 20 personer, draga den slutsatsen att föreläsningarna i allmänhet äro litet besökta, är naturligtvis en förhastad slutsats.

Om den som deraf drager den slutsatsen, att föreläsningarna i det hela äro onyttiga, den har misstagit sig om universitetets verkliga uppgift och ändamål. Detta är icke blott att dana tjänstemän åt staten och i samband med den därför afsedda undervisning ombesörja examina, utan derjemte och företrädesvis har universitetet både till följd af dess eget begrepp och på grund af gällande statuter till uppgift att dana en del af sina lärjungar till den rena vetenskapens tjenst. Emellertid och då det vill synas som om man ville göra det till en trosartikel att föreläsningarna i Upsala äro så litet besökta, att det derföre icke är af nöden att öka föreläsningssalarnes antal, så skall jag taga mig friheten besvärta med några sifferuppgifter. Jag skall då t. ex. nämna, besträffande de föreläsningar som höstterminen 1875 höllos inom den

teologiska fakulteten, att en föreläsare hade 78 åhörare, en annan som föreläste ett så pass speciellt ämne som svensk kyrkorätt, 32, en tredje 40, en fjärde och femte 34 o. s. v.; att inom den juridiska fakulteten föreläsningar funnos som voro besökta af 63, 47, 44 och 37 åhörare; att inom den medicinska fakulteten siffrorna gå upp ända till mellan 60 och 70. Går jag vidare till den filosofiska fakulteten, så påträffas flere sådana der låga siffror som på visst håll, i följd af missförstånd om universitetets natur och ändamål, framhållas såsom bevis på föreläsningarnas betydelselöshet. Jag finner sålunda å min tabell, att professorn i semitiska språken, som på tvänne af sina föreläsningstimmar hade ett rätt betydligt antal åhörare, på de tvenne andra timmarne föreläste för blott fyra åhörare. Han läste nemligen då arabiska. Men om man nu ej nekar — och det gör man väl icke — att semitisk filologi, och följaktligen arabiska språket, bör ingå i kretsen af universitetets rent vetenskapliga undervisning, så hafva ju äfven dessa föreläsningar för ett naturligtvis och nödvändigtvis ringa fåtal åhörare uppfyllt detta slags föreläsningars ändamål. Å andra sidan finner man inom denna fakultet vid nämnda tidpunkt föreläsare som hade 52 åhörare, ja en professor, nu- och dåvarande ärad ledamot af Riksdagen, som räknade ända till 110 åhörare o. s. v. År 1876 finner jag siffrorna ungefär jemförliga med dessa. Jag skall nämna följande: en föreläsare inom den teologiska fakulteten hade 142, en annan 67 åhörare, inom den medicinska en närmare 80 och inom den filosofiska fakulteten hade en föreläsare 158 åhörare.

De äro icke särskildt valde, dessa år, för att få gynsamma siffror, utan därför att man just åberopat den allra senaste tidens förhållanden. Jag har antecknat mig till minnes några uppgifter från höstterminen 1872, då jag finner inom den teologiska fakulteten en föreläsare med 105 åhörare, en annan med 68, en tredje med 55, inom den juridiska fakulteten en med 97, en annan med 88, en tredje med 77 åhörare, inom den filosofiska fakultetens humanistiska sektion respektive 148, 122, 98 o. s. v.

Det har också blifvit offentligen sagdt att föreläsningssalarne skulle fullkomligt väl räcka till om man toge vara på tiden och använde salarne såväl efter- som förmiddagar. Ett faktum är att enligt nuvarande föreläsningsskatalog, föreläsningarne börja kl. 7 på morgonen och fortgå till kl. 8 på aftonen. Den återstående delen af dygnet torde måhända af hvarjehanda anledningar lämpligen böra användas till andra göromål, än föreläsningar. Jag skall tillåta mig exempelvis nämna att den mindre gustavianska lärosalen för närvarande är upptagen från kl. 9 till 2, således 5 timmar å rad, dels fyra och dels sex dagar i veckan, att den är ledig mellan 2 och 4, men upptagen mellan 4 och 5 sex dagar, i veckan, mellan 5 och 6 likaledes sex dagar, mellan 6 och 7 fyra dagar och mellan 7 och 8 äfvenledes fyra dagar i veckan; att nedre filosofiska lärosalen är upptagen 5 timmar å rad, från kl. 9 till 2, dels 2 dels 4 dels 6 dagar i veckan, vidare mellan kl. 5 och 6 sex dagar i veckan, mellan 6 och 7 sex dagar och mellan 7 och 8 fyra dagar i veckan. Ja, det finnes en ännu vackrare

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

tabell nemligen öfver juridiska fakultetens enda lärosal, men jag vågar icke nu besvara Kammaren med framläggande af dessa detaljer.

Utom frågan om antalet lärosalar och deras rymlighet finnes en annan sida af saken som förtjenar uppmärksamhet: det är lärosalarnes beskaffenhet. Dessa salar sakna helt och hållet tamburer eller kapprum. Under höstregnet införes i lärosalarna under 5 timmars tid all den våta och smuts, som stannar på öfverplaggen. Jag har sjelf oräkneliga gånger fått placera den våta öfverrocken under mig på den bänk, der jag sjelf skulle sitta, för att, klämd från höger och venster, göra mina anteckningar. Detta bidrager just icke att förbättra luften i de tränga och öfverfyllda lokalerna, som skola begagnas 4 å 5 timmar å rad. Trängseln derstädes kan jag med den långa erfarenhet, jag sjelf har, vitsorda. Jag har sjelf för några veckor sedan sett en föreläsning kl. 9 förmiddagen, besökt af så många åhörare, att utrymmet var upptaget; jag nekar dock ej, att flere kunde inrymmas om man vill packa ihop dem såsom sillar i en tunna. Men man har nu för tiden andra anspråk äfven på en blott något så när tidsenlig folkskolelokal. Jag bevistade en strax derpå följande föreläsning, från 10 till 11, och fann den så talrikt besökt att jag fann mig föranlåten att lemna den för de rätta åhörarna afsedda estraden, för att ej inkräkta på deras utrymme, som ville göra anteckningar, söka en plats bredvid gängen, der jag, ehuru det för öfrigt var skäligen qvafv i rummet, frös om fötterna. Jag minnes för öfrigt från min egen upsalaid, att jag och många andra studenter mer än en gång känt oss frestade att vända om från föreläsningarna till följd af den trängsel der rådde, och som tvang flere bland oss att åhöra dem stående. Detta är naturligtvis icke särdeles beqvämt, isynnerhet om man icke lyckas få stöd af någon dörrpost eller tränga sig in i någon fönstersmyg utan måste, inklämd mellan en hop andra, på stående fot göra sina anteckningar.

Om förvaltningslokalernas beskaffenhet har en föregående talare redan nämnt ett och annat, men jag skall det oaktadt bedja att få yttra några ord om dem. Jag ville nyligen vid ett besök i Upsala förvissa mig om, att mitt minne ej sveke mig, hvarför jag besåg äfven dem: och de befunnos i det skick, de hade för 12 till 15 år sedan, då jag ofta sjelf hade tillfälle att se dem. Räntmästaren t. ex. har ett rum som är mera likt en hundkoja än en arbetslokal för människor som icke äro afjern eller absolut okänsliga för vårt nordiska klimat. Här om finnes för öfrigt alla för omdömet om frågan nödiga enskildheter i akademiska konsistoriets skrifvelse, som förut åberopats. Utskottet har hänvisat universitetet att söka bättre förvaltningslokaler i redan befintliga byggnader, som, i händelse en ny byggnad för föreläsningssalar kommer att uppföras, skulle blifva tillgängliga. Denna hänvisning är redan bemött genom en erinran om det ytterst obetydliga utrymme, som skulle blifva disponibelt derigenom, att en ny byggnad uppfördes, uteslutande afsedd för föreläsningar. Härmed besvarades

också Utskottets förmodan, att för vissa samlingar nödigt utrymme skulle vinnas på samma sätt. Likväl, och då med hänsyn till behofvet af samlingslokaler, ett svårt missförstånd offentligent gifvit sig luft, ber jag att få tillägga ett par ord. Hvad först och främst konstsamlingarna beträffar, är meningen helt enkelt, att man åt desamma skall bereda sådana lokaler, att de kunna behörigen tillgodogöras vid undervisningen. Dessa samlingar bestå för närvarande af emellan 470 och 480 tafvor, vidare af gipsafgjutningar till ett antal af omkring 40, dels efter antiken, dels efter svenska mästare, och slutligen af ett mindre antal marmorfigurer. De äro nu splittrade på tre olika lokaler nemligen i Gustavianum, Carolina Rediviva och Linnéanska salen. För undervisningen kunna de i blott ringa mån anlitas, emedan man funnit det omöjligt att ålägga vaktmästarne, att mer än helt få timmar uppehålla sig i dessa iskalla lokaler, der det väl också ej lärer vara behagligt för de studerande att vistas.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts)*

Man har af tvenne skäl önskat en förändring i detta hänseende, det ena att dessa samlingar, som äro ganska dyrbara — den tafvelsamling t. ex. som senast testamenterades till akademien af Friherre von Beskow, torde kunna uppskattas till 16,000 kronor — måtte tillgodogöras för studierna, det andra att man på detta sätt skulle kunna få ett Provins-konstmuseum, hvartill Upsala universitets samlingar skulle bilda kärnan. Styrelsen för nationalmuseum har varit betänkt på, att till Upsala och Lunds universitet aflåta tafvor af åtskilliga svenska mästare, som i Nationalmuseum äro öfverflödigt representerade och bland hvilkas arbeten i följd af bristande utrymme annars förr eller senare en utgallring måste företagas och det utgallrade magasineras. Men Upsala kan icke för närvarande emottaga dem, emedan der saknas passande lokal. Man har särdeles vackra förebilder af sådane institutioners gagn för konstbildningen från andra länder, från sjelfva det centraliserande Frankrike der man annars ju vill hopa allt i hufvudstaden: dess föredöme talar kraftigt för konstmuseer i landsorten. Illa är det ock bestämdt med myntkabinettet, som nyligen med stor möda och omsorg blifvit bestämdt och ordnadt af den nuvarande prefekten. Det är en ganska vacker samling, men den är inrymd i ett kyffe uti f. d. länslasarettet, dit det är alldeles omöjligt för den som föreläser t. ex. i klassisk fornkunskap, i nordisk kulturhistoria o. s. v. att, vid behandlingen af den i hans ämne ingående myntkunskap, medtaga sina åhörare till myntkabinettet för att med samlingarnes undervisningsmateriel illustrera och lefvandegöra sitt föredrag.

Hvad den s. k. "bristande utredningen" i Kongl. Maj:ts förslag angår, skall jag icke tillägga något till hvad den förste ärade talaren yttrat, men på grund af hvad jag nu anfört tillåter jag mig bestrida den uppgift, Stats-Utskottet meddelat, att "någon verklig olägenhet icke lärer kunna uppstå derigenom att uppförandet af den nya universitetsbyggnaden blifver för någon tid uppskjutet." Olägenheter blifva följden — olägenheter för ögon, öron, förnuft och alla sinnen.

Omanlag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts)

Jag skall icke heller uppehålla mig vid slutorden i Utskottets betänkande, "att det vore lämpligt att Riksdagen sattes i tillfälle att samtidigt, på Kongl. Maj:ts förslag, pröfva båda universitetens behof af nya byggnader", ty det förefaller mig vara fara värdt att Utskottet under sådan förutsättning skulle hafva sagt: detta är för mycket begärdt på en gång; det går väl för sig om det ena universitetet får först och det andra sedan sitt behof tillgodosedt.

Såsom den förste talaren nämnde, är för Upsala universitet den nuvarande tidpunkten särdeles betydelsefull. Det bereder sig nu att i början af instundande September månad fira minnet af de fyra hundra år, under hvilka denna högskola i sanning varit den svenska bildningen en huld moder, en moder, för hvilken helt visst alla de, som en gång njutit hennes kärlek och vård, hysa oföränderligt sonliga känslor. Ehuru Upsala universitet sällan eller aldrig ansett sig hafva råd att sända representanter till de många utländska universitetens jubelfester, till hvilka det inbjudits, så visar det sig dock af flera tecken att det gamla lärosätet, de europeiska universitetens polstjerna, icke kommer att på sin hedersdag blifva bortglömdt af utländska universitets lärare och lärjungar. Dit skola komma sändemän från många land. Det skall blifva en kulturens högtidsdag, då människor af skilda tungomål känna med sig att de äro ett, trots allt kif om gränser och milliarder och trots allt vapenlarm. Men den som vet huru illa lottadt Upsala universitet är i afseende på föreläsnings- och samlingslokaler, kan icke undertrycka en allvarlig farhåga att dessa främlingar skola deraf röna och med sig föra hem ett för vårt folk ogynnsamt intryck. Detta kan likväl undanrödjas om Riksdagen i år beslutar hvad som, enligt hvad hvar och en vet, i alla fall icke kan länge uppskjutas. Då skulle säkerligen alla de andra festligheterna fördunklas af påminnelsen derom, att universitetet i år af landets representation njutit ett storartadt bevis på välvilja och intresse. Jag vill tillåta mig att uttala den önskan, att alla dessa främlingar från söder, öster och vesterland må föra med sig hem den underrättelsen att svenska representationen i år har lagt grunden till ombildning af sitt försvar och att den på samma gång åt den svenska vetenskapen beredt ett värdigt hem. När denna byggnad grundlägges, så lägges på samma gång grundstenen till ett, om ej i sitt murverk, dock i Sveriges historia oförgångligt minnesmärke öfver den svenska representationens omvårdnad om vetandets och odlingens idrotter. Mätte Andra Kammaren godkänna det framlagda förslaget, jag tviflar icke på att vårt folk och hela den bildade verlden i gengäld skola skänka Andra Kammaren *sitt* bifall.

Herr Philipsson: "För att ett universitet skall kunna motsvara sitt vigtiga ändamål både såsom samhällets högsta undervisningsanstalt och såsom en inrättning för vetenskapernas vård och förkofran samt i dessa afseenden kunna uppfylla de anspråk, som i allt högre mån ställas på detsamma af den stigande bild-

ningen i ett land, fordras för denna inrättning icke blott ett behöfligt antal duglige och nitiske lärare och vetenskapsidkare, utan äfven tillräckliga och ändamålsenliga materiella hjälpmedel. Bland de sistnämnda höra rymliga och sin uppgift i öfrigt motsvarande rum för akademiska föreläsningar och samlingar för vetenskapliga öfningar och undersökningar utan tvifvel till de viktigaste.“

Med dessa ord inleder det Akademiska Konsistoriet i Upsala sin fullständiga och väl motiverade framställning till Kanslersemetet i fråga om ny byggnad för universitetet; och jag tror att icke någon tidpunkt skall kunna bättre belysa rigtigheten af denna uppfattning än just den stund som nu är.

Ty endast för ett par dagar sedan har svenska Riksdagen godkänt en genomgripande omorganisation af undervisningen vid rikets universitet, och om än invändningar i någon mån förspordes emot de grunder, hvarpå besluten härom hvila, så voro dock alla ense derom, att hufvudgrunderna voro rigtiga och att de olägenheter, som af dessa beslut möjligen kunde blifva en följd, helt snart skulle undanrödjas. Men, mina Herrar, om vi nu inse detta skola vi då icke sätta Upsala universitets lärare och lärjungar i tillfälle att kunna skörda frukterna af de nya former, under hvilka den akademiska undervisningen skall fortgå? Jag tror för visso, att denna fråga bör besvaras med *ja*. Jag vill icke här ingå i några detaljer rörande förhållandena med de närvarande undervisningslokalerna vid universitetet. Föregående talare och i synnerhet den, som sist hade ordet, hafva i detta hänseende fullkomligt ådagalagt behovet af nya, ljusa, luftiga och i sanitärt hänseende tillfredsställande lokaler, der lärare och lärjungar må kunna sammanträffa och der undervisningen på ett nöjaktigt sätt må kunna meddelas. Jag vill icke heller söka vederlägga alla de skäl, som förmått Utskottet att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag vill icke göra detta, derföre att tiden är temligen långt framskriden; men jag skall dock uppehålla mig något vid ett par af de motiv, som Utskottet derför begagnat. Det ena af dessa motiv är det, som häntyder på de stora kostnader, hvilka skulle vara förenade med den ifrågavarande universitetsbyggnadens uppförande. Jag vill visst icke bestrida, att omkring tre fjerdedels million kronor är ett ganska ansenligt belopp. Men det är nu en gång så, att allting är relativt här i verlden, och huruvida en summa är för stor eller icke, beror på hvartill den skall användas. Om ett viktigt ändamål kräfvär den ifrågavarande summan, kan man väl icke säga att den är för stor, och om man jemför nu ifrågasatta belopp med dem, som många af rikets kommuner, hvar och en efter måttet af sina krafter, användt till uppförande af folkskolebyggnader i öfverensstämmelse med den nyare tidens anspråk, så tror jag att man skall nödgas medgifva att det belopp, som blifvit begärdt för en ny universitetsbyggnad i Upsala, icke är för ansenligt, isynnerhet då man betänker, att det icke kommer att utgå under ett utan under flera år. Jag kan i detta hänseende lemna några upplysningar rörande det samhälle, som jag tillhör. Under loppet af de två sistförflutna åren

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

(Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
Forts.)

hafva statsfullmäktige derstädes anslagit medel till uppförande af icke mindre än fem nya, enligt tidens fördringar inredda folkskolebyggnader, tre af sten och de två öfriga af trä. Dessa anslag uppgingo till 471,000 kronor, oberäknadt hvad som erfordrades till tomternas inköp, eller tillhopa till en summa, utgörande omkring två tredjedelar af den, som nu är begärd för Sveriges äldsta högskola. Nyss omförmälda belopp hade till statskassan influtit uti bränvinsmedel, och kommunalrepresentationen ansåg att dessa medel företrädesvis borde användas till befrämjande af *den* befolkningens bästa, som till största delen bidragit till stadens nämnda inkomst.

Jag tror följaktligen, för min del, att Kammaren icke bör tveka att förena sig om det beslut, som Första Kammaren fattat, hvilket beslut, långt ifrån att vara mindre tillfredsställande än Kongl. Maj:ts förslag, synes i flera hänseenden mera än detta öfverensstämma med universitetets sanna fördelar. Enligt Första Kammarens beslut skulle nemligen universitetet nu genast få en sådan större sal, der icke blott lärare och lärjungar vid viktigare tillfällen kunde samlas, utan der äfven utrymmet lemnades åhörare. De senaste dagarnes tilldragelser i Uppsala, då två nyutnämnda professorer installerades i sina embeten, hafva visat behofvet af ett sådant samlingsrum, och, då krafvet derpå jemte de öfriga mest maktpåliggande behofven skulle tillfredsställas genom godkännande af nyssnämnda beslut, så anser jag, att denna Kammarer bör biträda detsamma.

Jag öfvergår nu till det andra af de utaf Utskottet, till stöd för dess afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition, anförda motiv, vid hvilka jag, såsom jag nämnde, ämnade uppehålla mig något. Utskottet har, på sätt af föregående talare blifvit antydt, i det hela ganska välvilligt yttrat sig om sjelfva saken, fastän Utskottet af särskilda skäl, dem jag dock för min del anser vara af föregående talare vederlagda, icke funnit sig kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, "helst", säger Utskottet, "någon verklig olägenhet icke lärer kunna uppstå derigenom att uppförandet af den nya universitetsbyggnaden blifver för någon tid uppskjuten". Således instämmer Utskottet med dem, som anse denna byggnad behöflig, ehuru det icke tror någon skada vara förenad med att byggnadsföretaget uppskjutes. Visserligen lärer det icke kunna med fog påstås, att någon *utomordentlig* olägenhet af ett kortare uppskof skulle vållas; ty har universitetet i så många år nödgats undvara den ifrågasatta byggnaden, så lärer det väl utan en *sådan* olägenhet kunna undvara den ännu ett par år. Man väntar icke för länge, när man väntar på något godt, heter det, och, om det icke, såsom flera gånger blifvit åberopadt, just *i år* finnes en särskild anledning att bevilja detta anslag, så hade det måhända kunnat inträffa, att en och annan, som lifligt höjer sin röst för detsamma just *nu*, låtit bero vid ett dylikt kortare uppskof. Men då man vill att byggnadsföretaget skall komma till stånd och då man nu eger medel dertill, då underkastar man sig högst ogerna detta uppskof, hvarigenom man skulle tvingas

att med ett blekladt nej besvara universitetets framställning om att på ett värdigt sätt kunna fira sin stora tillämnade jubelfest, genom att dervid kunna hänvisa till Riksdagens gynnsamma beslut uti en för universitetet så maktpåliggande angelägenhet.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Hvad nu sjelfva denna fest beträffar, så hör man visserligen en och annan invända att det icke är någon ovilkorlig nödvändighet att den firas. Men i det afseendet tillåter jag mig erinra att det i detta, likasom i många andra fall ligger nära till hands att hemta jämförelser från det enskilda lifvet, och att likasom man der, vid inträffande af viktiga tidsmomenter, ofta låter känslan tala, det äfven för en stat eller en stor offentlig institution gifves tidsskiften, hvilka man önskar åtrycka en festlig prägel. Har icke för några år sedan vårt broderland Norge firat sin tusenåriga tillvaro såsom sjelfständig stat. Har icke för lidet år den stora nationen på andra sidan Atlanten firat etthundraårsdagen af sin sjelfständighetsförklaring? Och har det icke i alla tider varit öfligt att universiteten fira hundraårsfester? Helt nyligen hafva vi ju i tidningarne sett huru Upsala universitet fått emottaga inbjudning att genom någon sin representant öfvervara firandet af ett utländskt universitets fyrahundraåriga jubelfest. Är det då skäl att afslå en framställning sådan, som den nu föreliggande? Kan man då vilja vägra att höja högtidligheterna vid vårt äldsta universitets sekularfest genom att gifva ett *nej* till svar på dess begäran om anslag till en ny byggnad? Gläder man icke gerna den *enskilde* jubilaren, och söker man icke, såvidt man kan, vid ett sådant tillfälle att uppfylla hvad man vet att han lifligast önskar? Och då nu, såsom här, denne *offentlige* jubilar, på samma gång han bär de vördnadsvärda dragen af en åldring, som med glädje och stolthet kan skåda tillbaka på en fyrahundraårig verksamhet i den fosterländska odlingens tjänst, äfven erbjuder bilden af en yngling, som, i fullt medvetande af sin ungdomskraft, ställer till oss denna uppmaning: skänken mig den gåfva jag åstundar, och jag vill söka använda denna min kraft på bästa sätt, jag vill söka nå den högsta grad af utveckling, jag vill söka uppfylla de pligter jag har emot mitt land, men dertill är mig denna byggnad en hjälp, den jag icke kan undvara! — hvarför skulle vi då icke lyssna till en sådan uppmaning, hvarför då uppskjuta beviljandet af denna gåfva, som förklarar en stor del af sin betydelse om den icke lemnas just i år! Mine Herrar! Äfven jag har vistats vid detta universitet; det är nu trettio år sedan jag lemnade det; och på samma gång jag ber att få vitsorda riktigheten af de upplysningar, som af de föregående talarne blifvit meddelade, angående det otillfredsställande skick, hvori dess undervisningslokaler då befunno sig, kan jag icke underlåta att uttala min förundran deröfver, att under det vårt land i alla rigningar gått framåt och i alla afseenden vunnit en utveckling som man förut knappt kunnat ana, under allt detta har mar dock låtit undervisningslokalerna vid vår äldsta högskola till största delen förblifva i ett oförändradt skick, nej icke ens i oförändradt utan till och med i försämradt skick! ty

Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

förut hade den juridiska fakulteten åtminstone två föreläsningssalar att disponera, då den nu deremot endast har en, der fakultetens samtliga professorer, 5 ordinarie och 2 extra ordinarie, skola hålla sina föreläsningar, d. v. s. 7 föreläsningar på en dag.

Det är sannolikt att ni, mine Herrar, finnen det ovanligt att höra mig tala på detta sätt, att jag icke låter mig uteslutande ledas af det *kalla förståndet* såsom kompass, utan jemväl lifvas af en varmare känsla. Men, mine Herrar, det är dock angenämt att för någon gång kunna låta sig hänföras af känslan, i synnerhet då dermed kan förenas medvetandet att strängt uppfylla sin pligt som folkrepresentant, ty en sådan pligt vet jag att jag fullgör, då jag lemnar mitt bifall till detta anslag. Det kan väl vara möjligt att då jag detta gör jag härtill känner mig manad till någon del äfven af minnena från ett förflutet, af erkänsla för den undervisning jag vid detta universitet åtnjutit, men säkert är också att med dessa minnen förenar sig i detta ögonblick en framtidstanke, hvars förverkligande visserligen ingen af oss, som i afton skola fatta beslut i denna fråga, kommer att upplefva, ty den är förlagd denna tanke *ett århundrade* fram i tiden, till den dag, då Upsala universitet firar sin *half tusenåriga* tillvaro — men hvaråt jag dock gerna hängifver mig. Jag tänker mig nemligen huruledes på den dagen universitetet, genom sina målsmän, erinrar den då lefvande generationen om *1877 års riksdags beslut*, hvilket, på samma gång det tillfredsstälde ett allmänt erkänt och insedt behof för universitetet, äfven vittnade om en riktig uppfattning från Riksdagens sida af en dess förbindelse att på ett högsinnadt sätt tillgodose, hvad statens sanna värdighet kräfde.

Det är af nu anförda skäl jag anser mig böra ansluta mig till dem, som yrkat bifall till det af Herr Linder framställda förslag.

Herr Rundgren: Om man genomgår de betänkanden angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, som af Stats-Utskottet blifvit afgifna under de sistförflutna 30 åren och då man tillika känner de beslut, som med anledning af dessa betänkanden blifvit af Rikdens Ständer och derefter af Riksdagen fattade i fråga om de angelägenheter som under denna hufvudtitel förekomma, så skall man ovilkorligen nödgas erkänna, att såväl Rikdens Ständer som den nya Riksdagen städse visat sig angelägna om att befrämja såväl den högre som den lägre undervisningen inom landet. Äfven det nuvarande Stats-Utskottet har derutinnan visat samma välvilja, och likaså Kamrarne vid denna Riksdag. I nu föredragna punkt har emellertid Stats-Utskottet ansett sig böra härifrån göra ett undantag och såsom sitt första skäl dertill anført, att det af Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål äskade belopp är "i och för sig vida större än hvad någonsin förut blifvit af Riksdagen för någotdera af universiteten beviljadt och skulle likväl icke vara tillfyllestgörande för det behof universitetsstyrelsen afsedt." Men om man nu frågar efter skälet till ett sådant förhållande, så blifver svaret, att uni-

versitetet i Upsala med egna medel kunnat bekosta uppförandet af en stor del utaf de byggnader, som för dess ändamål varit behöfliga. Och frågar man vidare, huru detta varit möjligt, så föres derigenom tanken tillbaka till den store Gustaf II Adolf, hvilken är stor icke allenast genom sina krigiska idrotter utan jenväl genom de fredliga. Hvad han med all sin storhet på det krigiska området tillkämpade vårt land — det har emellertid för längesedan försvunnit och gått för Sverige förloradt. Vi hafva af de eröfrade länderna ingenting kvar. Men den fredliga idrottens verkningar fortleva. De Gustavianska arfvegodsens med den afkastning de lemnat hafva under långa tider ensamma uppehållit den högsta undervisningen inom vårt land och bidraga ännu den dag i dag är till uppfyllande af de hufvudsakliga behofven i detta hänseende. Deri ligger förklaringsgrunden, huru det kan vara en sanning, att Upsala universitet hitintills icke framkommit till Riksdagen med begäran om några stora anslag. Men kan väl detta vara en anledning till afslag? Tvärtom synes mig, att, när nu universitetet framträder inför Riksdagen med ett öppet tillkännagifvande om behof af hjälp, jag för min ringa del icke kan säga nej till en sådan framställning.

Vi måga komma i håg, att till detta universitet samlas den studerande ungdomen från hela det norra och mellersta Sverige samt äfven delvis från det södra. Det gäller alltså ungdomens sak, denna ungdom, hvilken en gång skall träda ut i lifvet och efterträda oss och föra Sveriges land framåt på bildningens väg. Redan förut är antydt, att denna Riksdag nyligen godkänt grunder för en ny organisation af undervisningen vid universitetet. Till denna organisation hör i väsentlig mån utvidgandet af universitetslärarnes föreläsningsskyldighet, emedan de extra ordinarie professorer, hvilka skola efterträda de nuvarande adjunkterna, hafva till sin förnämsta uppgift att föreläsa. De måste då äfven hafva behof af lämpliga lokaler för sina föreläsningar. Beaktar man vidare, att den studerande ungdom, som samlas vid universitetet, utgår från läroverken i de olika städerna inom landet, hvilka alla hafva under den senaste tiden uppfört nya lärobyggnader, inredda efter nutidens fordringar, och till hvilkas uppbyggande icke allenast Riksdagen utan äfven kommuner och landsting lemnat bidrag; så måste man, mine Herrar, erkänna den stora skilnaden emellan läroverkens lärosalar och universitetets. Helt annorlunda var det fordom. Då jag för fyratio år sedan inträdde vid universitetet, fans ännu icke något enda af dessa prydliga, ändamålsenliga, rymliga och luftiga läroverkshus, i hvilka nu för tiden barndomen och ungdomen undervisas. Man flyttade då från dåliga lärorum i stiftsstaderna till lika dåliga vid universitetet och kände alltså icke då den ofantliga skilnad, hvilken nutidens ungdom måste märka, då den vid universitetet träder in i salar, hvilkas beskaffenhet jag icke behöfver beskrifva, eftersom den redan under denna diskussion blifvit tillräckligt omnämnd. Tänka vi vidare på folkskolornas utveckling under de senaste tretio åren,

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

så måste vi jemväl häraf känna oss manade att sörja för våra universitet. Endast inom det stift, jag tillhör, hafva under åren 1869—1875 folkskolehus uppbygts för en sammanlagd kostnad af 500,000 kronor; och enligt redogörelser, afgifna vid sista prest-mötet, hafva inom samma stift till uppförande af sådana skolhus användts inalles 1,500,000 kronor. Sådant har skett endast under tiden efter år 1842, då folkskolestadgan utkom. Häraf kunna vi finna, hvilken snabb utveckling denna gren af undervisningen och anstalterna för dess underlättande tagit. Se vi än vidare på alla de vigtiga institutioner, hvilka under denna samma tid genom Riksdagens frikostighet fått lämpliga lokaler; så erbjuder sig sjelfmant den frågan, om denna Upsala universitets framställning till Riksdagen rimligen kan anses hafva framkommit för tidigt? Är det verkligen skäl att, såsom Stats-Utskottet nu föreslagit, för närvarande uppskjuta frågan; eller äro vi icke just i denna närvarande tid, då snart sagdt alla andra behofuti ifrågavarande hänseende blifvit tillgodosedda, mer än eljest pligtige att tänka på Upsala universitet!

Tiden är långt framskriden. Jag bör alltså sluta. Mycket vore väl att tillägga i denna sak, men då föregående talare ut-sagt mina tankar och många talare ännu återstå, vill jag låta det sagda vara nog och förenar mig uti det särskilda yrkande, som af föregående talare blifvit framställt.

Herr Key: Då man i tidningspressen läste de ifriga och varma förespråken och såg alla dessa i olika riktningar flygande stormfåglar, var det att förutse, att frågan skulle blifva en af de mest brännande både här i Kammaren och i Medkammaren; och denna förmodan har slagit in. Stormfåglarne hafva icke spått orätt.

Det kan icke vara särdeles angenämt för den, som städe varit och allt jemt är en varm vän af vetenskap och konst, af deras fortsatta utveckling till ett godt och ett stort, det kan icke vara angenämt för denne, säger jag, att nödgas uppträda *mot* uti en fråga sådan som denna. Det är så mycket i densamma, som talare både till förståndet och till känslan. Emellertid, när jag nu går att söka gifva dessa mina tankar en form, vill jag göra det dels så kort som möjligt, ty tiden är långt framskriden, och dels efter förmåga söka att gifva antagliga skäl, hvilka, som jag tror, kunna i någon mån vederlägga de många onekligen vackra ord, som blifvit här yttrade mot Stats-Utskottets utlåtande.

Jag nekar icke behofvet af ett nytt samlingsrum, jag nekar icke behofvet af föreläsningslokaler, icke heller af en aula för Upsala universitet; men jag tror, att man allt för mycket färglagt de brister, som vidlåda de nuvarande föreläsningslokalerna. Jag vill icke bestrida, att man gjort det i en lofvärd afsigt, men jag tror att man, som sagdt, gått mycket för långt. Derjemte har man icke tagit i betraktande tvenne sanningar, som jag här skulle vilja framhålla: man kan icke få *allt öfverallt* och man kan icke åstadkomma *allt på en gång*. Vill man hafva allt öfverallt, icke

blott föreläsningssalar utan äfven aula, skulptur och målningssallerier m. m., så kan man visserligen få litet af hvarje, men i sjelfva verket blifver ingenting bevändt med det hela. Här har man föreslagit en så magnifik apparat — jag vill icke uppehålla mig vid föreläsningssalarne, icke heller vid aulan, som blifvit struken i Kongl. Maj:ts förslag, utan jag talar endast om skulpturgalleriet — att icke ens i Paris, i Louvern, bland dervarande många salar för skulptur, finnes någon enda, icke en enda, som kan jämföras med det ifrågavarande skulpturgalleriet, och jag vet knappast huru vida norr om Alpena — om icke i München, (söder om dem möta vi naturligtvis Florens och Rom) — det finnes något skulpturgalleri, som relativt till öfriga förhållanden är jemförligt med det ståtliga rum, som här är afsedt.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

Man kan icke, mine Herrar, åstadkomma allt öfverallt och icke allt på en gång. I en tidpunkt då så många andra stora frågor vänta på sin lösning, frågor, hvilka nationen minst sagdt anser lika berättigade som denna, måste man kunna veta att *koncentrera* sig; ty man kan icke åstadkomma allt på en gång.

Dertill må vi besinna, mine Herrar, att man i förevarande fråga icke visat någon särdeles håg att tillgodogöra sig hvad man i detta fall verkligen eger. Man har med ett visst medlidsamt förakt talat om projektet att kunna bereda föreläsningssalar i Upsala slott. Utskottet har dock alls icke föreslagit något dylikt, det har icke sagt något annat, än att samlingar och embetslokaler der kunde få sin plats. Detta slott har ju ingen sämre belägenhet, än att det ligger midt emot en annan monumental byggnad, i hvilken en annan ändå viktigare samling är inrymd, nemligen biblioteket; kan detta förvaras inom den s. k. Carolina rediviva-byggningen, så kan äfven inom slottet Upsalas "skulpturer" förvaras. Kan man orka upp för backen att besöka biblioteket, så synes det mig, att man med lika stor lätthet kan gå upp till slottet, för att taga i skärskådande den samling af gipsaftryck, som der skulle få sin plats.

Vidare har man här så mycket talat om, att föreläsningssalarne äro otillräckliga. Hvarföre har man då sålt det s. k. Economicum? Om nu dessa föreläsningssalar verkligen äro så trånga och för öfrigt i så dåligt skick, som en talare på stockholmsbänken på ett talangfullt sätt nyss sökte visa, om så är, säger jag, så var det bra litet förtänksamt, om icke obetänksamt af vederbörande att *afyttra* ofvan nämnda byggnad, i hvilken, bland andra, äfven de juridiska föreläsningarne höllas. Nu har den emellertid blifvit såld, och till följd deraf har man naturligtvis mäst ytterligare inskränka sig.

Mine Herrar! I kännen troligtvis till en fransysk författare vid namn Bastiat, som skrifvit en synnerligen spirituel afhandling om: "Hvad man ser och hvad man icke ser". Något dylikt i syneväg tyckes mig kunna tillämpas äfven på denna fråga, ty här finnes ett mycket stort företag som man ser, men lika mycket, ja kanske ännu mera som man icke ser. Man ser nemligen ej alla tilläggen i kostnaden för den ifrågasatta byggningen genom pla-

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Orts.)*

nering, gasledning, vattenledning, plantering, möblering, dekore-
ring och mera dylikt. Ja, det är ej ens nog med detta, ty bygg-
naden är föreslagen att uppföras på den s. k. Stallplanen, och med
anledning deraf yttrar sjelfva det akademiska konsistoriet följ-
jande: "Vidare bör, vid förslaget att lägga det nya universitets-
huset på stallgårdstomten, icke lemnas oanmärkt, att det derstä-
des nu befintliga gamla exercitiijhuset, som innesluter universite-
tets gymnastiksal och ridstall jemte respektive exercitiimästares
boställslägenheter, genom en sådan åtgärd måste nedrifvas".

Men måste alla dessa byggnader nedrifvas, så måste de väl
äfven, om igen, uppbyggas på ett annat ställe. Hvad kostar detta?
Det ser man icke.

För en del år sedan har jag uti offentligt tryck deltagit uti
diskussionen om lämpligheten af hufvudstads- eller småstadsuni-
versitet. Jag vill ej här inlåta mig på denna fråga, men hvad
jag vill säga, det är, att det icke kan dröja många år, innan
Sverige har 4 universitet, nemligen, utom de nuvarande i Upsala
och Lund, ett i Stockholm och ett i Göteborg. Således dubbelt
så många som nu. Men hafva vi anledning antaga, att Sveriges
glesa folkmängd till dess äfvenledes hunnit fördubblas? Nej, ty-
värr! Taga vi härjemte i betraktande alla våra tekniska läro-
verk, hvilka på senare åren så betydligt utvecklats, är det klart,
att lärjungeantalet vid de gamla universiteterna ovilkorligen *måste*
komma att förminska. Om nu denna förmodan är riktig, och det
lärer väl icke kunna bestridas, så torde, blott man lugnar sig
något, en stor del af de olägenheter, som just nu för ögonblicket,
till följd af öfverbefolkade lokaler vid universitet i Upsala, före-
finnas, vara häfd.

Jag ber att från hvad jag nu yttrat få öfvergå till något
annat, som jag ej tror skall sakna intresse. Man har i afton
talat om bildningens betydelse och bildningens berättigade an-
språk i vårt land och sagt, att, eftersom vi upphört att vara en
stormakt på krigets stråt, så skulle vi i stället blifva det på bild-
ningens och fredens områden och der skära nya lagrar. Jag är
den förste att villigt instämma i denna åsigt. Men kunna vi icke
i detta afseende slå öfver? Kan det icke äfven i detta afseende
blifva en Carl XII:s ansträngning? Jag vågar påstå det.

Visserligen hade jag väntat, att man under denna diskussion
skulle slå an på känslan, men jag tänkte äfven, att mycket skulle
talas till förståndet, och jag har af denna senare anledning be-
väpnat mig med ett stycke statistik. Det är ett arbete, som ny-
ligen af trycket utkommit och jemväl blifvit utdeladt åt Kamma-
rens ledamöter, nemligen den förberedande skattejemkningskomi-
téns betänkande af den 20 Oktober 1876. Detta utvisar, huru be-
tydligt statsregleringen vuxit under åren 1845—1876. Den ärade
representanten från Upsala har sjelf varit ledamot af denna komité,
och jag är derföre öfvertygad att, om jag nu begår något miss-
tag, han skall vederlägga mig. Komitén har i en tabell uppställt
en jemförelse mellan de särskilda årens statsutgifter. Här af in-
hentas, att *nettoutgifterna* å första hufvudtiteln varit nära lika

under hela tiden. att *andra* hufvudtiteln ökats med något mer än 2 gånger, att *tredje* hufvudtiteln ej fullt fördubblats, att *fjerde* ökats med nära 3 gånger, *femte* med något mer än 3 gånger, *sjette* med nära 3 gånger, *sjunde* med något mer än 4 gånger, men *den åttonde, den nittonde*, mine Herrar, med *mer, än 5 gånger*. Nu har jag väntat mig, att man skulle göra den invändningen, att denna period till större delen faller inom det gamla statsskicket. Emot en sådan invändning har jag svaret tillreds, och jag ber i sådant afseende få anföra, att 1847 uppgick den åttonde hufvudtiteln till 1,872,290 och 1867 till 5,087,861 kronor. På dessa *tjugo* år ökades den således icke fullt 3 gånger eller närmare räknadt med cirka 271 procent. Men under det denna hufvudtitel år 1868 — då första årets statsreglering af den nya representationen uppgjordes — uppgick endast till 4,996,761 kronor, så har den för år 1878 föreslagits till 9,741,000 kronor. Således har den under den tid af *tio* år, som förflutit sedan nya statsskicket infördes, nära nog fördubblats. Häraf torde Herrarne ganska tydligt inse, huru den åttonde hufvudtiteln varit tillgodosedd af den nya representationen. Och med dessa siffror och med dessa exempel för ögonen, kunna vi ganska lugnt mottaga beskyllningar för, att vi i detta fall skulle vara "kulturfiendtliga". Den, som vill fortgå på den lugna, jemna, starka utvecklingens väg, han vill icke taga ett sådant språng, göra en sådan kraftyttring, att ett mattighetstillstånd följer derpå.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Kommer så härtill att Lunds universitet, det är min uppriktiga öfvertygelse, har ett *större* behof af ny universitetsbyggnad än Upsala, att det förra tidigare än det senare hos Kongl. Maj: gjort framställning om behofvets afhjelpande, ehuru denna framställning ännu icke föranledt aflåtandet till Riksdagen af någon Kongl. proposition, så kan man ej rimligtvis bevilja Upsala universitetet det begärda anslaget till byggnaders uppförande, utan att på samma gång bereda universitetet i Lund en liknande fördel. Men, säger man, och detta har starkt accentuerats i afton, i Upsala förestår under innevarande års höst firandet af en minnesfest med anledning af universitetets 400-åriga tillvaro, och i denna omständighet har man att finna hufvudorsaken till yrkandet, till ifvern, till nödvändigheten att få anslaget till detta universitet nu, just nu beviljadt. Jag vill icke neka till, att det skulle taga sig bra ut på festprogrammet, om man kunde visa de många främlingar, som vid detta tillfälle säkerligen komma att besöka Upsala, så här kommer vår nya universitetsbyggnad att se ut. Och det skulle äfven gifva en ökad glans åt festprogrammet, om någon med en silfverslef i hand lade grundstenen till denna byggnad. Detta skulle onekligen "sätta spets" på festligheterna. Men kunde man icke nöja sig med att för dessa främlingar framhålla något annat, som visserligen icke är fullt så lysande, som det nyss berörda, men mera verkligt nyttigt och stort, det nemligen: att Sveriges Riksdag nyligen gifvit förhöjda löner och pensioner åt lärarne vid detta universitet, omorganiserat detsamma och äfven på många andra sätt under några få år tillgodosett detta.

Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

På tal om främlingarne har man talat allt för mycket om huru bra det skulle taga sig ut att kunna för dessa främlingar visa, så här storartadt skola vi bygga. Jag fruktar dock för, att mången af dem, långt ifrån att blifva imponerad deraf, i stället skall tänka om icke säga detsamma, som en annan af dessa främlingar yttrade om vårt nya representationshus, då han år 1867 besökte Stockholm, nemligen att våra Kamrar i afseende på inredning med pulpeter och dylikt var bättre ordnadt, än i den tyska riksdagens hus, men, tillade han: svenskarne hafva gjort det komfortabelt åt sig med våra penningar. Jag tror, att det icke skulle vara så bra, om någon utaf främlingarne sade, att den ståtliga universitetsbyggnaden, noga räknadt, blifvit uppförd med en bit af våra utländska statslän.

Jag vill ej vidare uppehålla Kammarens tid. Af hvad jag nu sagt torde tillräckligt framgå, att äfven goda skäl gifvas för den åsigt jag tillhör. Jag vet icke om Upsala universitet kommer att få vänta på sin byggnads förverkligande, men min öfvertygelse är, att universitetet både kan vänta och att det ock bör vänta.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Axell: Herr Talman! Mine Herrar! Då jag nu dristar mig falla Kammaren besvärlig med ett kort anförande i föreliggande fråga, sker det för visso icke derföre, att jag anser mig kunna framställa andra eller bättre skäl, än dem, som af föregående talare blifvit för min åsigt förebragta. Ej heller är det min mening att upptaga Kammarens tid med att besvara Stats-Utskottets ärade vice ordförandes ganska värtaliga anförande för hans och Utskottets sak. Jag skall således icke upplysa honom derom, att, genom den formulering Första Kammaren genom sitt beslut gifvit förslaget, en mängd af de betänkligheter, han uttalat, redan blifvit häfda, ej heller att Upsala slott icke ligger på samma backe som Carolina rediviva utan på en annan vida högre, ej heller tvista med honom, huru vida det välbetänkta i akademiska konsistoriets beslut att försälja det s. k. Economicum hör till saken. Jag skall icke ens bestrida hans målning — en målning af spöken på ljusa dagen — om de fyra universitet, som i en snar framtid skulle i vårt land finnas. Men med det stöd, en personlig, lefvande och mångårig erfarenhet gifver mig, en erfarenhet af färskt datum, och fullkomligt opartisk, anser jag det för min oafvisliga pligt att säga Kammaren, att det behof, som här afses, är *ovilkorligt*. Jag tillåter mig äfven försäkra Kammaren, att jag icke har den minsta lust att votera 740,000 kronor af statens medel till ett byggnadsföretag, om jag icke klarligen insåge, att vi icke kunde undkomma detsamma. Men å andra sidan kan jag icke inse, hvartill ett uppskof skulle tjena, då behofvet är satt utom allt tvifvel.

Af berättigad menisklighetskänsla resa vi, som Herrarne veta, storartade och luftiga byggnader för våra fångar, men vi anse oss icke förhindrade att tvinga landets bildningsökande ungdom

att dväljas i rum af åtta fots höjd och i luft, som vi må hända skulle utdöma i våra bättre stall och ladugårdar. För ett fåtal lärjungar vid det institut, der man lär sig huru våra kreaturs helse skall skötas, har man rest ett palats för en half million kronor, men när det är fråga om 1,400 studenter, hvilka i en framtid skola vårda våra själar och våra egna kroppars helse, skipa lag och rätt i landet och frejda vår ära i vetenskapens idrott, då är 740,000 kronor en mycket afskräckande summa, då är behovet icke påtagligt, ett uppskof oskadligt och hela saken sådan, att den gerna kunde få sjunka ned i glömskans flod.

*Omanlagstilt
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala
(Forts)*

Det finnes en gammal sats, att man lärer, så länge man lever. Litet hvar af oss här i Kammaren hade väl tillförene trott, att, om man på en god och nyttig inrättning påkostat föga eller intet, desto större skäl förefunnes att bispringa dessa vid tider af behof. Stats-Utskottets utlåtande gifver åter vid handen, att, när den äskade summan är betydligt större än förut någonsin gifvits, detta skulle vara ett skäl för afslag. Något hvar af oss torde äfven känna, att kostnaden för att i sekelgamla byggnader inreda nya ändamålsenliga lokaler i allmänhet är vida dyrare än att göra en nybyggnad, om den skall utföras något större, men Stats-Utskottet räknar Upsala slott bland sina fundamentalskäl.

Vi veta alla, att om Sverige i närvarande stund åtnjuter verklig aktning inom Europa, så är detta snart sagdt uteslutande universitetens och den derifrån spridda folkbildningens förtjenst.

Vi torde väl ock alla känna, att denna höst den menliga odlingens förnämsta representanter till stort antal komma att gästa vårt Upsala-universitet. Hvilket intryck skola då dessa gäster få af de nuvarande usla föreläsningssalarne? Helt säkert ett öfver höfvan dåligt; detta kan dock icke nu hjälpas. Men hvad som skulle kunna undvikas, vore det carakteristicum på vår nuvarande representation att hafva nekat vår förnämsta bildningsanstalt anständigt tak öfver hufvudet.

Jag vill icke gerna vara bitter, och jag ber Stats-Utskottets Herrar ledamöter vara öfvertygade, att, om jag varit det, så icke skett, emedan jag bär dem afvog sköld. Men, när man som jag haft smärtan att vid universitetet förlora ett flertal af förhoppningsfulla vänner och kamrater genom obotligt bröstlidande, när man som jag är öfvertygad, att tränga, kalla och osunda föreläsningssalokaler i förtid mejat bort dessa ämnen till goda verktyg i statens, kyrkans, skolans och industriens tjenst, när ändtligen akademiska konsistoriet och regeringen komma sig före med en begäran, som redan långt derförut bort väckas, men denna Kammares förtroendemän dock yrka afslag å ett sådant förslag, då torden I, mine Herrar, må hända ursäkta, om någon bitterhet skulle lysa fram genom mina ord.

Jag kunde tala om människovärdet hos dem, som staten enligt min uppfattning sedan länge har uppoffrat och ännu uppoffrar på sin sparsamhets altar, men jag gör det icke, ty det stora flertalet kan räkna ut detta mig förutan. Jag vågar deremot vända mig till det fåtal, som möjligen icke är känsligt för andra

*En anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

än materiella skäl, då jag är nog djerf att påstå, att hvarje af dessa bildningssökande ynglingar, hvilkas helsa förstöres, eller lif härjas af de nuvarande lokalerna, representera ett kapitalvärde så stort, att äfven ur rent ekonomisk synpunkt skäl förefinnas att för en summa af öfver 740,000 kronor rädda 1,400 studenter från osund luft och dermed förenade följder.

Mine Herrar af denna Andra Kammare! Jag kan fullt och väl förstå, att vi kunna anse ett och annat tusental kronor till löneförhöjning åt högre embetsmän för mycket, att vi icke önska bibehållandet eller inrättandet af dyrbara. mindre nödiga embetsverk, att vi säga nej till rammar, kostande millioner kronor, till och med att vi bäfva tillbaka för de personliga ekonomiska uppoffringar, som ett betryggande landtförsvär kan fördrå, men, hvad jag icke kan inse och ej heller skall inse är det, huruledes Svea lands Andra Kammare med något fog skall kunna neka Upsala universitet sådana lokaler, att dess lärare och lärjungar utan men för sin helsa kunna desamma besöka. Jag anhåller om bifall till det af Första Kammaren fattade beslutet.

Herr Wieselgren: Herr Talman. Mine herrar! Det har redan blifvit ådagalagdt, att Stats-Utskottets utlåtande i förevarande ämne ger anledning till åtskilliga *befogade* anmärkningar. Sådana hafva ock riktats särskildt emot det uttryck, som förekommer i den framlagda motiveringen, då Utskottet säger: "helst någon verklig olägenhet icke lärer kunna uppstå derigenom, att uppförandet af den nya universitetsbyggnaden blifver för någon tid uppskjutet". Väl framgår af uttryckets form, att kanske någon tveksamhet förefunnits hos Utskottet rörande påståendets rättighet, och skulle så hafva varit fallet, har tviflet sannerligen kunnat stödja sig på goda skäl. Men det har i allt fall slutligen öfvervunnits. Jag behöfver icke upprepa hvad som redan blifvit anfördt angående otillräckligheten af universitetets föreläsningssalokaler. Jag vill blott ytterligare betona otillräckligheten af det omdöme, som från det tillfälliga åhörareantalet å en föreläsningssal drar slutsatser om hvad för universitetet i detta hänseende bör vara nog eller icke. Det är icke heller så riktigt att, såsom Utskottet synes hafva velat göra, grunda sitt beslut i frågan hufvudsakligast på uppgifter om antalet besökande å lärosalarne under de senare åren; detta antal är alltid stadt i vaxling, beror dels på föreläsningarnes olika ändamål, dels på föreläsarnes olika förmåga, dels också på ämnenas olika vigt och lättheten att för hemstudium åtkomma litteratur i det ena eller andra ämnet. Man kan möjligen vid något enstaka tillfälle finna lärosalar, som stå temligen tomma, utan att man dock deraf eger skäl förneka behovet af deras förökande. Ett ombyte af föreläsningssämne kan vålla trängsel, der det nyss var särdeles godt om utrymme. Visst är ock, att det ej sällan är helsoskäl, som föranleder ett minskadt åhörareantal å dessa salar, och jag instämmer på det lifligaste i hvad den siste talaren härom yttrat. Vi borde kunna föreställa oss, hvad ett upprepadt vistande i en dålig lokal kan inverka på åtminstone en svag organism. Det är verkligen långt ifrån lätt att

till gagn för studierna och utan men för helsan besöka dessa anditorier, i all synnerhet sedan de redan varit begagnade en stor del af dagen, och jag vågar påstå, att ingen, som gjort detta, kunnat undgå att deraf känna sig för de närmast följande timmarne mer eller mindre qväst. Kommer så härtill, att man vintertiden får sitta derinne med öfverrock, hatt och galoscher på sig, och sedan från qvalmet och hettan har att begifva sig ut i den ökända gatuvinkeln, der, enligt sägen, nordanvinden alltid står och passar på — och Herrarne må väl medgifva det berättigade i anmärkningen, att af dylika förhållanden ganska stora olägenheter äro att befara, olägenheter, som verkligen gjort sig gällande redan länge och allt fortfarande skola ega rum, till dess medel beviljats för åstadkommandet af en bättre sakernas ställning.

Man har mycket fäst sig vid tanken på Upsala slott och användandet af några dess rum för universitetets behof. Jag tillåter mig anmärka, att man dervid mera tänkt på "rummet" än på "tiden", hvilken senare dock äfven torde böra tagas i betraktande. Må man blott besinna hvilken tidrymd, som åtgår för att från staden hinna upp till detta slott! Studenten kan ofta samma förmiddag hafva två föreläsningar att begagna strax efter hvarandra. Skulle nu hända, att den första af dessa hölles i det zoologiska museet eller i skulptursamlingen, hvilka båda voro inrymda i slottet, skulle han väl icke ens med tillhjelp af den "akademiska kvarten", hinna ned till den andra i laga tid; skulle han åter hafva råkat ut för det icke ovanliga, men alltid lika ledsamma missödet att nödgas bevista en föreläsning t. ex. kl. 10 och en kl. 12, blefve det, derest samlingarne förlagts till slottet, honom omöjligt att, såsom annars gemenligen praktiserats, nyttigt använda den mellanliggande timmen genom besök i dessa samlingar. Det är för öfrigt långt ifrån någon lätt sak att passera den vintertiden ofta mer än svåra vägen upp till slottet, än i drifvor, än i halka, utan minsta skydd för upsalaslättens hårda vindar. Icke alla studenter äro så bemedlade, att de förmå i möjlig mån göra sig otillgängliga för Upsalas stränga klimat. Många ibland dem äro fattig mans barn, som i otillräckliga och luggslitna kläder få sträfva sig fram till de samlingar och föreläsningssalar, der de hafva att inhemta så mycket af hvad dem för deras utveckling göres behof, och för mig åtminstone synes det vara föga människovänligt att, då det akademiska läsåret nästan fullständigt infaller under höst- och vintertider, till Upsala slott förlägga vare sig föreläsningar eller för träget studium afsedda samlingar.

Beträffande den ifrågasatta "aulan", lär väl ingen neka att densamma är ganska behöflig för universitetet, som nu till festsal får använda Karolina-salen, vår i sanning dyrbaraste sal, när den ligger ofvanpå vårt lands största bokskatt och vid hvarje sitt användande utsätter denna för större eller mindre fara.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid med att bemöta de inkast, som af Stats-Utskottets vice ordförande mot föregående yttranden blifvit framställda; men jag kan icke underlåta att uttala mitt tvifvel om riktigheten af hans påstående, att det skulptur-

(Om anslyt till
ny universi-
tetsbyggnad
i
Upsala.
(Forts.)

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

galleri, som man tänkt anordna i det nya universitetshuset, skulle, om det inrättas så, som nu föreslagits, blifva det utmärktaste i sitt slag på denna sidan Alperna. Jag tror det icke; ty här har ju endast en mindre del af en våning i huset ämnats till skulpturgalleri, då deremot i utlandet just på denna sidan Alperna särskilda hus blifvit uppförda för sådant ändamål, i hvilket afseende jag tillåter mig hänvisa till skulpturgallerierna i Dresden, München m. fl. städer.

Men jag ber att få yttra några ord i anledning af hans hän-syftning på ett blifvande universitet i Göteborg. Upprättandet af ett *universitet* derstädes har, dess värre, ringa utsigt för sig. Den läroanstalt, för hvars åstadkommande man der synes ega de största sympatier, är en s. k. fri akademi, en anstalt, vid hvilken man tänker fästa framstående lärare, men alldeles icke förknippa den examensapparat, som finnes vid våra stats-universitet. Jag tror, att de planer, som afse upprättandet och fullkommandet af en dylik akademi, icke vid utförandet skola möta svårigheter beträffande lärareplatsernas besättande; men deremot vågar jag vara öfvertygad att denna fria akademi icke, såsom den ärade talaren sökte göra troligt, skall komma att till sig draga studenterna från våra examensberättigade universitet.

”Förhöjning af anslagen under åttonde hufvudtiteln fem gånger under loppet af några decennier“ — ja hvad betyder detta, mine Herrar? Jo, det betyder, så vidt jag kan förstå, att vi icke utan skäl anses såsom en af Europas mest bildade nationer, och att vi icke utan skäl anses vilja fortfarande förblifva en af dem. Ett sådant förhållande anser jag aldrig kunna medföra någon afskräckande verkan. Det bör tvärtom fylla svenskens bröst med en berättigad känsla af stolthet, allra helst som väl ingen af oss lär befara, att vi skola råka i det antydda ”mattighetstillståndet“, derföre att vi bevilja till universitetsbyggnaden 740,000 kronor.

Här har slutligen talats åtskilligt om den blifvande fyra-hundraårsfesten i Upsala i höst, om de främlingar, som vid detta tillfälle skola samlas dit, samt de omdömen öfver universitetet och vårt land, som desse främlingar efter festen skola komma att falla. Jag för min del tror, att vi, hvad helst vi än under denna öfverläggning i motsatt anda kunna yttra, icke skola blifva känslolösa för dessa främlingars omdömen; och då hvad de om oss yttrat i utlandets tidningar och öfriga tryckalster börjar svämma tillbaka öfver oss i höst, skola vi med all säkerhet känna oss ganska obehagligt stämde, derest vi hafva på vårt samvete att nu hafva undanryckt Upsala universitet den anledning till glädje och stolthet öfver sitt land, som skulle universitetet gifvas derigenom, att vi i och med vårt beslut i förevarande fråga satt det i tillfälle att vid denna fest få grundstenen till ett nytt universitetshus nedlagd, med eller utan ”silfver-spade“.

Jag anhåller om bifall till det af herr Linder framställda yrkandet.

Herr Hörnfeldt: Det är rätt beklagligt att vid denna sena

timme hafva fått ordet; men Herrarne torde ursäkta, att, då endast en af Stats-Utskottets ledamöter före mig uppträd i frågan, äfven jag för en stund tager Kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Jag skulle visserligen kunnat afstå från ordet, om icke flertalet af de talare som här uppträdt, enligt min tanke, allt för strängt klandrat Utskottet därför att Utskottet afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Efter min uppfattning tror jag, att, om man rätt läser den motivering Utskottet till stöd för sitt afstyrkande anfört, man mycket väl skall kunna inse, att Utskottets mening varit icke att för all framtid vägra det för universitetshusets uppförande åskade anslaget, utan att detsamma kunde för närvarande mycket väl afslås, hvilket också, enligt min tanke, på mycket goda skäl kan ske. Man har trott, att frågan kunde utan olägenhet uppskjutas, till dess man erhållit ett kostnadsförslag, hvori man försäkrades, att de för ändamålet begärda medlen också räckte till för byggnadens uppförande, så att man sedermera icke behöfde vänta några efterräkningar; man har velat, att Riksdagen skulle hafva fullkomligt klart för sig, då anslaget beviljades, att byggnaden därför äfven skulle kunna uppföras. Det nu framlagda kostnadsförslaget upptager, enligt min tanke, icke allt, som i framtiden skulle komma att till ifrågavarande byggnad utgå; och vid sådant förhållande torde man varit berättigad att hysa tvifvel om, att anslaget till denna byggnad i sin helhet skulle komma att begränsas till det af Kongl. Maj:t nu begärda beloppet. Och man har till ett sådant tvifvel varit dess mer berättigad, som erfarenheten nogsamt visat, hurusom de af Kongl. Maj:t framlagda kostnadsförslag till åtskilliga byggnader varit otillförlitliga, och att de begärda anslagen sålunda i de flesta fall öfverskridits. Jag erinrar mig mycket väl den riksdag, då Kongl. Maj:t begärde anslag till den nu snart färdiga byggnaden, som uppförts i Humlegården för inrymmande af vårt riksbibliotek. Kongl. Maj:t begärde då för ändamålet 480,000 kronor, och man försäkrade oss, att bibliotekshuset med all säkerhet skulle kunna uppföras för denna summa. Huru detta löfte hållits, behöfver jag icke nämna. Med de summor, som sedermera anvisats till biblioteksbyggnaden, uppgår för närvarande kostnaden därför till 963,000 kronor, om icke deröfver. Jag vill nu icke tala om nationalmuseum, ty förhållandet dermed har redan tillräckligt många gånger upprepats, och icke heller om artillerikasernen; men visst är, att i båda dessa fall kostnaden icke stannat vid de af Kongl. Maj:t först begärda anslagen. Det torde således vara ursäktligt, om Stats-Utskottet icke kunnat bifalla detta förslag, i synnerhet som det ju kan vara en möjlighet att man utan att verkställa en nybyggnad kan bereda plats för nödiga föreläsningssalar vid universitetet. Sedan Stats-Utskottet redan fattat sitt beslut i frågan gjorde några kamrater i Utskottet mig det förslag att i deras sällskap företaga en utflygt till Upsala för att på ort och ställe taga de nuvarande föreläsningssalarna i betraktande och derigenom få en klarare uppfattning om den föreslagna nybyggnadens behöflighet eller icke. Vi reste, och, hvad jag derunder inhemtade,

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

gjorde på mig — jag kan ej neka dertill — det intryck, att åtskilliga af de föreläsningssalar som man visade oss, ingalunda motsvarade tidens fordringar; men å andra sidan kunde jag ej undgå att finna, att man, derest från det s. k. Gustavianum förflyttades några samlingar, åt hvilka mycket väl plats kunde beredas i Upsala slott, skulle kunna i först nämnda byggnad anordna åtskilliga föreläsningssalar, som utan tvifvel skulle blifva ändamålsenligare än flera af de nuvarande auditorierna.

En talare på stockholmsbärken yttrade, att han icke kunde begripa, huru man på allvar ville ifrågasätta att använda någon del af Upsala gamla slott för universitetets behof. Jag vet icke, hvarföre han anser en sådan anordning vara så orimlig. För min del har jag den uppfattning, att i en stor del af de nu obebodda rum, som finnas i Upsala slott, mycket väl — naturligtvis efter verkställd reparation af dem — skulle kunna inrymmas åtskilliga samlingar, som nu upptaga en del af utrymmet i Gustavianum. Om än dessa rum i Upsala slott må hända icke vore fullt lämpliga att användas till föreläsningssalar, enär det kunde vara något obehvämt för åtskilliga professorer att flera gånger i veckan streta uppför backen som leder dit, så kunde dock en dylik promenad alls icke skada utan tvärtom vara ganska nyttig för de ynglingar, som behöfde studera de zoologiska och andra samlingar, som i denna byggnad fullväl kunde förvaras. Bland andra obegagnade salar i Upsala slott finnes en, som är icke mindre än 60 alnar lång och 30 alnar bred. Jag nämner detta, emedan jag erinrar mig, hurusom, när det för några år sedan ifrågasattes att använda denna sal till festlokal i stället för den dertill nu begagnade Karolinasalen, man fick det svar, att denna sal vore allt för liten för dylika ändamål. Men äfven om så vore, är jag fullt förvissad om, att man i den nu obegagnade delen af Upsala slott skulle kunna genom nedrivning af några mellanväggar förskaffa sig festsalar af vida större rymd än den nyss nämnda.

Samme ärade talare nämnde också såsom skäl för olämpligheten af en sådan reparation, att redan verkställda undersökningar i detta hänseende gifva vid handen, att ett sådant restaurationsarbete skulle komma att kosta icke mindre än 62,000 kronor. Det kan väl hända, att ett fullständigt och detaljeradt kostnadsförslag skulle kunna utvisa denna stora slutsatta, men jag hemställer till en hvar, som behagar taga detta Upsala slott med dess durabla väggar i närmare skärskådande, om icke man, utan att vara särdeles hemmastadd i byggnadskonsten, skall kunna inse, att en reparation af ifrågavande rum skulle kunna ske för vida billigare pris än 62,000 kronor. Det förefaller mig ock ganska besynnerligt, att man icke vill begagna sig af dessa rum, utan nödvändigt äflas att få en nybyggnad för universitetet; med mindre kan det omöjligt gå an. Om man än med skäl skulle kunna göra den invändningen, att trappuppgången i det gamla slottet är något trång, så tror jag att det icke alls vore omöjligt att utanför slottet låta uppföra en rymligare trappuppgång, som vore tillräckligt stor för hvilken professor som helst.

Samme ärade talare sade också, att det var beklagligt att se det tjensterum, som för närvarande begagnades af akademiens räntmästare; detta rum liknades af honom vid en hundkoja. Vid mitt ofvan nämnda besök i Upsala var jag äfven i tillfälle att bese detta rum. Jag har naturligtvis icke varit inne i någon hundkoja, men så mycket tror jag mig bestämdt kunna säga, att räntmästarens embetsrum, ehuru visserligen icke särdeles stort, dock ingalunda kunde förlämnas vid en hundkoja.

Den ärade talaren anförde vidare, att han icke kunde begripa Stats-Utskottets motivering, när det säger att det helst skulle hafva önskat att samtidigt få behandla frågan om nybyggnad för Lunds universitet och den nu föreliggande, emedan han trodde, att Stats-Utskottet i allt fall skulle bifalla det ena förslaget först och undanskjuta det andra till längre fram; och för sin del antog han för gifvet, att Utskottet i första hand skulle tillgodose behovet i Upsala. Jag får säga, att derest båda dessa förslag samtidigt föreläge till behandling af Stats-Utskottet, anser jag att det kunde blifva mycket tvifvel underkastadt, om Upsala komme först i åtanke i fråga om att erhålla ett nytt universitetshus. Enligt min tanke är nemligen Lund odisputabelt mest vantlottadt i detta fall. Om alltså förslag om nybyggnad för båda dessa universitet samtidigt föreläge, så blefve representationen i tillfälle att bedöma, hvilketdera af dessa behof först borde tillgodoses. Det var just denna uppfattning af frågan, som förmådde Utskottet att uttala sig om önskvärdheten att samtidigt behandla dessa båda kostnadsförslag.

Vidare har här mycket talats om det 400-års jubileum, som nästa höst skall firas i Upsala samt om nödvändigheten att dessförinnan hafva det ifrågavarande anslaget beviljadt, på det man måtte kunna underrätta de främlingar, som i mängd hitväntas i höst till jubelfesten, om denna glada nyhet, och på det att främlingarne således kunde vara förvissade, att, om de någon tid derefter ville komma tillbaka till Upsala, de skulle få se den nya universitetsbyggnaden. Visserligen vore detta ganska godt, men jag tror icke vi få vara allt för högmodiga. Man kunde ju för de frammande omtala, det man hyser stort hopp, att Riksdagen framdeles skall bevilja medel, om än saken icke kan vara så alldeles afgjord.

Den förste talaren i ordningen omnämnde, att man gjort så stora besparingar, att det ur finansiell synpunkt vore skäl att nu bevilja ifrågavarande anslag. I det afseendet vill jag anmärka, att, om den ärade talaren väntat till riksdagens slut, han möjligen skulle fått en annan uppfattning om vår finansiella ställning än han för närvarande hyser. Talaren förmenade, att staten icke gjort mera för Upsala universitet, än att staten nu gerna kunde bevilja ifrågavarande summa. Mycket möjligt att så är förhållandet, men han tillade också, att universitetet sjelf eger stora tillgångar. Det vore kanske godt att få en utredning i det afseendet, huru vida icke universitetet kunde tillskjuta en del af kostnaden. Jag trodde icke förut, att Upsala universitet egde så

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

stora inkomster, men om talarens sifferuppgifter i detta afseende äro rigtiga, kan det ej vara ur vägen att erhålla en utredning, huru vida universitetets tillgångar medgifva, att ett större eller mindre bidrag till det ifrågasatta byggnadsarbetet tages ur dess kassor.

Hvad nu beträffar den omständigheten, att Första Kammaren redan fattat ett beslut, hvartill också flere talare här i Kammaren yrkat bifall, så skulle naturligtvis uti detta beslut ligga ett vilkor, att staten genom beviljande af dessa 740,000 kronor icke vidare skulle behöfva bidraga till den nya universitetsbyggnadens uppförande, och man tycker naturligtvis, att Riksdagen på det sättet sluppit för temligen billigt pris. I det fallet hyser jag temligen stora dubier. De kostnadsförslag, hvilka skulle komma att upprättas inom den föreslagna summan 740,000 kronor, skulle icke framläggas för Riksdagen, utan pröfvas och fastställas af Kongl. Maj:t. Hvilken garanti eger man, att, i händelse dessa 740,000 icke räcka till, det belopp, hvilket derutöfver erfordras, blir anskaffadt. Jag tror att, för den händelse brist uppstår, man skall vända sig till Riksdagen, och jag anser, att universitetet i så fall vore i sin fulla rätt, emedan universitetet aldrig gått in på att bygga för det mindre belopp, Första Kammaren beviljat.

Som tiden är långt framskriden, vill jag ej längre behålla ordet, utan anhåller i korthet att på de grunder, Stats-Utskottet angifvit i betänkandet och hvad jag nu haft äran anföra, få framställa yrkande på bifall till Utskottets förslag.

Herr Hæggström: Jag skall lofva att blifva ganska kort och äfven försöka att hålla ord. I likhet med den siste ärade talaren tror jag att, om det begärda anslaget nu afslås, frågan dock är af den beskaffenhet, att den måste återkomma till Riksdagen, och det är därför jag för min del icke heller hyser betänkligheter att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag. Här har mycket talats om huru trånga lokalerna äro, huru mycket folk, som besöker dem, och huru osund luften är. Men andra hafva åter påstått, att de offentliga föreläsningarne vid Uppsala universitet icke äro så besökta, som man skulle föreställa sig. Det är ifrån en ganska kompetent person man hört ett sådant uttalande. Det var den 24 Januari i Första Kammaren vid remissen af Kongl. Majts proposition angående statsverkets tillstånd och behof; denne talare yttrade sig på följande sätt: "Därföre är det ock ett faktum, att de offentliga föreläsningarne icke äro så talrikt besökta som man skulle förmoda t. ex. af en studentcorps på 1,500 personer, der ej särskilda omständigheter till annat förhållande föranleda, af 8, 10 à 20 åhörare". Dessa ord återfinnas i Första Kammarens diskussionsprotokoll häftet 3 sidan 32. Jag har ingen anledning betvifla dessa ord. Här har visserligen i dag uppgifvits, att föreläsningarne besökas af 50 till 60 studenter, och en talare har till och med sagt 70, men dessa uppgifter måste gälla de enskilda föreläsningarne och jag vet icke om det egentligen kan vara statens uppgift att hålla lokaler äfven för dessa senare. Jag hade

fattat saken som om undervisningen vid universiteten skulle vara fri och att den, som håller enskilda föreläsningar samt enligt hvad jag äfven förnummit låter betala sig bra, också sjelf skulle hålla den till föreläsningarne nödiga lokal. Fattad på detta sätt, förefaller mig saken ganska enkel. Men är det nu så, att staten behöfver hålla lokaler endast för de offentliga föreläsningarne, så erfordras icke så stort utrymme som eljest. Ser jag till hvad vinsten skulle blifva genom det af Första Kammaren antagna förslaget, så synes det mig icke vara särdeles mycket att hålla på. Ty det är temligen gifvet, att 740,000 kronor icke skulle förslå långt, hvilket också den siste talaren påpekat. Vi böra komma i häg, att här icke blifvit framlagdt något förslag på slarf, utan ett mästerstycke i beräkningskonst. Det är märkvärdigt, att vederbörande kunnat räknat ut på öret, huru mycket byggnaden skulle komma att kosta. Man har nemligen uppgifvit precis 1,020,061 kronor och 6 öre. Således, om Riksdagen prutar ned anslaget till 740,000 kronor, så kommer förmodligen någon efterräkning. Vidare torde Herrarne lägga märke till hvad chefen för Ecklesiastikdepartementet anført vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t. Han har velat skjuta upp frågan om det minst nödvändiga, eller den tillämnade aulan, men enligt Första Kammarens förslag skall just aulan ingå i det af Kammaren beviljade beloppet. Det är icke småsmulor — icke mindre än 280,061 kronor 6 öre. Drages detta belopp från de 740,000 kronor, hvilka blifvit af Första Kammaren beviljade, så återstår ej mycket öfver 450,000 kronor till föreläsningssalar m. m. Härvid är att märka att just det, som Kongl. Maj:t lägger vikt på, nemligen lokaler för samlingar o. s. v., är uteslutet, men deremot det, som Kongl. Maj:t anses mindre viktigt, finnes inberäknadt. Jag kan således icke tro annat än att Riksdagen framdeles får en efterräkning, som icke går på ören utan runda kronetal.

En talare — det var representanten från Sundsvall — sade, att framställning om ny universitetsbyggnad i Upsala rätteligen bort vara gjord för decennier sedan. Jag tror att det skälet gäller Lunds universitet, men till följd af outhärdliga naturkrafter kan icke Lund få sitt behof fylldt förr än Upsala först blifvit tillfredsstäldt. Utskottet har också påpekat detta förhållande. Det måste anses rättvist, att båda universitetens behof af nya byggnader på en gång underställas Riksdagens pröfning.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre Nordenfalk: Äfven om icke midnattstimmen redan vore öfverskriden, skulle jag dock — med den öfvertygelse jag har, att en votering vid denna punkt för flera timmar sedan hade gifvit samma resultat som den nu blifvande — icke hafva upptagit tiden med något längre anförade. Jag vill blott bemöta en värd statsutskottsledamots yttrande: "att, om Riksdagen lemnar en viss summa för ändamålet utan föregående kostnadsförslag, Riksdagen icke kan vara förvissad att man förmår inskränka kostnaden för den ifrågavarande byggnaden till detta belopp." An-

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

märkningen synes mig i allmänhet fullt befogad, men skälet hvar-
före äfven denna Kammare, oakadt en så beskaffad betänklighet
finnes. likväl kan biträda det beslut, Första Kammaren fattat,
ligger deri, att Upsala universitet, efter hvad som i afton upp-
gifvits, befinner sig i en så god ekonomisk ställning, att univer-
sitetet verkligen kan garantera. det statsverket icke skall behöfva
betungas med större belopp, emedan, i händelse man bygger för
vidlyftigt, universitetet sjelf får se till huru det kan fylla bristen.

Då det förslag, Första Kammaren antagit, om det samma
blir Riksdagens beslut. måste föranleda omarbetning af byggnads-
planen, tror jag det icke kan skada den byggnadsfråga, för hvil-
ken äfven jag i särdeles hög grad intresserar mig, att jag fram-
ställer en anmärkning angående sjelfva platsen för nybyggnaden.
Jag kan icke dölja, att den plats, som är föreslagen, icke synes
mig vara den bästa. Som hvar en vet är Stallgården föreslagen
till plats för den nya universitetsbyggnaden. Att få en lämplig
aveny till densamma är med denna byggnadsplats ganska svårt från
alla sidor utom möjligen på Öfra Slottsgatan, och jag tror, att om,
— såsom jag är förvissad — Riksdagen icke kommer att besluta
större summa än Första Kammaren beslutat, och således omar-
betning bör göras af kostnadsförslaget, äfven den omständighe-
ten, att möjligen en lämpligare byggnadstomt. t. ex. den nuvarande
biblioteksbyggnadens. skulle kunna uppletas, bör tagas i betrak-
tande.

För min del intresserar jag mig rätt mycket för ett annat
offentligt byggnadsföretag, nemligen nytt riksdagshus, men jag
skulle icke vilja lemna min röst till ett anslag för sådant ändamål,
förr än nu ifrågavarande trängande behof af nya byggnader
för universitetet i Upsala blifvit tillfredsstäldt.

Jag instämmer i Herr Linders förslag.

Herr Östling: Herrarne veta, att jag icke brukar hålla
långa anföranden, och jag skall väl akta mig att vid denna fram-
skridna tid länge sätta Kammarens svigtande tålmod på prof.
Men då jag eger flera års erfarenhet af förhållandena i Upsala,
har jag ansett för en pligt att framlägga denna min erfarenhet
om beskaffenheten af universitetets föreläsningslokaler. Sådant
synes mig så mycket mera vara min pligt, som jag under loppet
af några år haft äran tillhöra lärarecorpsen derstädes. Jag skall
icke upprepa alla de väl grundade skäl för anslaget beviljande,
hvilka här redan blifvit framställda, utan inskränker mig till att
i allo vitsorda det af Herr Hedin med flere talare betonade för-
hållande med afseende å föreläsningslokalernas tillstånd. Hvar
och en, som vill se och taga reda på verkliga förhållandet, måste
erkänna, att dessa föreläsningslokaler äro under all kritik.

Det har blifvit af några talare framhållet, att Lunds univer-
sitet är lika berättigadt att erhålla anslag till en universitets-
byggnad, som Upsala universitet. Det ser verkligen ut, som om
detta anförts endast för att splittra meningarne. För min del
tror jag, att båda universiteten hafva ganska stort och må hända

lika stort behof af nya föreläsningssalar, och jag är öfvertygad om att både Regering och Riksdag äfven behjerta Lunds universitets behof. Och jag hoppas, att representanterna från det sydliga Sverige icke skola motsätta sig beviljande af anslag till Upsala universitet, endast derföre att Kongl. Maj:ticke på samma gång begärt anslag åt Lunds universitet, i synnerhet som, om nu ifrågavarande anslag beviljas, detta blir ett steg framåt för Lunds universitet att erhålla dugliga föreläsningsslokaler.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Jag vill ogera öfvergifva den förhoppningen, att svenska folkets representanter skola vid den stundande jubelfesten föga ett minne, varaktigare än den stundens fröjd, som sjelfva festen skänker — ett minne, som skall blifva en verklig häfstång vid universitetets framtida arbete för det stora ändamål, det har sig förelagdt. Jag slutar således mitt korta anförande med att uttala den förhoppning, att Riksdagens Andra Kammare måtte bifalla det förslag, som Första Kammaren redan antagit, och hvilket Herr Linder här i Kammaren framställt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall icke hålla något långt anförande. Men då af de talare, som uppträdt i denna fråga, icke mindre än tio yttrat sig mot Utskottets förslag och allenast tre för detsamma, har jag velat yttra några ord till bemötande af de invändningar, som framkommit mot samma förslag, så att de, som talat till förmån för detta, åtminstone kunde blifva fyra, eller, såsom sagdt, jag skall icke blifva mångordig.

Man har under denna diskussion isynnerhet framhållit den stundande jubelfesten, som verkligen dock ser ut som om den enkom blifvit tillstånd för att den ifrågasatta universitetsbyggnaden skulle kunna komma till stånd, ty man har talat så mycket vackra saker om att fira universitetets 400-åriga tillvaro med att lägga grundstenen till denna byggnad, och allt detta oaktadt universitetsläraryne sjelfva synas vara öense om tidpunkten då universitetet först tillkom. Men de, som vilja förskaffa universitetet denna stora byggnad, tyckas hysa den åsigt, att det vore bäst att passa på och icke låta tillfället gå ur händerna.

En talare, Herr Dickson, höll ett så rörande, för att icke säga upprörande tal, så att till och med jag höll på att blifva rörd deraf. Men så lade jag band på min upprörda känsla, och lät förståndet och pligterna tala, och kom då straxt att tänka, här är mycket penningar i fråga, och hvarifrån skall man taga alla penningar, om man beviljar allt hvad som önskas? Jo genom lån eller ökade skatter, direkta eller indirekta. Man kan också blifva rörd vid tanken derpå.

En talare sade, att man borde passa på medan konjunkturerne voro så lysande. Den talaren slog hufvudet på spiken. Man har just passat på konjunkturerna för att i anledning af den tillämnade festen få byggnaden till stånd.

De allra flesta talare, — ja, jag tror alla — som yttrat sig mot Utskottets förslag, ordade om sin erfarenhet från Upsala och de omtalade förskräckliga saker rörande de förfärliga föreläsningss-

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

salarne. Ja, det gick så långt, att en talare, nemligen Axell, påstod det lukteu och luften var värre i dessa salar än den som förefinnes i stall och ladugårdar. Men jag skulle mycket bedraga mig, om det icke låge någon öfverdrift i detta yttrande, ty jag kan icke tro att, om man förer tillsammans några studenter i ett rum, det skulle blifva samma lukt, som i ett stall eller en ladugård, åtminstone har jag icke kunnat erfara något sådant, om jag händelsevis innevarit med några studenter.

Vidare sade man, att studenternas lif och helsa äfventyrades i dessa föreläsningssalar. Det skulle vara mycket illa, om man äfventyrade 14 å 1500 studenters lif och helsa och icke ville rädda dem, om det kunde ske med 740,000 kronor. Men man kan icke sätta tro till sådana berättelser, och allra minst kan man göra det, då såsom här, de mest talande exempel visar påståendets öfverdrift. De herrar, som talade derom och som sjelfva varit studenter, hafva antagligen varit i dessa förskräckliga salar. men vittnar deras utseende om allt det elände, som skulle vara förenadt dermed? Nej de se ju ut att vara mycket friska och starka. Och hvilken slutsats skall man draga af detta förhållande, om man skall sätta tro till deras berättelser? Jo, att de icke infunnit sig å föreläsningssalarne och att detta vore anledningen till att de vore så friska. Men hafva de återigen icke åhört föreläsningarna och således icke varit i de omtalade salarna, så utgöra de sjelfva det mest talande bevis på att man kan blifva utmärkta män utan att besöka dessa salar, och att följaktligen de nya föreläsningssalarne icke äro så nödvändiga som man sökt visa oss. Detta är den enkla slutsats man kommer till, när man här sammanställer de yttranden, som afgifvits för anslaget beviljande.

Men säger man: gif oss detta anslag och ni skall förvärfva eder evig tacksamhet och oförvansklig heder. Ja, så sade man äfven för ett par år sedan, då fråga var om ökade löner åt universitetslärarne. Ja, man skulle då förvärfva sig så mycken tacksamhet och så stor heder, att man knappt skulle kunna tåla vid det, får man detta ytterligare till, så får man visst till öfverlopps af den varan. Men jag tror, att tacksamheten icke blef större än att man förmått att bära den, och sådan blefve väl äfven tacksamheten om detta anslag beviljades.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydin: Det må tillåtas mig, såsom representant för universitetet, att taga till ordet för en kort stund. Så mycket hellre tror jag man kan tillåta mig detta, som man i dag under sex timmars tid hållit på att resonnera om slöjdundervisning i skolorna och det måtte väl då icke vara för mycket om man egnar 2 å 3 timmar åt denna fråga. Jag skall icke sysselsätta mig med någonting annat än faktiska beriktiganden.

Då jag yttrar mig i denna fråga, får jag till en början i motsats till den talare, som här nyss tycktes mena att universitetet icke skulle hysa nog tacksamhet mot representationen för hvad densamma redan gjort för universitetet, förklara att ett sådant

påstående icke är sant. Ty universitetet har, då fråga varit om att uttrycka sin tacksamhet, vid flera tillfällen i rektorsprogrammen sagt ifrån att det står till Riksdagen i stor tacksamhetsskuld för det sätt, hvarpå Riksdagen ömmat för universitetets angelägenheter, och framhållit den förtjenst hos svenska folket, att det vill vara ett bildadt folk och vill understödja landets bildningsanstalter.

*Omslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Såsom en ärad talare redan nämnt, ser man denna sak på annat sätt inom Stats-Utskottet än utanför detsamma; men hvad man icke kan undgå att märka, det är att statsverkets tillgångar för närvarande äro sådana, att ett anslagsbelopp för detta vigtiga ändamål kan undvaras. Den ärade vice ordföranden i Stats-Utskottet har fästat uppmärksamheten uppå, hurusom utgifterna på Åttonde hufvudtiteln alltjemt stegrats från och med år 1845. I detta hänseende ber jag å min sida få erinra, att denna tillökning i utgifter icke egt rum i vidsträcktare mån än inkomsterna ökats, och man kan icke i en tid, då många skatter blifvit aflyftade, säga att man kommit till denna ökning i inkomster genom tyngre bördor. Det är till följd af den lyckliga materiela belägenhet, hvori svenska folket nu sig befinner, som man kunnat i så rikt mått se bildningsanstalterna till godo.

Ser man nu till hvad universiteten under nämnda tidrymd fått, så finner man att dess statsanslag vuxit från 210,000 till 680,000 kronor, under det att anslaget till elementarläroverken stigit från 300,000 till 2,500,000 och för folkskolorna från 6,600 till 2,500,000 kronor. Vi se sålunda, att det i detta fall icke är universiteten, som i hufvudsaklig mån bidragit till det mångdubblande af statsutgifter, som egt rum, utan i främsta rummet andra bildningsanstalter. Jag fagnar mig åt hvarje understöd, som lemnas våra bildningsanstalter och är öfvertygad att de äro välsignelsebringande för landet.

Man har sedermera såsom skäl för denna frågas undanskjutande fästat uppmärksamheten på Lunds universitets behof i detta samma hänseende. Jag jäfvar ingalunda detta behof, men jag frågar i likhet med en talare i Första Kammaren: kan Upsala universitets behof tillfredsställas genom att Lunds tillfredsställas, eller kan Lunds universitets behof tillfredsställas dermed att Upsalas tillfredsställas? behöfva icke begge dessa behof tillgodoses? är det icke skäl att fylla det ena behofvet, om krafvet är sådant, först och det andra sedan?

En talare, som i allmänhet rör sig mycket på fantasiens område, påstod att Lunds universitet inkommit med sin framställning i detta hänseende redan för decennier sedan. Hade han rådfrågat Herr Thomassons motion, skulle han hafva fått bättre reda på när Lunds universitet gjorde sin hemställan och jag kan upplysa, att detta skedde *efter* det Upsala universitet begynt vidtaga åtgärder för att åstadkomma lämpliga ritningar för den blifvande byggnaden.

Sedermera har man anmärkt, att kostnadsförslaget är otillräckligt och skall komma att medföra ytterligare utgifter. Detta är

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

någoting, som alltid anmärkes mot alla kostnadsförslag: det är för lågt, det behöfves mera. Det kan vara möjligt att så är — det ligger i sakens natur; det finnes ingen som kan uppgöra ett kostnadsförslag med visshet att det skall räcka till. Arbetspriserna kunna stiga eller falla, beräkningarne äro måhända icke fullt exakta, det kan erfordras någon förändring. Att göra några särskilda anmärkningar mot detta kostnadsförslag mera än mot alla andra synes mig icke hafva något skäl för sig, och denna anmärkning har derföre ingen betydelse. Jag vill endast säga, att Upsala universitet aldrig fått till sina byggnader några tillskott utöfver de af Riksdagen för ändamålet anslagna beloppen.

Man har anmärkt, att universiteten skulle ega särskilda tillgångar att betäcka den brist, som i kostnadsförslag uppstår. Det medgifves, att universiteten hafva särskilda tillgångar, grundade på donationsmedel, Lunds universitetet tillförsäkrade genom Malmö recess och åt Upsala tillfallna genom en stor Konungs donation. Det är dessa medel och det sätt, hvarpå de förvaltats, som gjort att, utom de anslag som staten lemnat, äfven särskilda tillgångar funnits för universitetet, och jag vill i detta hänseende fästa uppmärksamheten derpå, hurusom det är först från år 1840 som några statsanslag beviljats universitetet till utvecklingen af universitetets verksamhet.

Derför har universitetet, under 50 å 60 år, använt 1,000,000 kronor af egna medel till de nödvändigaste byggnaderna och af staten endast erhållit 150,000; och hvad har universitetet byggt? Jo man har uppfört byggnader för de medicinska fakulteten tillhörande institutioner, så anatomisal, fysiologiskt patologiska institutionen, chemicum och nytt sjukhus för kliniska undervisningen, äfvensom på samma sätt tillgodosett undervisningens behof för de naturvetenskapliga institutionerna i kemi, fysik och astronomi.

Jag frågar: är detta klandervärdt? Bör man icke vara erkänsam derför? att på samma sätt som en klok landthushållare först ser till att de för verksamheten nödvändiga byggnader blifva färdiga och sist corps de logis, så har universitetet först sett till godo de vetenskapliga institutionernas behof, innan det vändt sig till Riksdagen och begär understöd för uppförandet af en byggnad, der lärare och lärjungar någorlunda beqvämt och hyggligt kunna uppfylla sitt kall. Vi stå nu på denna ståndpunkt — detta är ett faktum. Vi måste vända oss till Riksdagen och säga: "Vi skola snart fira vår 400-åriga tillvaro, gif oss nu bättre och tidsenligare lärosalar!" Man kan väl icke gerna på en sådan bön svara oss, att bildningen icke beror på undervisningslokalerna. Man kan visserligen säga, att det funnits personer, som utbildats till skicklige kemister vid en spisel och att andra i tält och lador kunnat utveckla sig till genier, men man bör för universitetet åtminstone kunna fordra materielt understöd som Riksdagen förut upprepade gånger beviljat såväl folkskolorna som elementarläroverken, på att den undervisning, som skall vid universiteten bringas, må kunna göra sig rätt gällande.

Det är nog en sanning, att personer finnas, som kunna genomgå en sådan kurs, som en kurs vid universitetet med de nuvarande föreläsningssalarne måste vara, men de finnas också som stupat derpå. Jag kan nämna namn på personer, som genom de ohelsosamma lokaler, hvori de under sin universitetstid måste vistas, gått döden till möte. Så har en, som skött den ekonomiska förvaltningen, ådragit sig ohelsa och om en lärare, för hvars enka vid denna Riksdag begärts pension, kan sägas att hans död varit en följd af anordningarne af föreläsningssalen.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

Man har sedermera såsom skäl emot det begärda anslaget anmärkt, att föreläsningssalarne icke voro för små, emedan föreläsningarne mycket litet bevistades. För min del får jag förklara, att detta helt enkelt är prat, som spridts därför att man citerat ett iösycekt stycke ur en professors tal här vid riksdagen. Denne professor har sällan eller aldrig på sina föreläsningar haft mindre antal än 100 åhörare och sjelf påminner jag mig, att åhörareantalet på en sådan persons föreläsningar, som professor Geijer, dem jag under hans sista år träget bevistade, hvilka tidtals åhördes af mer än 100 personer, likväl stundom nedgick till 20 å 30.

För oss, som dagligen ordentligt följde med på dessa föreläsningar, var det ganska obehagligt, då man icke fick rum annat än långt afsides i den trånga och dåliga lokalen, der hans svaga stämma knappast kunde göra sig gällande, hvilket ofta inträffade, då nyfikenheten understundom samlade ihop ett större auditorium än vanligt och rubbade oss från de platser vi vanligen innehade.

Dessutom har jag sjelf gjort den erfarenheten, att denna terminen har jag ett auditorium af omkring 40 personer, men terminen derefter kan det inträffa, att åhörareantalet sjunker ned till 5 eller 6. Detta beror på de olika ämnen, hvaröfver jag föreläser, men icke får man, därför att åhörarnes antal en termin är så ringa, säga att föreläsningssalens lokal är tillräckligt stor, då man en annan termin kan behöfva en mångdubbelt större. En ärad talare på stockholmsbänken anförde nyss, att han varit åsyna vittne till, huruledes de föreläsningar han bevistat varit besökta ända till trängsel och detta icke en utan flera gånger.

Vidare har man efter en tidning, som af alla krafter sökt inverka på Riksdagen för att hindra den från att bevilja detta anslag, upprepat, att man bör hafva understöd för anskaffande af lokaler till offentliga föreläsningar, men att då nu befintliga föreläsningssalar visat sig otillräckliga, endast då enskilda föreläsningar der hållas, Riksdagen alldeles icke borde bevilja medel för åstadkommande af lokal för hållande af sådana enskilda föreläsningar. Hvilka äro då de, som hålla dessa enskilda föreläsningar? Jo, det är i allmänhet dessa docenter, som icke hafva någon lön. Det fins väl äfven professorer, som hålla enskilda föreläsningar, men dervid vill jag fästa uppmärksamhet på, att de, enligt de akademiska statuterna, hafva sig ålagdt att hålla sådana. Bör man väl, då så är förhållandet, mine Herrar, ifråga-

Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)

sätta, att staten icke skall bekosta undervisningslokaler för dessa lika väl som den bekostar skolsalar och lokaler för andra lärare? Man har slutligen talat om Upsala slott och sagt, att det skulle kunna användas för nu ifrågasatt ändamål, men jag vill i detta hänseende fästa uppmärksamheten på att detta slott endast är en stenmassa.

Såsom säkraste beviset på, huru svårt det vore att använda slottet härtill, vill jag endast påpeka, att länsstyrelsen, som derstädes har sitt säte, är ganska illa logerad, hvilket hvar och en af Kammarens ledamöter, som något så när känner till saken, torde böra medgifva och hvad är orsaken härtill? Jo, orsaken är den, att inredningen af slottet är så dyrbar, att man skrufvar sig för att förrän i yttersta nödfall företaga en sådan.

Den sal, som var ifrågasatt, att i Upsala slott inredas, skulle, enligt det förslag, som blifvit uppgjort af sakkunnig person, som man härom anmodat, kostat något öfver 60,000, jag vill minnas omkring 65,000 kronor, och lokalen hade blifvit för trång med otjenlig trappuppgång.

Nu säger man visserligen, att saken skulle kunna hjälpas genom att använda Gustavianum till föreläsningssalar och flytta de zoologiska m. fl. samlingar till Upsala slott. Man har emellertid gjort ett litet öfverslag öfver hvad detta skulle komma att kosta, och jag tror att den beräkningen kan vara så god som någon annan. Jag tror att, enligt densamma, skulle denna förändring komma att kosta omkring 100,000 kronor, för att blott göra en ny inredning, ty hvilket dyrbart arbete måste icke dervid göras; man måste bland annat hugga igenom fyra alnars murar för att få nödigt ljus och utrymme åt lokalerna. Och dessutom, när nu förhållandet är att dessa samlingar få rum i de lokaler, der de nu finnas, när dessa samlingar äro anskaffade och ordnade för universitetets egna medel, skall man då öfvergifva dessa lokaler för att hängifva sig åt fria fantasier om möjligheten att inrymma samlingarne i slottet, der någon lämplig lokal ej kan erhållas, utan nästan lika stora kostnader, som uppförande af nya byggnader medför? Jag frågar om detta kan anses vara lämpligt eller ens tänkbart?

Herr vice ordföranden i Stats-Utskottet nämnde vidare, att vissa byggnader af universitetet blifvit försålda, och i sammanhang dermed förebrådde han universitetet att det icke användt det s. k. *Ekonomicum*, utan gjort sig af med detsamma. I detta senare afseende vill jag fästa uppmärksamheten på, att *Ekonomicum* tillhörde universitetets drätsel och att, om ock en del af byggnaden användes till föreläsningrum, så var det blott för en enda professor, nemligen professorn i ekonomi, och endast en eller annan lärare i juridik kunde undantagsvis få begagna salen, som för öfrigt var till en del upptagen af en s. k. "*theatrum oeconomicum*", nemligen en samling af åtskilliga modeller och dylikt, hörande till undervisning i ekonomi. När universitetet skulle inreda en del af det nya sjukhuset för meddelande af den

kliniska undervisningen, så såldes Ekonomicum och den erhållna summan användes för sjukhusets räkning.

Äfvenså har samme ärade talare sagt, att i denna fråga, liksom i alla andra, finnas saker, som man ser och sådana, som man icke ser, och till dessa senare räknade han den kostnad, som skulle vållas genom nedrifning af det nuvarande exercitiehuset och dervarande lokalers inredande på annat håll. Dervid vill jag dock fästa uppmärksamheten på att exercitiehuset innehåller blott fäkt- och gymnastiksal, bostad för fäktmästaren, bostad för stalmästaren, fyra rum, som förut varit bostad för dansmästaren så länge en sådan fans qvar, samt stall och ridhus. I afseende på lokalerna för stalmästaren samt ridhus och stall, så är att bemärka, att universitetet redan 1862 ingick till Kongl. Maj:t med förfrågan, huruvida det kan anses vara förenligt med universitetets ändamål att hafva särskild stalmästare och anslag till ridlektioner, eller om icke kostnaderna för denna institution kunde från universitetet aflyftas och medlen sålunda blifva tillgängliga för andra ändamål. Derjemte vill jag nämna, att, hvad gymnastiklokalerna beträffar, så är gymnastiklokalen alldeles otillräcklig, så att undervisningen i fäktning och gymnastik för studenterna meddelas i den stora gymnastiklokal, som läroverket eger, och den gamla gymnastiksalen användes allenast af gymnastikläraren till lokal för sjukgymnastik. Om detta hus skulle nedrifvas, skulle hela affären blifva en ersättning till gymnastikläraren för mistad bostadslägenhet, hvilken ersättning, uppgående till allenast 300 kronor om året, komme att utgå af universitetets medel, så att den icke kommer att medföra den minsta kostnad för det allmänna.

Jag har nu försökt att framlägga de faktiska berättiganden, hvartill den föregående diskussionen gifvit anledning och vill nu öfvergå till en annan del af frågan.

Jag vill nemligen icke påstå, att den förnämsta betydelsen i den jubelfest, som kommer att firas, skall bestå deruti, att en mängd utlänningar komma till Upsala och få deltaga i de högtidligheter, som der förberedas. Detta är icke det förnämsta, utan det viktigaste är, att detta gamla universitet egt bestånd i 400 år, detta universitet, som, efter det svenska folket i slaget vid Brunkeberg tillkämpat sig sin sjelfständighet, visserligen till följd af religionsstriderna inom landet under någon tid var i överksamhet, men dock åter öppnade sina portar, så snart svenska folket på Upsala möte, efter att hafva återvunnit sin sjelfständighet och frihet, med stolthet kunde utropa: nu är svenska folket en man. Ej långt därefter var det en stor konung, nemligen Gustaf II Adolf, hvars hela regeringstid var egnad åt krig, som förärade universitetet en frikostig donation, så stor att ända till senaste tider, då nationens materiella tillgångar vunnit sin nu varande stora utveckling, dermed kunnat bestridas nästan alla utgifter för universitetets behof. Om svenska folket ser tillbaka på dessa fyra hundra år med den känsla af trygghet och frihet, hvaraf vi kunna med rätta vara intagne, så tror jag att universitetet icke har så liten del deri genom den bildning, som derifrån till samhället utgått. Der-

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts.)*

*Omanslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

vid kan svenska folket med glädje lefva upp i sina minnen, med tacksamhet tänka på sin forntid och med hopp gå sin framtid till möte, om det bildningsarbete, som universitetet ästadkommit, fortfarande oafbrutet och ostördt får fortsättas. Under sådana förhållanden torde det icke vara för mycket att åt detta universitet bevilja 740,000 kronor för uppförande af en byggnad för sekler, då man så nyss förut beviljat 600,000 kronor för en exposition, med en tillvaro för ögonblicket.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skall icke blifva mångordig, men jag har begärt ordet med anledning af åtskilliga yttranden, som fälles af den talare, hvilken först hade ordet i denna fråga. Hvad jag då först har att säga är, att, om det verkligen vore sant, hvad som blifvit yttradt angående bristerna vid Uppsala universitet, vederbörande förlorat allt förtroende hos mig, då de så illa tillgodosett universitetets behof. Men nu bär det sig icke bättre till, än att äfven jag har varit och besett en del af dessa byggnader, så väl i Uppsala som i Lund, och jag får bekänna, att jag icke är kompetent att bedöma, på hvilket ställe de voro bättre eller sämre. Detta är emellertid likgiltigt. Här har man nu på alla möjliga sätt vädjat både till känslan och till förståndet, ja äfven till oförståndet, och man skulle verkligen vara bra oförståndig, om man satte tro till allt, som här blifvit sagdt. Ännu oförståndigare vore det, om man skulle tro, att det icke ginge an att vänta någon tid med beviljandet af ifrågavarande anslag, likasom att de nuvarande lärdomssalarne befinna sig i sådant skick, att studenterne i dem skulle riskera sitt lif eller vedervåga sin helsa. Hvad skall man då säga om denna mängd barn på landet, som i regn och snö, i slask och väta måste långa vägar vandra till byskolan, med litet eller intet att äta och med trasiga och slitna kläder på kroppen. Jemför man dessa barn med studenterna, tror jag, att jemförelsen utfaller till de senares förmån och att de icke hafva någon skälig anledning att klaga. Jag tror tvärtom, att det skulle göra dem och oss alla godt, om denna bekvämlighet, ja, jag skulle vilja säga fåfånga, som blifvit så inplantad hos vårt folk och som till stor del leder sitt ursprung från universiteten och bildningen, icke finge alltför mycket taga öfverhand, och såväl inom vårt eget land, som inom våra grannländer, Norge och Danmark, visar det sig, att den s. k. högre bildningen är mycket motsträfvigt stämd mot folkets rättmätiga fordringar och anspråk. Den föregående talaren sade, att han vore skickad från Uppsala universitet, såsom dess representant. Det är väl dock icke universitetet, utan Uppsala stad, som sändt honom hit, och därför få vi väl vara tacksamma. Men när vi tänka på de strider, som denne representant framkallat genom sina skrifter angående indelningsverkets och grundskatternas afluftande, samt huru han motsatt sig alla reformer härutinnan, så torde han icke hafva gjort sig förtjent af så synnerligt stor tacksamhet. Ja, mine Herrar, skulle jag hålla vidräkning med Eder på denna morgonstund, skulle den för många icke blifva så ange-

näm. Men nog härmed. Jag tror icke, att någon med skäl kan beskylla denna svenska Riksdagen för njugghet, och det tyckes derföre, som om man skulle kunna begära att få vara i fred och ro, om man just icke på ögonblicket icke beviljar allt, som begäres. Men derom kunnen I vara förvissade, mine Herrar, att lika väl, som man nu värdjar till de bragder, som blifvit utförda på fredens fält, lika säkert är, att, då vi komma att utkämpa den strid af en helt annan art, som inom kort förestår oss, allt skall göras för att få det beviljadt, som begäres. Och det vill jag ännu en gång hafva sagdt, att jag icke anser att vi böra alltför högt skatta bildningen, ty det kan vara mycket med densamma, som tål att tänka på.

*Om ansly till
ny universi-
tetsbyggnad i
Upsala.
(Forts).*

Jag yrkar bifall till Utskottets beslut.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Carlson: Så sakrika och vackra anföranden hafva här blifvit hållna till förmån för Kongl. Maj:ts förslag och till lösning af den uppgift, som nu föreligger oss, att jag icke behöfver vara mångordig. Jag vill icke uppkalla universitetets stora minnen, ej heller tala om dess betydelse för vår nuvarande vetenskapsodling; jag vill blott säga, att det behof, hvars fyllande med Kongl. Maj:ts förslag afses, är så påtagligt och så trängande, att följderna af ett afslag endast kan blifva ett uppskof.

Då nu, i följd deraf att 150,000 kronor af det erforderliga beloppet blifvit beräknade, att under nästkommande år utgå, någon rubbning i statsregleringen icke behöfver ega rum, så hemställer jag, om icke Kammaren ville bevilja den af Kongl. Maj:t äskade summan. Vidare synes det, som då nu mera, i följd af Första Kammarens i frågan fattade beslut, någon utsigt icke förefinnes, att Kongl. Maj:ts proposition kan blifva i sitt oförändrade skick af Riksdagen bifallen, de invändningar, hvilka Utskottet gjort emot det framställda förslaget, i sjelfva verket måste falla, om man i stället håller sig till Första Kammarens beslut. Ty genom dess antagande behöfde man icke befara några efterföljande utgifter, ej heller uppförandet af ett storartadt skulpturgalleri o. s. v. Då den begärda summan icke heller på en gång kommer att utgifvas, så tillåter jag mig till Kammaren ställa den varma och värdsamma anhållan, att den måtte, med behjertande af den vetenskapliga bildningens omiskänliga behof, biträda det beslut, som Första Kammaren fattat.

Grefve Björnstjerna: Jag skall endast med några ord bemöta ett par af de invändningar, som af Stats-Utskottets ledamöter anförts mot ifrågavarande af Kongl. Maj:t äskade ansly. En af dessa invändningar går ut derpå, att, då Lunds universitet först inkommit med anhållan om ansly för ett liknande ändamål, så borde detta universitet också först få sin begäran framlagd för Riksdagen. Det förefaller mig dock som om, i fall så hade skett, man hade haft fullt fog att fråga, hvarför Regeringen icke

Om anslag till ny universitetsbyggnad i Upsala.
(Forts.)

tillser, att i första rummet vår äldsta och förnämsta högskola får sitt behof af tillräckliga byggnader tillfredsstäldt. Om åter anslag för båda universitetet begärts på en gång, är jag fullt förvisad, att icke någotdera nu fått sin begäran bifallen.

Ett annat skäl, som jag enskildt hört uppgifvas och som jag äfven sett framstäldt i en tidning här i hufvudstaden, är att, då meningen är att i en mer eller mindre aflägsen framtid få ett universitet inrättadt här i Stockholm, man icke borde bevilja några vidare anslag för universitetet i Upsala. Jag beklagar att något sådant kan sägas eller skrivas. Det ena universitetet kan aldrig skada det andra, tvärtom, täflan är för båda nyttig, derfore lærer icke heller någon tänkande man, han må ifrå för ett universitet i Stockholm så mycket som helst, någonsin falla på den tanken att motsätta sig ett anslag till universitetet i Upsala för att dymedelst påskynda upprättandet af en högskola här.

Stats-Utskottets ärade vice ordförande yttrade, att det vore skäl att en gång sätta en gräns för dessa städse växande anspråk på nya anslag, och att ett beviljande af den nu ifrågasatta summan vore att slå öfver till en "Carl XII:s ansträngning". Ja nog är det sant, att Sverige icke är något eldorado, men icke tror jag ändå, att våra finanser befinna sig i det skicket, att de genom beviljande af dessa 740,000 kronor skulle komma på obestånd. Ännu mindre kan jag tro, att den ärade representanten hade något allvar med sitt påstående, att det skulle blifva nödvändigt upptaga ett lån för att skaffa tillgång till nu ifrågasatta byggnad. Så vidt jag vet, brukar svenska staten icke upptaga lån för andra ändamål än byggande af jernvägar; och säkerligen skall detta förhållande icke ändras, äfven om vi nu bevilja hvad här föreslås.

Ett annat yttrande af samme talare — som äfven återfinnes i Utskottets motivering — var att man framför allt borde använda möjliga öfverskott till produktiva ändamål. Jag är emellertid af den åsigt, att befordran af kunskap verkligen är något produktivt, ja, att man svårigen kan lägga ned sina kapital på företag, som gifva bättre ränta, än just detta; ty säkert är, att kunskap är den enda säkra grundvalen för all materiel utveckling.

Af föregående talare har behofvet af den föreslagna byggnaden blifvit så tydligt ådagalagd, att jag icke kan förstå, huru någon ännu kan hafva mod att framkomma med den utnötta invändningen, att universitetet utan skada kan vänta ett eller annat år på att få detta sitt behof tillfredsstäldt. Jag vill nu icke trötta Kammaren med att upprepa berättelserna om, huru det ser ut i åtskilliga af dessa föreläsningssalar, och huru studenterna der packas ihop, ofta värre än i våra fängelser. Men då det icke af någon kan bestridas, att behofvet af bättre och mera tidsenliga lokaler är ganska stort, och då man nu har tillgång till de medel, som för ändamålet erfordras, kan jag icke inse, hvartill ett uppskof skulle tjena.

Man har här framhållit, att ingen säkerhet finnes, att det anslag, Första Kammaren beviljat, skall blifva för sitt ändamål tillräckligt; samt att således nya anslagfordringar snart nog

kunde framkomma. En sådan invändning måste vara beroende på en missuppfattning, ty om man gör sig besväret att läsa igenom Första Kammarens beslut, finner man, att vid beviljandet af det begärda anslaget blifvit fästadt det uttryckliga vilkor, att staten icke skall för ändamålet vidkännas några ytterligare kostnader, utan hvad som vidare kan erfordras bör tillskjutas af universitetets egna tillgångar. För min del är jag äfven öfvertygad, att dessa 740,000 kronor skola komma att finnas tillräckliga, då ju dermed endast skall uppföras föreläsningssalar och aulan.

*Om anslag till
ny universi-
tetsbyggnad i
Uppsala.
(Forts.)*

Slutligen och, i olikhet med en ärad talare från Norrland, är jag fullt förvissad, att, med den försigtighet i afseende på riksstatsens uppgörande, som utmärker vårt Stats-Utskott, så väl de 700,000 kronor, hvarmed anslaget till nybyggnad af fartyg af Riksdagen blifvit nedsatt, som äfven den halfva million, som inbesparats på anslaget till kanoner åt flottan, verkligen kunna påräknas såsom en tillgång, mer än tillräcklig för hela det ifrågasatta byggnadsföretaget.

I betraktande af alla de skäl jag nu haft äran i korthet antyda, tager jag mig friheten yrka bifall till Första Kammarens beslut.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som under densamma blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner, såväl på bifall till Utskottets hemställan, som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, Herr Linders, med Första Kammarens beslut i ämnet öfverensstämmande, förslag måtte antagas; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra mening. Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

“Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 35:te punkten af utlåtandet N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat, att Riksdagen, till uppförande af nytt universitetshus i Uppsala, måtte bevilja ett anslag af 740,000 kronor, samt deraf anvisa ett belopp af 150,000 kronor att utgå under år 1878, med vilkor att, utan vidare anslag af statsmedel, universitetets behof af en större samlingssal för lärare och lärjungar, erforderliga föreläsningssalar och samlingsrum för fakulteterna må blifva tillgodosedt“.

Omröstningen företogs; och befanns vid röstsedlarnes sam-

manräkning, att 104 ledamöter röstat ja och 53 ledamöter nej; hvadan Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Mot det sålunda fattade beslutet reserverade sig Herrar vice Talmannen *Wijk*, Friherre *A. H. Fock*, *Rubenson*, *Axel Bergström*, *E. G. Boström*, *Leijer*, *Lundegård* och *Wieselgren*.

Den vidare föredragningen af Stats-Utskottets förevarande utlåtande uppsköts till nästa sammanträde.

§ 2.

Herr *Hans Larsson* erhöll ledighet från riksdagsgöromålen under 9 dagar från och med 13 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 2 på natten.

In fidem
Gustaf Westdahl.

Rättelser

i Andra Kammarens Protokoll:

N:o 30: Sid. 49, rad. 7 nedifr. *står*: bostäderna *läs*: kostnaderna

N:o 31: Sid. 12, rad. 24 uppifr. *står*: fem treklassiga läroverk
läs: tre femklassiga läroverk